

LILLE KARL

EN GOSSES
ROMAN AF
KARL A. TAVASTSTJERNA

ILLUSTRERAD AF
ALBERT ENGSTRÖM

STOCKHOLM

C. & E. GERNANDTS FÖRLAGS-AKTIEBOLAG.

BERLIN

GEORG BONDI.

UNIV. BIBLIOTH.
* 1898 *
HELSINGFORS

LILLE KARL

EN GOSSES ROMAN

BERÄTTAD FÖR STORA OCH SMÅ

AF

KARL A. TAVASTSTJERNA

ILLUSTRERAD AF ALBERT ENGSTRÖM

STOCKHOLM
C. & E. GERNANDTS FÖRLAGS-AKTIEBOLAG.

BERLIN
GEORG BONDI.

LILLE KARL

EN GOSSES ROMAN

BERÄTTAD FÖR STORA OCH SMÅ

Alla rättigheter förbehållas författaren, äfven i Frankrike.

En tysk upplaga utkommer samtidigt hos G. Bondi i Berlin.

PARIS A. WASTENHOLM

STOCKHOLM, CENTRAL-TRYCKERIET

INNEHÅLL.

	Sid.
I. Hemmet	1
II. Försvaret af Annila	14
III. Mellan jul och nyår	35
IV. På dåliga vägar	43
V. Söndagsförmiddag	58
VI. Att flyga	68
VII. På sjuklägret	76
VIII. Den onda världen	86
IX. En förlust.....	95
X. Ett missförstånd.....	106
XI. Trettioåfiga kriget — och vargarne —	116
XII. De nya skridskorna	135
XIII. Första kärleken	142
XIV. En skidfärd.....	152
XV. En natt på isen.....	160

I.

Hemmet.

Lille Karl visste bestämdt, mycket bestämdt att hans hembygd var jordens märkvärdigaste trakt. Det var otänkbart att det någonstans i världen skulle funnits härligare utsikter, högre luft och mera blåa sjöar. Men framför allt var det otänkbart att det fanns ett rikare och större gods än Annila, hans fars egendom på några hundra tunnland.

Om möjligen en eller annan kejsare och kalif hade det något litet bättre, maken till lille Karls fars myndighet och makt hade ingen. Och en god del af den myndigheten och makten föll naturligtvis också på lille Karls lott såsom den enda manliga arftagaren till all denna härlighet.

Denna myndighet och makt bestod icke i någon direkt befogenhet att befalla öfver stora skaror af drängar och pigor, — nej, det var icke

värddt för lille Karl att försöka det, och det föll honom icke heller in att pröfva sötman däraf. Hans myndighet bestod mera i ett oinskränkt herradöme öfver träd och buskar, calfvar och får, gräs, nässlor och vilda blommor. De odlade frukträden, bärbuskarna och blominorna i trädgården lydde icke direkt under lille Karls själfhärskap, hvilket sålunda egentligen var inskränkt monarkiskt som i alla bättre, moderna länder. Emellertid var han på sitt lilla område en fullkomlig suverän och en ganska grym despot.

Under vidsträckta resor med föräldrarna i grannsocknarna, under upprepade besök i residensstaden hade han endast allt tydligare insett att motstycke till Annilas härlighet fanns det icke. Det gula huset med hvita fönsterposter, som ännu icke förmådde riktigt dölja sig bakom den tämligen nyanlagda trädgårdens grönska, var likafullt ett dvärgarnas sagoslott. När solskenet en morgonstund föll på det rätta viset in i salen och af de slipade glasen på kronor och lampetter bröts i en bländande mångfald starka färgklickar, som ströddes kring på golf och tapeter, och hvilka kunde försättas i en yrande dans genom att någon tvang salskronan svänga rundt, då blixtrade och strålade och lefde det därinne långt mer än hvad det gjorde i sagorna om bergakungens palats, hvilket dessutom hade det felet att vara dy-

stert och hemskt, medan salen på Annila med sina ljusa tapeter och sina förgyllningar täflade med solgudens eget slott. Nej, den härligheten fann man inte annorstädes.

Och så kom det till att på Annila fanns det glada skratt, vänliga smekningar af en mor, som förstod huru härligt allting var, och uppmuntrande löjen af en sträng och mäktig far, hvars minsta vink eller rynkning på ögonbrynen bragte drängarna att stanna med mössan i hand och pigorna att springa så kjolarna fladdrade. Det var annat än i staden och gränsocknarna, där det för det mesta var stelt, högtidligt och tråkigt, och människorna talade med tillgjorda röster och skrattade med skratt utan klang.

Där hade visst lille Karl kunnat träffa på hvad man kallade lekkamrater, andra små gossar och flickor, som han skulle ha roligt med, men de begrepo alldeles ingenting. Det var omöjligt att få dem att inse hvilken bjässe lille Karl egentligen var och huru härligt och ståtligt hans hem såg ut. De hade sina lekar och sina hem, som de tyckte var det enda som dugde i världen, och det var därför inte det lättaste att komma öfverens med dem. De skrattade åt saker, som lille Karl alls inte förstod, och de hade roligt åt lekar, som han fann tråkiga och dumma. Det gick ändå för sig, om det var bara en gosse eller flicka;

då kunde lille Karl bli förtrolig och lära honom eller henne sina lekar och sina tycken, men voro de flera, så stod han för det mesta ett stycke ifrån dem och såg tigande och långt på dem och deras nöjen — om det icke kom till öppen brytning, till gräl och puffar, tårar, rifna kläder och nersmutsade byxor under kampen för att göra sitt hem och sina lekar gällande. Det hände mer än en gång.

Annat var det att komma hem igen och ha hela världen till sitt eget förfogande. Lille Karl hade ingen jämnårig bland syskonen, hans stora bror var väl tio år äldre än han, och den syster som var honom närmast i ålder ägnade sig åt dockor, var öfverlägsen i år och intressen och höll till med de äldre systrarna. Därför gick lille Karl mest ensam. I hans lekar på tumanhand med sig själf kom heller ingen och störde hans begrepp om hvad som var roligt och inte roligt. Mamma log och klappade honom vänligt på kinden, när han för henne utvecklade meningen med det eller det företaget, som han nyss satt i gång, och pappa sade i förbifarten att pojken var kostlig. Och om lille Karl af missriktadt förtroende i en stund af glad öppenhjärtighet anförtrodde sina funderingar åt en tant, som var på visit och aldrig ville fara bort, så tog han det nästan som ett beröm och gillande, då tanten med plötslig

och öm häftighet — hvilken han för öfrigt gärna undandrog sig — kramade om honom och sade att han var tokig.

Ja, hemma hade han igen hela Annila till sitt förfogande, och han begagnade sig af all naturen och af sin egen ostörda ensamhet till de vidunderligaste sagor i verkligheten, dem han formligen upplefde. Mest begagnade han dem till krig, till ett helt omfattande världskrig, där han själf var högsta anföraren, men en anförare som stod öfver partierna och ledde båda härarnas rörelser, utan att fatta lidelsefullt parti för den ena eller den andra af de stridande. Han intog ett slags smickrande och hög ståndpunkt öfver det hela, ungefär som Gud själf eller försynen.

Och han hade mycket att göra. Aldrig, eller mycket sällan åtminstone, felades honom lekar, han hade händerna fulla med ämnen till dem. Han höll slaktningar dagarna igenom. Det enklaste sättet var att tussa Caro på katten eller på kalffvarna och fåren, men det måste ske i smyg för att icke ådraga honom straff från pappa och mamma, under hvilka krigsguden själf lydigt subordinerade. Katten slank vig och fräsande in i första glugg, eller räddade den sig upp på källartaket, pöste upp till en boll och sprutade gnistor och spott, så att Caro fick stor respekt för den fienden och avslutade hela kampanjen efter några

minuters häftiga språngattacker och ifrigt skäl-
lande genom att afstå från all vidare krigföring
och lägga sig till ro i en rundel på marken.
Och då var han ej mer att förmå till nya strider
mot katten den dagen.

Bättre lyckades det då med kalffarna och
fären, men det var ett så farligt sätt att föra
krig, så lille Karl bara vågade anlita det som ett
sällsynt helgdags- och undantagsnöje. Det hade
händt att en kalff blifvit illa biten och att ett får
brutit benet under ett sådant krig, och hade icke
Caro hållit en så obrottslig tystnad, så skulle lille
Karl fått erfara bittra saker. Men just för Caros
vänfasta sätt att hålla tand för tunga och tiga
med hela saken, blef han utnämnd till lille Karls
främste förtrogne. Man hyste visst misstankar
om att Caro var fårbitare, men då en sådan mas-
saker ej skedde oftare, fick han intet straff. Skulle
han kommit fast och fått smörj, är det troligt att
lille Karl af kamratanda och vänfasthet bekänt
hela sammanhanget och att det var han själf som
hade högsta anförarens ansvar för attacken.

I alla fall inträffade det någon gång en söndag,
när gårdsfolket var gånget till kyrkan och faran
för upptäckt således var mindre, att lille Karl
smög sig med Caro till betesängen, där kalffarna
betade och dansade, och lät kriget gå löst. I
själfva verket svarade risken, som lille Karl löpte,

till fullö mot nöjet. Det var nästan som en ordentlig slaktning, när Caro i sträckt galopp, ensam men modig, anföll den storväxte, åttadubbelt starkare fienden, hvilken inom ett ögonblick var stadd i den vildaste flykt, rusande hufvudlöst med svängande svansar och glappande ben hela ängen rundt. Det var en stor och upphöjd syn att se öfvermakten stadd i fullkomlig upplösning och bete sig så ytterst löjligt som de många kalfvarna. Men blef Caro allt för ifrig i förföljandet, så tog lille Karl kalfvarnas parti och rusade emellan segraren och de slagne med en tallruska i högsta hugg. Och segraren med hängande tunga och flåsande bringa lät sig afstyras från att vidare förfölja de slagne.

Det var bara ett par gånger lille Karl höll krig mellan Caro och fåren. De senare blefvo alldeles för mycket förskrämda och flydde i väg med sådan öfvertygelse, så att lille Karl fann dem ovärdiga att spela med i hans krig. Dessutom såg det alls icke löjligt ut som i kriget med kalfvarna, i synnerhet om det bland dessa fanns någon halfvuxen kviga eller tjur, som betänkte sig och böjde ned hornen till motvärn mot Caro. Då var det helt spännande att se Caro stanna och hålla krigsråd, helt förvånad och bragt ur fattningen af ett motstånd, som han ej var van vid,

Men, tyvärr, det var bara ett sällsynt och farligt helgdagsnöje. I hvardagslag fick lille Karl ställa till krig mellan träd och buskar, nässlor och ogräs, stockar och stenar — ingenting var för obetydligt för att få lif i hans ögon och duga att inkallas i hans arméer.

När än han var ute och gick eller åkte, så ordnade han skogen på ömse sidor om vägen till tvänne härar, hvilka just stötte ihop. Och midt emellan dem, i det allra värsta stridstumultet gick han själf och ledde drabbningen. Hans tapperhet var oerhörd och han hade af vänliga féer fått ett osynligt pansar, som skyddade honom för alla skott och huggsår. Granarna voro artilleri, tallarna infanteri och björkarna kavalleri. Andra trädslag hade sin betydelse som sappörer, ingeniörkår och tross. Alla de där krigiska namnen hade lille Karl lärt af pappa, som var militär, men lusten för krig hade han lärt af sin egen syndiga natur som alla andra pojkar.

Lille Karl lät skogarna slåss så det brakade i dem, när vinden var stark. Hemma i trädgården förde han utrotningskrig mot nässlor och ormbunkar och högg löst på dem med en käpp som svärd. Och när solen gick ner öfver ett segerrikt slagfält, rödt af aftonrodnadens blod, så var det bara för att dagen därpå gå upp öfver nya, aldrig slutande fejder.

»Katten räddade sig upp på källartaket.» (Sid. 5.)

Parken, som bestod af idel högväxta furor, var lille Karls livvakt och officersstab. Där fanns ett halft förfallet lusthus, och i det höll han gästbud för kejsare och kungar, omgifven af sin troгна livvakt. Det gick storartadt till vid de festerna, förbund ingingos och krig förklarades vid dem, förräderi öfvades och spioner lurade i hvarje enbuske. Men när det mörknade mot kvällen, var den troгна livvakten alls ingenting att lita på, den såg så dyster och hemsk ut och mumlade så olycksbådande i aftonblåsten, så att hvilken annan härförare som helst skulle i likhet med lille Karl dragit sig försiktigt undan dess stämplingar och som han sökt en lugn vrå i sitt goda hem för att hvila ut till nya strapatser i morgon.

I kraft af denna lille Karls vana att dagligen leda och styra omfattande krig från en så godt som oantastlig höjd, hände honom en gång ett spratt. Det var kommet ett besök till gården, en äldre svartklädd tant i en ensitsig schäs, och bakom på bocken satt jämte drängen en försagd liten pojke, som var yngre än lille Karl. Denne lille parfvel imponerade alls inte på lille Karl, tvärtom kände han sig den främmande genast vuxen.

Lille Karl föreslog den främmande gossen en eller annan krigslek, men denne var alls inte hemma i sådana saker. Hans far var präst i en

grannsocken, och all krigförelse var fjärran från hans uppfattning. Det vållade lille Karl en del hufvudbry; han kunde helt enkelt icke begripa en gosse, som ej lekte krig.

Besöket hotade att blifva mycket tråkigt, de båda gossarna gingo omkring med hängande armar utan att hitta på några lekar. Det fanns alls inga beröringspunkter mellan dem, det var som de fallit ned på jorden från två olika planeter. Den främmande hade ett eget undervisande sätt, när han berättade någonting, alldeles som trodde han att lille Karl var mycket dum och att man måste noga förklara allting för honom. Det retade lille Karl och gjorde besöket ännu ledsammare. Lille Karl höll redan på att springa till skogs från sitt främmande, då det mellan dem blef tal om änglar och om Gud. På det området var den främmande mera hemma än lille Karl. Huru det var proponerade lille Karl, för att få mera lif i deras sammanvaro:

»Hör du, — nu vet jag en lek. Vi ska leka att jag är Gud och att du är min ängel!»

Den främmande gossen såg mycket, mycket långt på lille Karl, funderade se'n en stund och sprang slutligen och sökte upp sin mamma, för hvilken han med from harm omtalade lille Karls rysliga och hädiska lek.

Lille Karls mamma trädde naturligtvis emellan

å religionens vägnar, och hans förmättna projekt återföll naturligtvis tungt på honom själf. Icke i form af något strängare straff, utan i form af långa, förkrossande, djupt förebrående och ogillande blickar, stränga miner och kall hållning, hvilket allt kom lille Karl att betrakta Gud såsom ett synnerligen farligt och ledsamt begrepp att handskas med.

Det kunde finnas tider af vapenhvila och fred äfven för lille Karl, men de voro aldrig mycket långvariga. Freden berodde då på yttre omständigheter, utfärder eller besök af främmande, som togo lille Karls tankar i anspråk. Endast en gång blef det långvarig fred för flera veckor, och det berodde på att lille Karl för första gången fick ett djupt intryck af naturens egen frid.

Man hade en vacker eftermiddag i stort sällskap rott ut till en holme, hvilken lille Karl genast eröfrade och lade för sina fötter genom att med en åra hugga ned vassens förposter, så att det blef en formlig väg där båten gått fram. Han greps därvid af bärsärkaraseri, och när sällskapet gått i land, lade han på nytt ut i båten och tuktrade vassen så eftertryckligt, att den hängde bruten och ful långa vägar omkring. Helt svettig och trött efter den lysande segern, sällade han sig till de andra och glömde snart sina nyss utförda dater för kaffet och kaffebrödet.

Det blef en härlig, spegellugn kväll. Icke en strimma syntes på den milsvida sjön, hängbjörkarna vid stranden lutade sig ut öfver vattnet och räknade sina blad i spegeln under dem. Utanför vassräckan slogo mörtar och abborrar ringar, medan myggen i stora skyar dansade upp och ner i den stilla luften, genom hvilken aftonsolen sken stor och röd.

När sällskapet i solnedgången satte sig i båtarna för att ro hem, såg lille Karls mamma den afbrutna vassen, som rundt omkring hängde sorgen med hufvudena, och kastade en blick, hvilken gömde en förebråelse, på lille Karl.

Lille Karl försvarade sig genast och ifrigt med att han bara lekt krig, men denna gång log mamma inte förstående, utan satte sig med honom i fören framför roddarna, och allt medan hon då och då afbröt sig för att säga några ord till sällskapet, höll hon ungefär följande resonnemang med lille Karl:

»Kära, lilla gossen min, tycker du det är vackert och rätt att hugga ner den oskyldiga och ödmjuka vassen, som böjer sig så vackert och gärna för hvarje vindfläkt? Starkare fiender skall du väl hitta på. Och tycker du inte det är synd att se den hänga bruten och härjad, när allt omkring är så fridfullt och vackert? Det är ju som du med ditt krig hade förstört hela den härliga

utsikten och kvällens ljufliga ro. Se nu bara så vassen där likasom anklagar dig för att du gjort de oskyldige illa! Och se omkring dig, gossen min, se på himlen och se på den lugna sjön . . .! Förstår du icke huru allting är vackert och fridfullt och stilla och huru allting förbjuder mig och dig och alla andra att vara stygga mot de försvarslösa, vackra, gröna växterna, som ingenting illa ha gjort? Se omkring dig riktigt noga, och försök förstå hvad jag har sagt, gossen min!»

Lille Karl fick en vänlig strykning öfver pannan och en uppmuntrande, god blick. Han kröp ihop i båtfören och kände tårarna stiga sig i ögonen. Det var mera mammas röst än hennes ord, som verkade det. Och när han lutade hufvudet ut öfver båtkanten och genom tårarna såg himlen lika djup och ljus och underbar och lugn där nere i sjön, som ofvanom sig, betogs han af en hemlig beklämning och vände med en rysning blicken ifrån djupet. I detsamma förstod han hvad mamma menat med sina ord, han såg huru vackert och fridfullt allting var, och han brast i stilla gråt och gömde hufvudet inne i båtfören, så att de andra bara hörde hans afbrutna snyftningar.

Därefter höll han fred och vapenhvila i långa tider.

II.

Försvaret af Annila.

Det gick underliga rykten bland tjänstefolket. Man sade ingenting mer eller mindre än att hela Annila var såldt. Det kom också till lille Karls öron.

Såldt! Hvad kunde det betyda? Pappa och mamma sågo ej mera hemlighetsfulla ut än i hvardagslag. De hade hvarken meddelat sig med lille Karl eller rådgjort med honom, och därför försökte han taga tjänstefolkets meddelanden med ro, viss om att hvad pappa och mamma gjort var det bästa. Men grubblade gjorde han likafullt.

Sälja — såldt!? Han visste att pepparkaksryssarna på marknaden i staden sålde pepparkakor, och att man åt upp dem, så snart man köpt dem. Skulle Annila också bli uppätet, när det var såldt? Annila var icke någon munsbit, och han förstod icke riktigt huru det skulle gå till, när köparen började sluka hans barndomshem. Men hans erfarenhet om att sälja och köpa stod fast: så snart han köpt någonting hade det genast vandrat till munnen och därifrån i magen. Hvarför skulle andra köpare göra annorlunda?

Den okände köparen antog därför allt bestämdare drag af en förfärlig jätte, som satte käkarna till kanten af den stora, runda jordkakan, i midten af hvilken Annila låg. Och så började han på att tugga alldeles som på en pepparkaka, till dess att åkrar och ängar och skogar och gården själf med alla inbyggare försvunno i hans mage. Om kvällarna somnade lille Karl med en viss bäfvan att vakna uppäten, och om dagarna väntade han när som helst att få se jättens ansikte höja sig borta vid horisonten, så stort som ett bärg, med pannan till hälften skymd af molnen. Och då skulle jorden knaka som ett stycke knäckebröd, när de väldiga käkarna började anfalla det i kanten.

Lille Karl hade en ofrivillig känsla af att hans bekymmer voro öfverdrifna och att de gamla skulle skratta åt dem, ifall han talade om dem. Därför frågade han icke en gång mamma om huru det riktigt var med Annila, om det verkligen var såldt och om det skulle ätas upp. I stället spekulerade han på egen hand om världens snara undergång, hämtade nya, hemska, bibliska detaljer om den af hushållerskan och gick i ett slags förväntansfull skräck under flera dagar.

Äntligen, när ingen jätte kom och började tugga vid synranden, blef honom väntan för lång, och i närvaro af de äldre syskonen framkastade

han en dag vid frukostbordet en fullkomligt tokig fråga till mamma:

»Säg, mamma — blir då Annila alls inte uppätet?» Den frågan halkade honom från läpparna så omedelbart och oförvarandes, att han icke hann tänka på att det var något galet med den, innan det redan var för sent. Men då skämdes han desto mera, bjöd till att tro att ingen hört hvad han frågat och vågade omöjligt se på de andra.

Men de andra sågo på lille Karl i stället!

»Hvad i Guds namn går åt pojken? Huru var det du sa'? Hvad frågade du?» sade pappa.

Utan att se det, kände lille Karl på sig att det ryckte så lustigt i pappas allvarliga mungipor och att mamma såg leende på honom och bad pappa med en blick att inte göra barnet ändå mer flat. Syskonen höllo sig ännu så länge för skratt, men snart brast också det löst.

Lille Karl kände att blodet steg honom åt kinderna, så att de började bränna, och tårarna åt ögonen. Han böjde sig öfver sin tallrik och tuggade sin smörgås förtvifladt. Men mamma tog honom smekande öfver håret och sporde mycket mildt — alldeles för mildt — hvad han menade med sin fråga. Likasom han icke kunnat höra på tonfallet att också hon hade stor lust att skratta.

Naturligtvis blefvo alla uppmaningar att lille

Försvaret af Annila. (Sid. 14.)

Karl skulle förklara sig alldeles fåfänga. Han skulle icke ha gjort det nu, äfven om han därmed kunnat rädda Annila undan jätten. Icke ens om pappa i sin allra strängaste ton befallt honom göra det, hvilket han denna gång icke gjorde, gudskelof.

Lille Karl såg icke upp under hela frukosten. Han blef icke vekare, fast syskonens skratt blef nedtystadt af mamma och fast han fick en kopp kaffe med mycket mjölk till extra förplägning. Han sväljde den och sin hveteskorpa med en min som om han gifvit föräldrarna ett ofantligt stort bevis på lydnad därmed, men veknade gjorde han icke. I synnerhet som han ett par gånger höll på att storkna och för hvarje gång drog syskonens förnyade fnissningar öfver sig.

Om kvällen tog mamma honom på det ömma, sedan lille Karl hela dagen burit sin harm och envishet mycket åskådligt fram i later och miner.

»Hvad är det du är ledsen för?»

»Inte är jag ledsen —»

»Visst är du det, min gosse. Är det för vi skrattade vid frukostbordet? Jaså, det är det! Men vi skrattade inte åt dig, förstår du, utan åt din lustiga fråga. Huru kunde du hitta på att fråga om Annila skulle bli uppätet? Berätta det för mig nu, så blir allt bra!»

Lille Karl protesterade genom att köra sin högra knytnäve djupt in i ena ögat, så det blixtrade och han såg stjärnor.

»Kan du inte göra mamma till viljes?»

Idel stum och ovillig plastik under en minut, sedan, efter otaliga svängningar, gnidningar i ögonen och andra bevis på surmulenhet, ett ögonblicks tyst eftersinnande och ett svar ungefär som så:

»Isch, det är så dumt . . .!»

»Nå, fram med det bara!» skrattade mamma uppmuntrande.

Slutet af visan blef att mamma fick förtroendet om huru lille Karl tänkt sig att det skulle gå, om Annila verkligen var såldt. Hon var nog van vid de mest förvånande funderingar hos sin herr son, men det här öfverträffade ändå de värsta galenskaper han tänkt hittills. Det skrattade så högt och muntert inom henne, att hon måste gå och dricka ett glas vatten för att ej alldeles förverka sin sons förtroende. När hon kom igen, syntes det alls icke på henne att hon en sekund förut lett så hjärtligt att tårarna stått henne i ögonen.

Då fick lille Karl mod, när han såg att han kunde diskutera den stora frågan utan att bli utskrattad. Och han släppte ej sin mor innan hon i hemlighetsfull och hviskande ton medgifvit att

pappa sålt Annila, men att det ännu var en hemlighet och att man ej skulle få tala om det.

Likafullt blef det ordstäf i familjen att Annila skulle bli uppätet, och lille Karl fick bära upp mycken vänlig smälek för det ordstäfvet icke blott af syskonen, utan till och med af främmande, som fått höra om hans uppfattning af ett egendomsköp.

* * *

När lille Karl fick veta af mamma att Annila verkligen var såldt, stod hans förnuft stilla. Han ville icke utsätta sig för att göra fler dumma frågor om hvad det betydde, och för öfrigt gaf honom mammas meddelande så mycket att tänka på, att han tills vidare ej behöfde veta mer. Mamma hade glömt att närmare förklara hvad ett egendomsköp ville säga, lille Karl var ungefär lika klok på det som förr, men så mycket visste han, att det var en hemlighet och att det skulle gå till på annat sätt, än det med jätten och uppätningen. Men fråga vidare om det af någon — nej pass! Han hade nog af sin första och enda fråga i saken.

Det led framåt sommaren, och en vacker dag, när löfträden just slagit ut, kom det en mängd främmande folk åkande upp till gården med kärror fullastade med bohag, och i spetsen för dem

en herre, som såg ut ungefär som inspektoren, men som bar sig åt på det mest besynnerliga, utmanande sätt.

Han mönstrade markerna och gården alldeles som om han varit en fältherre från de krigiska taflorna inne på väggarna i pappas rum, och om han bara haft uniform och en svart bindel om pannan samt suttit till häst, så nog hade lille Karl då vetat hvem han var. Han hade varit ingen mer eller mindre än general Döbeln själf, eller »Bödeln» som lille Karl hälst kallade honom med en barnkammarversion af bokstäfverna. Nu påminde han, där han satt på sitt kusksäte, något om »Trosskusken», men blicken och hållningen var Napoleons, den store Napoleons!

Lille Karl såg på hans intåg alldeles handfallen och utom sig af förvåning öfver det som tilldrog sig. Hvar var pappa, som lät något sådant hända på Annila? Aldrig hade en människa förut åkt in på Annila gård med den uppsynen. En dof vrede började ofrivilligt jäsa inom honom. Han kände sig djupt förolämpad och sårad och oförsonligt fientligt stämd mot den främmande. Han tog upp en sten från marken och var färdig att försvara sitt hem.

Den främmande lät sin fältherreblick likgiltigt snudda vid honom, där han stod med stenen i näfven och harmen lysande ur ögonen. Han

gaf knappast akt på lille Karl, hvars obetydlighet till hälften försvann bakom trädgårdens spiréahäckar, och han åkte stolt in på gården i spetsen för sin tross. Lille Karl sprang genom trädgården med andan i halsgropen för att hinna fram och se huru han där blef emottagen.

Han hoppades i sin oförklarliga hätskhet att pappa skulle taga emot den främmande såsom han förtjänade och med en befallande armrörelse visa honom vägen till bakgården; där kunde han stanna med sina lass och inte köra fram med dem midt för paradtrappan. Men pappa kom alls inte ut. I stället kom inspektoren från sin sido-byggnad, hälsade riktigt ödmjukt på den främmande fältherren och bad honom stiga in hos sig. Trossen fick bli där den ville, forkarlarna steg ner från sina lass, och hästarna började beta af gräset på gårdens putsade lindor och stora rotunda.

Det blef lille Karl för mycket att lugnt åse. Han visste att gårdens egna hästar aldrig fingo tillåta sig någonting så opassande, och därför trädde han fram från trädgården och sade till förbönderna i sin myndigaste ton:

»Hästarna få inte gå och beta på gårdsindan. In på bakgården med er!»

De samtalande bönderna sågo med leende undran på lille Karl, som befallde så myndigt, men gjorde sig ingen brådska att lyda honom.

En af de äldre, med stripigt bockskägg under hakan och en röd munduk virad flera hvarf om halsen, började komma emot lille Karl och lockade på honom, knäppande med fingrarna alldeles som åt en hund.

»Hvems lille gosse är du, hvems lille gosse är du?» lockade han smeksamt.

»Jag är unge herrn», sade lille Karl och rättade på sig.

Den frågande forbonden, som hukat sig ner för att bli riktigt liten och bevekande när han lockade på Karl, reste sig igen och såg smått flat ut vid upplysningen. Men då kom en annan yngre karl fram och tog upp den andras frågor med ett gäckande flin:

»Jaså, det är unge herrn själf! Det måtte vara duktigt att vara unge herrn här på gården, he?»

Lille Karl svarade ingenting, för att han ej förstod frågan. Men han såg otåligt och bestämdt den långe karlen i ögonen och sade:

»Jänka er bort med edra hästar!»

»He he he!» skrattade karlen. »Se på den bara, så han befäller och regerar!»

»Jänkar ni er i väg, hva!» ropade lille Karl ond, stampade i marken och fick harmsna tårar i ögonen.

»Vänta nu lite, nådig herre! Månne det vara du, som befäller här, he?»

»Jag går och säger åt pappa, så låter han drängarna jaga bort er!»

»Vänta nu lite, nådig herre! Månne det vara din pappa, som befaller här, he?» gäckades karlen.

Lille Karl böjde sig hastigt ned, fick tag i en grästorfva, som trädgårdsmästaren skyfflat lös när han gjorde sandgångarna på gården i ordning, och kastade den med hela sin kraft på karlen, så att mullen, som hängde kvar i gräsrötterna flög denne i ansiktet.

»Se på den, se på den! Det var en liten fan!» grinade karlen och kom närmare. »Du ska inte tro lille nådige herre, att du eller din pappa längre befaller här på gården, för nu har den en ny husbonde, och ni bor här bara på hyra . . .!»

»Håll mun!» sa lille Karl. »Det är pappas gård, det här!»

»Ånej du, lille nådige herre, det är inte din pappas gård, för han har sålt den . . .!»

Sålt! Lille Karl lät armarna falla, hans häftigaste vrede gaf i ett nu vika för ett slags bitter skam; blotta ljudet af det mystiska ordet hade gjort honom lam. Sålt! Det var då därför dessa främmande karlar med sina stora lass trängde sig in på gården och läto sina hästar beta på gräslindan. Det var således jätten, som nu hade kommit, och han såg ut så här.

Lille Karl fällde sin andra grästorfva till

marken, såg ett ögonblick långt på karlarna som stodo i skock och syntes färdiga att skämta så mycket som helst, ty nu kom en tredje fram och hade också någonting gäckande att säga. Men då fick lille Karl ej bukt på sina tårar längre, och för att ej visa dem för sina fiender, vände han ryggen åt dem och sprang in till sin far. Han satt vid det stora skrifbordet i sitt rum, hvars fönster vette utåt trädgården, så att han icke kunnat se hvad som försiggick på gårdsplanen.

»Pappa, är det sant att de där karlarna köpt Annila?» brast han ut snyftande.

»Hvilka karlar?» frågade pappa leende åt hans ifver, drog sin son till sig och lade armen skyddande om hans hals. Det var ett sällsynt vänlighetsbevis af pappa, och lille Karl blef genast lugnare, torkade bort sina tårar och började med begriplig stämman göra reda för hvad som händt honom.

Pappa hörde småleende på, klappade honom lugnande på kinden och sade skrattande att lille Karl icke skulle ge sig i kast med forkarlar, för då gick det som det hade gått honom nu.

»Men de ha kommit för att taga Annila från oss, och de låta sina hästar beta på gårdens gräslindor.»

»Göra de det?» sa' pappa. »Det ha de ingen rätt till.»

Lille Karl hade tillfredsställelsen att följa pappa ut på förstutrappan och höra honom med sin kommandostämman fråga karlarna hvad de tänkte på, som läto sina hästar beta af gårdsplannens gräslindor. Han fick vidare glädjen att se dem aktningsfullt stryka sina mössor från hjässorna och göra tölpiga förklaringar, samt slutligen leda sina hästar helt beskedligt vid tygeln ut på bakgården. Och det tvingade pappa dem till bara genom att visa sig på trappan, där solen blänkte i hans flintskalle och genom några få ord, uttalade med sin rent ofattliga myndighet och bestämdhet.

Men när pappa, efter väl förrättadt värf, med en sista sträng blick på karlarna drog sig tillbaka, kunde lille Karl icke längre göra våld på sig, han måste njuta sin triumf öfver fienden. Till den ändan sprang han efter dem, stannade vid grinden, som ledde ut till bakgården, visade lång näsa åt karlarna och ropade:

»Ähä! Är det inte pappa, som befäller här, hva? Försök bara komma igen!»

Han lyfte sin lilla näfve så högt han förmodde och knöt den mot karlarna med en manhaftig känsla af utförd hämnd och framtida oförsönligt hat. Och i sitt hjärta svor han en dyr ed att till sista blodsdroppen försvara Annila mot de främmande inkräktarna.

Forbönderna åkte snart sin väg från Annila sedan de lassat af sina kärror och lagt upp det främmande bohaget i ett lider. Men »Döbeln», fältherren, stannade kvar och bodde i gårdsbyggnaden, i två rum midt emot inspektorens. Lille Karl kallade honom Bödeln, för att det var lättare att uttala och för att alla skrattade åt det namnet. Och så småningom fick han i hvardagslag heta Bödeln bland husets gamla invånare.

Lille Karl observerade Bödeln noga och koncentrerade på honom sitt hat och sin ovilja, sedan förbönderna farit sin väg. Han sysslade mycket med denne i tankarna och utnämnde honom slutligen till sin ärkefiende, efter som han just var jätten, hvilken skulle taga Annila och drifva ut dem själfva. Ty så mycket hade lille Karl förstått af de äldres tal, att det var fråga om ingenting mindre än att de skulle lämna Annila och flytta in till staden framåt hösten. Han vågade så mycket hellre utnämna Bödeln till sin ärkefiende, som denne alls icke såg så förfärlig ut och hade ingenting jättelikt alls, samt emedan han inte heller gjorde min af att börja tugga vid synkretsen och sluka dem alla med hull och hår.

Och sommaren kom med mycken frihet för lille Karl, och mycken vistelse ute i det fria. Ju fler tillfällen han fick att vara för sig själf, desto ifrigare uppsökte han ensamheten. Och i den

mognade småningom alla hans stora planer, till hvilka han gjort utkast i tankarna, ända sedan han första gången fattade att Annila var i fara och han började drömma om jätten som skulle sluka hans hem.

Det var djärfva planer, stolta planer.

Hvar än han gick och stod, om han gräfde i sandhögarna i trädgården eller gick på ströftåg mot myrorna i parken, om han i syskonens sällskap fick göra en tur ned till sjöstranden med villkor att ej komma hem drunknad, eller i föräldrarnas fick fara ännu längre bort till okända grannsocknar och göra besök hos vildt främmande farbröder och tanter, — öfverallt bar han med sig sin stora idé, öfverallt grubblade han på sin stolta plan: att rädda Annila och sina egna, samt störta Bødeln, efter han bara var en vanlig människa och ingen öfvervinnelig jätte.

Lille Karl hade naturligtvis en lekkamrat, en fattig kvinnas ende son. Modern gick i gårdens arbete, rensade kållanden i trädgården och klappade byk, sonen lekte nära intill eller såg på, hade trasiga byxor, hvita tänder och bruna kinder, samt hette Mikko. Han var kanske några år äldre än lille Karl, men ägde alls icke dennes företagsamhet och djärfva mod.

När de två första gången stötte på hvarandra vid bykstranden, utnämnde lille Karl honom ge-

nast till sin trogne väpnare och bäste vän. Mikko tog emot utmärkelsen med ganska utpräglad sinnesro, förhåfde sig icke öfver sin oförmodade framgång i lifvet, utan visade sig till och med ovillig att lämna sin mor och följa sin nye herre på äfventyr. Men när modern fann det vara skäl att hennes Mikko skulle få en smula erfarenhet af riddarlivets tjusningar och faror, och då lille Karl icke i början skrämde honom för mycket med disciplin och stränghet, samt dessutom lockade honom med löften om att få dela hans mellanmål — smörgås med mjölk — och slutligen svor på att han skulle få bakelse och efterrätt om söndag, så bjöd den hurtige sonen sin kära moder farväl och drog med sin unge herre ut i barnfantasiens sagovärld.

Det visade sig sedermera att modern handlat klokt, då hon öfvertalat sin son att antaga väpnarplatsen. Mikko fick snart en omgång af lille Karls kläder, en fin, hvit söndagsskjorta och en ny mössa. Längre fram fick han gå ärenden i köket och ännu längre fram anlägga något slags livré, borsta pappas stöflar och äta med gårdsfolket vid köksbordet.

Men alla dessa fördelar nådde han icke utan strid. En kort tid efter utnämningen kom det till en meningsskiljaktighet mellan riddare och sven, riddaren fordrade lydnad, svennen vägrade.

Och så blef det slagsmål, naturligtvis. De gingo båda ur det med ärofulla skråmor och bulor, men måste stå en halftimme i hvar sin skamvrå, dit-ledda af pappas egen järnnäfve.

Dock — de hade därmed blandat blod och voro fosterbröder. Striden förenade dem — i allsynnerhet det gemensamma straffet — och efter det blefvo de dubbelt goda vänner. Mikko fick dela lille Karls mellanmål, bakelsen och efterrätten på söndagen uteblefvo ej, och de två svuro högtidligt fostbrödralag en vacker söndagseftermiddag, när deras vänskap var ovanligt hög.

Hittills hade lille Karl icke invigt någon i sin stora plan att rädda Annila. Han hade burit den för sig och utvecklat den i tysthet, somnat in om kvällarna med tanken riktad på sitt ädla mål och vaknat upp om morgnarna med alla sinnen styrkta och sitt beslut dubbelt fast.

När nu Mikko blifvit hans fosterbroder, efter att de blandat blod i slagsmålet och stått i skamvrån tillsammans, så tyckte lille Karl att hans vänskap småningom var pröfvad nog och skred till att meddela honom sin djärfva plan i hela dess gigantiska slughet. Ty han hade tidigare sörjt för att ingjuta hos Mikko sitt eget lifliga hat till Bödeln, och han visste att Mikko, likasom han själf, var färdig att offra lif och blod för det gamla Annilas rättvisa sak.

Därför tog han en dag Mikko med på sin »rekognoscering», hvilken han annars alltid företagit ensam och i allra största hemlighet. Rekognosceringen skedde sålunda: lille Karl gick med bevingade steg förut längs den sandade och krattade vägen, som genom rågåkern ledde till parken. Vid ett dike böjde han plötsligt af till höger, sprang nedhukad längs diket långt in i rågåkern och gaf signal. Hvad signalen tjänade till visste inte lille Karl själf, men att den hörde till saken var han viss om.

Med Mikko tätt i hälarna, anträdde han härifrån den allra farligaste delen af expeditionen. Det gällde att midt igenom rågåkern, hvars böljor gingo höga och vilda, nå fram till gårdsbyggnadens knut utan att bli observerade. Ty såg någon att de gingo i rågen, då voro de förlorade. Och icke endast de, utan också lille Karls hela gigantiska plan. Men de nådde lyckligt fram till knuten längs en af brutna rågstånd markerad hålväg, hvilken lille Karl banat på sina föregående rekognosceringar.

Inga fönster vette utåt rågåkern från byggnaden, och därför kunde de andas ut här. Därför var äfven detta själfva angreppspunkten, där lille Karls plan skulle sättas i verket. Planen var följande: En dag på middagen, när de säkert visste att Böldeln var inne i sitt rum, skulle de låta mi-

nan springa, det vill säga rycka den sista stödjande stenen ur den ganska höga stenfoten åt åkern till och så låta huset ramla öfver ända och begrafva honom. Ty just i detta hörnrum bodde Bödeln, det var en sak, som lille Karl längesedan tagit reda på.

När han utvecklat sin plan för Mikko och demonstrerat den genom att försiktigt uttaga en mängd stenar ur stenfoten till de andra, som redan lågo där lösa, såg han triumferande på sin väpnare. Denne gapade på honom med ett uttryck midt emellan förtjusning och tvifvel. Det var onekligen en storartad plan, en djärf plan, som måste lyckas!

Inom några ögonblick var Mikko med om den med lif och själ, och innan de gingo tillbaka samma väg som de kommit, hade de gjort stenfoten betydligt svagare. Under de följande dagarna underminerade de denna del af byggnaden så fullständigt, att endast hörnstenen under knuten höll den uppe. När stunden var inne, skulle de rycka den undan, begrafva Bödeln under det ramlande huset och rädda Annila!

De gingo en half vecka i en fruktansvärd spänning, glömde mellanmål och andra lekar och bäfvade för den afgörande stunden. Därför blef den uppskjuten så länge.

Men en morgon vaknade lille Karl vid att syskonen i rummet utanför höllo ett ovanligt bul-ler och likasom klagade i korus. När han kom ut, såg han dem alla stå vid fönstret och stirra bortåt parken. Det gjorde lille Karl också, och se! De höga, täta furorna visade stora luckor mellan sig, och just nu segnade en af de största ned och föll ståtligt till marken. Det var nästan som om han hört dånet af den fallande furan, fast det var en god bit väg dit.

Bödeln lät hugga ner parken! Parken, som varit Annilas stolthet och barnens helgedom!

»I dag skall det ske!» sade lille Karl till Mikko, när de träffades. »Bödeln hugger ner parken.»

Vid middagstid satt lille Karl i inspektorens farstu i gårdsbyggnaden och väntade att få se Bödeln gå in till sig. Han satt med hopknipta läppar och lurande blick. Och snart gick Bödeln genom farstun in till sig.

Då sprang lille Karl ut med ett språng, kilade i väg öfver gården åt parken till, och mötte på andra sidan grinden Mikko, som bar på ett stycke rep, hvilket de skulle knyta om stenen och använda att draga i, för att ej själfva bli under det ramlande huset. Inom en minut voro de midt inne i rågåkern, där deras hemliga stig redan började bli ordentligt upptrampad under deras täta

rekognosceringar. Repet lades om hörnstenen, knöts till, — och så drogo de — ett — tu — tre!

Men stenen gaf ej vika. En hel del af byggnaden hvilade på den, och det fordrades större krafter, än pojkarnas för att rubba den. De drogo och drogo alldeles förtvifladt, men det hjälpte inte. Pustande och andtrutna togo de ånyo i, sedan de hvilat helt lite. För att få ryckningarna att gå i takt, kommenderade lille Karl med sakta röst: »Ett, tu! Ett, tu!» Och det såg redan ut som skulle stenen ha rörts, då ett hufvud stack upp öfver det täta planket åt bakgården till och Bödels röst ropade:

»Hvad i helvete ha ni för er, pojkar?»

Bödeln hade störts i sin middagslur af de misstänkta ljuden och ryckningarna. Men innan han hann hoppa öfver planket och taga lille Karls arbete i sikte, hade riddare och sven försvunnit spårlöst i den stora rågåkern.

* * *

Lille Karl och Mikko stodo som svarande inför pappas högsta domstol. Bödeln var kärande. Och han anklagade dem för icke mindre än att ha velat kullstörta hela gårdsbyggnaden, åtminstone den del däraf, där han bodde.

Lille Karl aflade utan tvekan en manlig och fullständig bekännelse, dolde ingenting, icke en gång sina hemligaste skäl och afsikter. Pappa såg mycket allvarsam ut, förfärligt allvarsam. Han sade ändå till Bödeln att det visst aldrig kunnat lyckas dem att draga undan hörnstenen; äfven om det lyckats, så skulle byggnaden bara ha satt sig i det hörnet, förstås.

Likafullt föll domen på risbastu i Bödelns närvaro, emedan de haft så svåra afsikter med sitt tilltag. Lille Karl tog emot domen utan att blinka, men Mikko föll i gråt. Då bad lille Karl att Mikko skulle få gå fri straffet, för det var han, som narrat Mikko att taga del i sin plan. Mikko gick fri straffet.

Lille Karl har efteråt ofta undrat hvem risbastun gjorde mera ondt, — honom själf, som fick taga emot den, eller pappa, som fick gifva den —?

III.

Mellan jul och nyår.

Efter julaftonen stod julgranen alltid en hel vecka kvar i salongen med ett hvitt lakan utbreddt på golvet under sig för att uppsamla de torra barnålarna, när de efter hand föllo af och skräpade. Julen med alla fröjder och öfverraskningar var ett minne af något härligt och ljust förgånget, och granen öfver lakanet i salongen spökade som ett dess förtorkade skelett, hvilket väntade på svepning. Men före begrafningen bisattes granen med stor ståt själfva nyårskvällen, då den ånyo kläddes i hela sin skrud af ljus och silfverpapperstass. Det skedde helt öppet i barnens närvaro, banalt och alls icke hemlighetsfullt; och fast granen ju egentligen var lika ståtlig nu som själfva julkvällen, blef det hela dock endast ett vemodigt återsken af julglansen, en begrafningsfest mera än en födelsens, ty julklapparna saknades, och af spänningen fanns det icke en smula kvar.

Med en undertryckt sorgsen känsla, som kitt-

lade i halsen och gjorde en snar till tårar, bet man i sitt äpple, och den sista plundringen af granen förde med sig en bitter bismak af att det nu var förbi. Ty dagen därpå skulle granen obevekligen vräkas ut på sophögen. Där, ett stycke till vänster om kökstrappan, låg den sedan i sin förnedring långt fram på vårvintern, bäddad bland potatisskal och afskräden, med grått slaskvatten fastisadt i barr och grenar, skabbig, degraderad, förfallen, låtande en silfverpappersremsa här och hvar skria emot eländet.

Lille Karl tog på sina skidfärder gärna vägen där förbi, när han gick ut. Bilden af glansens förfall lockade honom hemlighetsfullt och sorgmodigt, och han bar med sig från sophögen ett oklart, nästan hemskt intryck af tidens förfärliga framfart, långt bort till jämna ängsslutningar och branta bergsklackar, där äntligen den friska farten utför blåste bort alla djupsinniga betraktelser.

Ja — julgranen stod och fällde barr på lakanet under sig emellan jul och nyår. Här och där hängde kvar ett äpple, en konfekt, en russinstrut eller ett halfutbrunnet ljus; snasket merändels högre uppåt toppen, där det var mera oåtkomligt. Pappa tyckte alltid om att granen ej plundrades helt och hållet själfva julkvällen, utan att den fick behålla en del af härligheten julveckan igenom, tills påökningen skedde vid nyår, och nya ljus sattes

upp. Han såg gärna att barnen lade band på sin snålhet, och därför ville han att julkonfekten skulle kvarlämnas.

Lille Karl förstod aldrig hvarför man ej lika gärna kunde äta sig mätt på härligheten med ens, men böjde sig för pappas vilja och bruket i hemmet, hvilket var det heligaste han visste; böjde sig efter sin förmåga, förstås. Ty med julböckernas rövvaräfventyr och indianlist kom öfver honom en obeskrifligt vild lust för allting spännande, allting farligt. Det fanns gunås icke så mycket hvarken spännande eller farligt i det fredliga hemmet på landet, men när det icke fanns, måste det kommas åstad. Lille Karl kom det åstad med en timmes grå decemberskymning, när pappa, mamma och de äldre syskonen efter kaffet sutto i förmaket mellan matsalen och salongen, med en damborste och sin nya fällknif, som han fått till julklapp.

Han lade sig på magen inne i matsalen med fällknifven uppslagen mellan tänderna, såsom Skinnstrumpan brukade bära sin jaktknif i mer än vanligt spännande ögonblick. Damborsten höll han i högra handen och två alnar segelgarn hoptrasslade i den vänstra. Så kröp han fram till förmakströskeln med den obligatoriska ormrörelsen, hvilken indianerna använde på de farliga prärierna väster om Mississippi. När han hunnit fram till förmakströskeln, lade han fingret på munnen likasom för

att säga »tyst!» till sig själf, ty så gjorde nybyggarna också, när de rekognoscerade. Därpå kröp han sakta upp emot dörrposten och tog med sitt falköga en öfverblick af fiendens ställning.

Pappa satt som vanligt i gungstolen med sin tidning, hvilken han ej längre såg läsa; mamma i soffhörnet, systrarna i länstolar och i soffan nära mamma, men stora bror såg ut att ämna maka sig upp ur liggstolen nära fönstret, och det var det mest oroande. Lille Karl föraktade fruntimren djupt — de dugde bara till att koka villebråd, dansa dödsdanser och bädda sängar. »Och deras ögon voro dem förhållna», sade han sig själf med ett bibliskt uttryck, som han kom ihåg från predikan annandag jul. I pappa och i synnerhet i stora bror hade han värdiga fiender. Pappa var visserligen gammal, men hans skalp var likväl ej så alldeles att förakta som ärofullt krigsbyte, ty lille Karl hade sett prof på hans muskelstyrka — prof som inskräpt hos honom en stark vördnad för ålderdomen. Det enda som oroade honom vis å vis pappas skalp, var huru han skulle fästa den vid sin gördel, ty pappa var alldeles flintskallig. Men det skulle nog gifva sig själf sedan, ännu höll han ju inte sin skalperknif öfver den gamles skinande, fredliga och oskyldiga hufvud. Med en plötslig mildhet reserverade sig lille Karl mot sina egna tankar och tillade för sig själf förklarande,

att han blott i yttersta nödfall, om han blef upptäckt och hårdt anfallen, skulle skrida till blodsutgjutelse. I hans egentliga plan ingingo alls inga mord, det var som sagdt endast för själförsvar han skulle utgjuta blod; — han var i grunden alls ingen vän af grymhet, tvärtom skyddade han alltid barn, kvinnor och åldringar med en riddares hela ädelmod.

Stora bror hade stigit upp och gick med långa räkelsteg af och an, inbegripen i diskussion med pappa. Han var onekligen den farligaste, vaksam och rörlig, liksom om han misstänkt någon fara. Gick han ut i salen för att motionera sig, var lille Karls hela plan förstörd, och han följde nu med jaguarens ögon alla stora brors rörelser. Det värsta var att bli upptäckt — då blef han skoningslöst utsatt för pappas förkrossande skratt och stora brors retsamma hånflinande. De förstodo honom båda, och han skulle skämmas för sin barnslighet inför dem. Ingenting var heller värre för präriernas vilde son, än att bli utskrattad! Han hörde redan kvinnornas gälla, oförståndiga glädjeyttringar blanda sig med männens triumf... åh, han skulle nog veta att undgå nederlaget!

För säkerhets skull smög han sig tillbaka i pappas arbetsrum och läste ånyo genom en sida i sin indianbok, där ett dylikt schackdrag, som det han var i färd med att utföra, stod beskrifvet.

Han fann inga riktigt tillförlitliga uppgifter om huru det skulle gå till, ty indianerna hade ändå ett så mycket friare fält än hans därinne i för-maket. Men han visste att en bra skogsströfvare måste bära sin kallblodighet med sig och handla som tillfället det fordrade. Bara han hade mod och djärfhet, skulle allting aflöpa väl.

Dristigt tog han upp sin damborste igen, satte fällknifven till rätta mellan tänderna och kramade hårdt om segelgarnsändan i vänstra handen. Nästa ögonblick hade han ormat sig in under det stora förmaksbordet, utan att någon märkt honom. Med klappande hjärta och återhållen andedräkt lyssnade han som en äkta spion om fienden hade något af vikt att omtala, hvilket han nu kunde uppsnappa och meddela sina vänner Skinnstrumpan och mohi-kanen. Men pappa och stora bror diskuterade endast studentexamen och yttrade sig alldeles icke om förestående ströftåg på nybyggarnes område eller om öfverfallet på Fort Viscounsin, hvilket han säkert hade reda på att deras stam brukade diskutera vid rådselden. Nu rökte pappa bara sin eviga fredspipa, och tobaksglöden glimmade då och då i piphufvudet.

Det hade blifvit halfmörkt, och tidpunkten var gynnsam för lille Karls förehafvande. Snart kunde man tända ljus, och då var han upptäckt. Han tyckte sig höra Wiip-poor-will slå inne i salon-

Han lade sig på magen. (Sid. 37.)

gens eviga tystnad, men när en af hans systrar bytte om ben att kasta öfver det andra knät, var han genast på sin vakt och undersökte håren på damborsten — de fingo föreställa fängkrutet på hans långa bössa »Älgdödaren». Lille Karl låg under det stora förmaksbordet i goda fem minuter utan att våga sig vidare. Hans spänning höll på att öfvergifva honom, och han fick en plötslig, kall förnimmelse af att det var lek alltsammans, då pappa stannade i gungstolen och såg skarpt bort under bordet. Lille Karls andedräkt stoc-kades.

— »Det måtte finnas möss i trossbotten», hörde han sin fars röst.

Lille Karl tryckte handen mot munnen för att kväfva sin rörelse.

— »Eller har Caro sluppit in och lagt sig under bordet» ...

Lille Karl kallsvettades, tog skalperknifven ur munnen och beredde sig.

Men pappas tankar togo en annan riktning, och han glömde både mössen och Caro. Lille Karl låg en stund alldeles orörlig och höll på att sprängas af andnöd, hans hjärta bultade likt en fågels, hvilken man håller i handen, tills han slutligen tog mod till sig. Hans beslutsamhet blef gränslös och han ormade vidare bort mot salongsdörren ett ögonblick när mamma tog ordet i sof-

fan, och uppmärksamheten var riktad ditåt. Han nådde den lyckligt och andades ut i en lång, glädjedarrande, triumferande suck.

Men när han tänkte på huru pappas lif sväfvat på ett hår, blef han rörd af en varm, sonlig medkänsla, som om han nu varit en helt annan person. Det farligaste var öfverståndet, och nu knöt han fast sin uppslagna fällknif i ändan på damborstens skaft och smög sig fram till julgranen, där den stod öfver det hvita lakanet och fällde barr. Tack vare salongens ljusa tapeter, såg han några äpplen och strutar högt uppe afteckna sig mot taket, skar ned dem försiktigt och drog sig ut med bytet andra vägen, genom tamburen. Tio minuter därefter kom han in till de äldre med händerna på ryggen och låtsade som hade han varit ute och åkt kälke.

IV.

På dåliga vägar.

Bländande vinterdagar med nyfallen snö och klingande slädföre, rimfrostprakt och sol, som stod lågt öfver horisonten. Lille Karl hade läst sina julböcker till största delen, hans indianfeber hade svalnat, och nu gick han omkring utan att rätt veta hvad han skulle taga sig till under fridagarna. Ute var det för kallt att göra långa färder, inne blef det i längden för trångt för fantasin. Då slog han sig på mera praktiska värf. Det blef icke något snickrande med hans nya verktyg, ty dels skräpade han så förfärligt, att mamma blef ur lynne öfver det idkeliga sopandet, dels erfor han intet verkligt nöje af att skära sig i fingrarna och bloda ned näsdukar, stolstoppnin-
gar och borddukar, som funnos till hands för att dämna blodflödet med. Lille Karls håg låg icke rätt åt det lägre handtverket, hans intelligens begynte mala varmt, och han måste nödvändigt skaffa ny mäld åt sitt kortklippta hufvud.

De dagliga påhälsningarna i julgranen hade utbildat hans sinne i riktning åt den materiella spekulationen, för att icke säga rent ut det tjufaktiga.

Han hade fått en sparbössa, bland annat. I den skramlade några små silfverslantar; dem hade han en morgon praktiserat ur bössan, fastän pappa hade nyckeln till låset. Han stoppade dem i västfickan, gjorde i ordning sina skidor och sneddade om förmiddagen i tjugu graders köld öfver åkrarna bort till handelsmannen i kyrkbyn. Där omsatte han dem i russin och fann att han för en enda sådan silfverslant fick mera valuta, än för fem lifsfarliga indianpåhälsningar i julgranen. Han hade egentligen inga stora samvetskval öfver sin operation med sparbössan, ty pengarne voro ju hans egna, dem han fått till julklapp, och det var bara för att icke onödigtvis besvära pappa med nycklarna, som han öppnade sparbössan ensam. Men helt ofrivilligt begynte han därefter se sig omkring i hemmet efter flere sådana små slantar. Det fanns endast tre eller fyra utländska silfvermynt, som lågo framme på pappas skrifbord, och dem vågade han icke röra vid, än mindre taga bort. För öfrigt hade man alla småpengar undångömda i lådor och portmonäer, och lille Karls spekulationer strandade ohjälpligt mot detta faktum. Icke en gång hans djärfvaste och hemligaste tankar bröto sig in i lådornas helgedomar; hans advoceringskonst hade aldrig mäktat frikänna honom från hans samvetes dom, om han öferskred små tillfällighets-tillgrepp, vid hvilka hans skicklighet, förslagenhet

och triumf uppvägde det lilla orätta, som möjligen låg däri.

Under sina revideringar i skräpgömmor och lådor, som voro tillgängliga för enhvar, kom lille Karl plötsligt ihåg, att pappa en gång för länge sedan, då han själf ej ännu hade reda på pennin- gens värde, ställt en liten stapel kopparmynt under spegelbordet i salen, hvilket stod snedt och gjorde att pendylen haltade i sin gång. Han mindes så väl att pappa först bråkat med några pappbitar, men när bordet det oaktadt stod ostadigt, hade han satt dit mynten. Det kunde väl vara ett år sedan eller så.

Och nu begynte han ånyo med ökad ifver de hemlighetsfulla skymningsexpeditionerna till salen; julgranen bestod väggkost, och lille Karls hjärna spann ihop en guldgräfvahistoria i Sierra Nevada — för att få romantik med i spelet. Mynten funnos där mycket riktigt, men lille Karl kunde ej taga dem därifrån utan vidare, ty då hade pendylen igen börjat halta, och pappa hade upptäckt hans guldmina. Det var nu han fick en praktisk användning för sina nya julklappsverktyg. I ett hörn af matsalen snickrade han ihop en liten träkubb, som skulle ersätta mynten och stöda bordet lika bra som de. Han begynte med flit, för att draga ut nöjet af det spännande arbetet, att tälja den lilla träbiten ur en stor vedklabb, och spånorna flögo

kring, fingrarna blödde för knifskårer, och soff-
öfverdraget strax bredvid fick många nya, blodiga
fingermärken, ty lille Karl hade ej alltid tid att taga
fram sin näsduk. Dessutom tyckte han, att yllet
på soffan hämmade blodet bättre än linnenäsduken.

Mamma förundrade sig öfver lille Karls flit
den dagen och band om hans blödande fingrar
med vanligt jämnmod, när arbetet var slutfördt.
Så bröt mörkret in, och lille Karl skulle gräfva
ut sitt guldfynd under spegelbordet i salen. Men
i dag tog skymningspratet i förmaket ingen fart,
och familjen skingrades strax efter kaffet. Det
borde ju ha varit fullkomligt öfverensstämmande
med lille Karls önskningsar, men antingen det nu
var rädsla eller ondt samvete — han vågade sig
icke in i salsmörkret till guldminan, då de andra
ej sutto i rummet bredvid. Det låg onekligen
något brottsligt öfver hans förehafvande, som kom
honom att frukta ensamheten i mörkret långt mera,
än den möjliga upptäckten från familjens sida i
förmaket. Han stoppade sin blodiga trätärning i
fickan och tillbragte en förfärligt lång, dödande
tråkig eftermiddag. Ändtligen tändes ljus i för-
maket några timmar före kvällsvarden, och stora
bror lade sig i hvilstolen med sin bok. Men lille
Karl fann icke nog garantier i stora bror ensam,
för att det icke kunde hända honom någonting
förskräckligt, om han begaf sig till sitt hemlig-

hetsfulla värf midt i det hemska salsmörkret. Han lät det därför hvila för i kväll och inväntade morgondagen.

Lille Karl var naturligtvis sjusofvare, men dagen därpå steg han upp i daggryningen klockan åtta — han fick ingen ro i bädden, sedan han en gång vaknat och öppnat ögonen på glänt. Den blodiga trätärningen, som skulle ersätta mynten, låg kvar i hans ficka, när han drog rocken på och smög sig ut i salen. I tamburen stökade en piga med morgonstädningen, och genom de isade salsrutorna kunde lille Karl se att drängpojken bytte om granris nedanför förstutrappan. Han hade rimfrost i hår och rockuppslag och mössa, och andedräkten stod omkring honom som en vit ånga i den smällkalla morgonluften. Öfver stallet rodnade morgonhimmeln rosenröd, och röken från drängstugan steg rakt upp ur skorstenen så högt, att han icke kunde se hvar den slutade för det öfre fönsterbrädets skull, utan måste ända fram till fönstret för att taga reda på saken. Han hade sällan varit uppe så tidigt en vintermorgon på landet, och hade han det, gällde det resor till staden för att börja terminen, och då stod naturligtvis hela vinterlandskapet för honom i sorgens grå skumrask. Nu kunde han knappt slita sig lös från fönstret för att begynna sitt guldgräfvararbete, så vackert var det därute.

Vänster om stugan, uppe på backen höjde sig björkskogen såsom en luftig, hvitgrå sky, helt skärt rosenfärgad, likt kronbladen på en nyutslagen teros. Logtaket låg grått på den västra skråkanten, som laveradt i tusch, medan den östra antog allt högre färg efter morgonrodnaden. Lille Karl tyckte sig höra snön knarra under bestyr samma steg, men det var bara hörselvilla, ty de dubbla fönstren förtogo alla ljud utifrån. Genom en öppning mellan uthusen såg han åkrarna i perspektiv, hvita, utan en fläck på sitt dunmjuka, gnistrande täcke, ända en half mil bort, med en rykande torpstuga här och hvar, tills granskogen och åsen i fjärran drogo sitt mörka streck mellan den hvita jorden och den blåfrusna vinterhimmeln. Men högt öfver granskogen och åsen, milslångt där bortom, höjde sig det präktigaste högland, ett berglandskap af dimmor, förvillande likt dem lille Karl sett på bilder från slättland med alper i bakgrunden. I mäktiga, långsluttande linier steg det upp till svindlande höga toppar och dunstade bort i osäkra konturer, ju mera det närmade sig morgonrodnaden i öster. I ett nu kom tanken på Sierra Nevada för lille Karl — där lågo hans guldberg, sådana man såg dem från prärierna på håll!

Genom en fullkomligt oförklarlig fantasikombination förlade han dem minuten därpå under spegelbordet, där han på knä arbetade att ersätta

pappas myntstapel med sin egen trätärning. Han petade fram slantarna en för en, och när han hade dem alla i sin hand, voro de hela fem stycken. Trätärningen fyllde deras plats förträffligt; han lyssnade efter om pendylen skulle halta, men den gick tämligen jämt och lugnt, som om ingenting passerat.

När han än en gång böjde sig ned för att för sista gången sätta trätärningen till rätta och granska sitt verk och finna det godt, kom tjänstflickan in i salen för morgonstädningen. Hon såg förvånad på den nedhukade Karl vid spegelbordet och förundrade sig öfver, att han var uppe så tidigt. Lille Karl fick en hastig misstanke, att han i pigan hade en rival till sitt guldfynd, att hon längesedan under sina morgonstädningar upptäckt skatten och nu var medveten om hans tilltag. Slantarna lät han dock glida ned i fickan och fick i detsamma en idé, som gick ut på att pigan skulle få en del af fyndet, blott hon ej skvallrade om det. Just när han skulle till att framställa sitt jämkningsförslag så ogeneradt och så fördelaktigt för sig själf som möjligt, sade pigan att han kunde gå sin väg ur salen medan hon städade där.

Lille Karl såg upp ett ögonblick, helt öfverraskad. Hon hade haft ett så alldagligt tonfall i rösten, att hon omöjligt kunde veta någonting om hans hemlighetsfulla fynd. Han rätade på sig, fick

sin säkerhet igen, skakade undersökande på spegelbordet och förklarade att han nu botat det för haltande.

»Ja, herr Karl har alltid sina funderingar», sade pigan likgiltigt.

Det var säkert det, att lille Karl hade fullt upp med funderingar. Redan före frukosten hade han gjort ett besök hos handelsmannen i kyrkbyn och omsatt nästan halfva sitt fynd. Skidspåren, som ledde hem därifrån, voro garnerade med bortkastad russinstjälk och karamellpapper; hans dåliga aptit vid frukostbordet och hans tidiga uppstigande voro nära att väcka misstankar mot honom. Hans samvete var bara illamående — egentligen sjukt kunde det icke kallas. Ty slantarna, som han tagit, hade ju legat fullkomligt onyttiga under spegelbordet, och det var, om icke precis hans rätt, så åtminstone fyndigt af honom att sätta dem i omlopp igen. Trätärningen fyllde ju dessutom deras plats förträffligt, om också bordet ännu haltade helt litet efter ombytet, men det felet skulle han hjälpa upp med en liten kil i eftermiddag...

Lille Karl var smått stolt öfver sitt påhitt, lefde två dagar kräsligt, och så blef det en ände både på pengarna och på glädjen. Men den tredje dagen, som var själfva nyårskvällen, kom det resande främmande: — släktingar, som skulle stanna öfver ett dygn på nyårsbesök. Det gaf lille Karls

spekulativa hjärna anledning till nya, praktiska mått och steg, gnagande samvetsbekymmer och rask handlingskraft, sedan betänkligheterna advocerats bort.

Den riktning hans verksamma tankar tagit under helgens latmanslif, indianböckerna och rövvar-expeditionerna till julgranen, samt mest under hans växande guldgräfvarfeber, begynte löpa ut i litet oroande konsekvenser. När de nyårsbesökande släktingarna kommo, blef det glädje och välkomnande kyssar från familjens sida, men lille Karl tog emot dem temligen kallt, paralyserad af en enda, oslipplig tanke. De besökande skulle resa bort igen i morgon med bantåget klockan tre, och lille Karl kunde omöjligt frigöra sig från medvetandet, att de därförinnan skulle lämna fram på bordet i gästrummet en eller två silfverslantar — så hade de alltid förr gjort vid sina julbesök. Han undvek sorgfälligt att göra klart för sig hvad han ville med dessa slantar — det var nog med själfva faktum, att de skulle lämnas fram på nattduksbordet i gästrummet i morgon mellan klockan två och tre.

Det föll honom aldrig in engång, att han skulle röra vid dem — det var bara säkert, att de skulle komma fram, och hela hans intresse bestod i konstaterandet af, att hans förutsättningar slogo in. Lille Karls nyårskväll blef fullkomligt fördärfvad af dessa tankar, så ifrigt sysselsatte de

honom, och samtidigt med dem kände han en en-
vist naggande oro och en beklämning, liksom om
maran ridit honom. Julgranen väckte ingen stäm-
ning, lutfisken smakade lut, och tennstöpningen
utföll illa. De resande släktingarna talade om af-
lidna bekanta och höllo långa diskussioner om
deras lif och karaktärer. Lille Karl satt än stilla
och hörde på deras enformiga prat, än snokade
han bakom deras stolsryggar efter någonting, han
visste icke själf riktigt hvad, men det hade ju
kunnat hända, att de fällt någon liten slant, till
exempel. Sedan betogs han igen af medvetandet
att det nu var årets sista kväll, och han gjorde
en parallel emellan den och lifvets sista kväll, då
han skulle göra upp räkenskap för alla sina syn-
der. Han ryste förskräckt tillbaka och begynte
icke ens med räkningen af alla detta års synder,
såsom hans allvarliga afsikt varit. Men med kän-
slan af hans syndfullhet kom rädslan öfver honom,
och han darrade för de tankar han haft tidigare
och höll sig närmare de gamla för att distraheras
af deras lugnande prat. När han blef ensam i
sängen, efter det man kysst hvarann till ett godt
nytt år, kom räkenskapen igen för honom. Han
bad till himlen en ödmjuk bön om förlåtelse, all-
deles själfständigt, utanför de vanliga bönformu-
lären. Det lugnade honom och han fick sömn.

Som alltid vid början af ett nytt tidskifte fat-

tade lille Karl nyårmorgonen stora beslut för framtiden. Det gamla året var lyckligt öfver, han ville nu glömma det helt och bara tänka på förbättrad vandel och renare hjärta för det nya. Han lyckades till och med fördrifva slantarna, som skulle lämnas på nattduksbordet i gästrummet emellan klockan två och tre, ur sitt luttrade sinne, och lyssnade till nyårsdagens predikan mer andaktsfullt än på länge. Hans anfäktelser voro öfver, han kände sig bättre och äldre och mognare efter sin inre kamp, i hvilken han segrat, och han sållade sig till de äldre under hela förmiddagen med en tillfredsställande känsla af att han var dem likasom moraliskt vuxen. Hans andliga högmod reste upp sitt hydrahufvud och bragte honom igen på fall. Ty hans känsla af jämlikhet med de äldre gaf sig till slut luft i några oförbehållsamma lillgamla reflexioner, hvilka möttes med förvånade blickar från de äldres sida, sarkastiska ryckningar i deras mungipor och en förkrossande hånfull tystnad. Lille Karl kände att han låtit sig förledas till en dumhet och rodnade harmsen en blygselrodnad, till en tredjedel vred öfver sig själf, till två tredjedelar ond på de gamlas öfversitteri. För den vreden smulto alla hans goda beslut till minnen af en barnslig stämning, och han blef igen fribytaren, skogsströfvaren, guldgräfvaren, som lefde i fäjd med hela det civiliserade samfundet.

Han fick plötsligt ofantligt mycket att bestyra i det gamla bokskåpet, som stod i det yttre gästrummet, låg på mage på golvet för att undersöka dess nedersta hyllor, ref fram likt och olik, men gaf i spänd väntan akt på allting, som rörde sig omkring honom.

Där kom den resande farbrodern och packade sin nattsäck i det inre gästrummet. Tant följde efter honom; innan hon kom ut hörde lille Karl henne säga med affekterad likgiltighet, såsom hade pengar varit en bisak för henne:

»Och nu lämnar du, käre Robert, en slant på bordet åt tjänstflickan!»

Sekunden därpå rasslade hennes sidenmantilj bakom lille Karl, där han undersökte bokskåpet, och hon sade till honom någonting käringaktigt skämtsamt, som han ej gitte besvara. Farbror stökade ännu en stund inne i gästrummet, hostade sin torra gammal-mans-hosta och kom ut med sin nyckelknippa i handen. Nu skulle han genast sända tjänstflickan in efter sina saker och säga vänligt och nedlåtande till henne:

»Där ligger någonting på bordet för Lottas räkning...»

Den resande farbrodern stannade ett ögonblick i det yttre rummet som hade han glömt något, stack sin nyckelknippa i byxfickan, slog på den, så att det skramlade, harskade och planterade

några lungkatarrbaciller framför kakelugnen i förbifarten. Han var knappt ute, innan lille Karl i brinnande hast vräkte böckerna huller om buller tillbaka i bokskåpet och stod upp helt blek. Hans hjärta var nära att spränga bröstet med sina våldsamma slag, då han stack näsan i det inre gästrummet.

På nattduksbordet lågo några blänkande silfversmåmynt och tre, fyra gamla kopparslantar. Fribytaren, skogsströfvaren och guldgräfvaren togo öfverhanden öfver den moraliske helgdagsgossen, som nyss andaktsfullt lyssnat till predikan och där-efter likväl blifvit så hånfullt behandlad af de äldre. Han strök den ena hälften af mynten i sin öppna hand med en stilla beräkning att ingen nu kunde upptäcka hans tilltag, då ju den andra hälften låg kvar och den resande farbrodern säkert icke sade pigan huru mycket han lämnat henne. Inom sig kände han nästan ett litet ädelmod för att han icke tog allt; men det var ju hans riddarplikt att skydda barn, kvinnor och åldringar — och deras tillhörigheter!

När de resande släktingarna för klingande bjällror och knarrande slädmedar åkte utför backen till landsvägen och där togo af åt järnvägsstationen till, sköt en pilsnabb skugga utför åkerbranten icke långt ifrån. Lille Karl var igen på väg till kyrkbyn; handelsmannen höll trots nyårs-

dagen den inre vägen öppen till sin bod, det visste han. På återvägen gick solen ned, och dess röda strålar återstudsade från de hvita snöfälten. Lille Karls skugga blef lång, ohyggligt lång, sträckte sig ända bort till skogsbrynet, och han själf fick en viss rädsla för spöken öfver sig, fast det var alldeles ljusst ännu. Han försökte tugga bort spökrädslan med en munfull russin, och drufkärnorna knastrade mellan hans tänder, tills han plötsligt bet en kärna in mellan två tänder och det gick ett smärtsamt ryck genom alla hans nerver.

Tandvärken kom ilande och plågsam, den kalla luften gjorde sitt till, och det sved som eld. Vid hemkomsten passerade lille Karl nära förbi sophögen med tårar af smärta i ögonen, frusen och tillintetgjord. Där låg julgranen redan, degraderad, förfallen, med en silfverpappersremsa här och hvar. Julglädjen var förbi, det nya året hade begynt och lille Karl hade också begynt det — men huru?

En plötslig ånger kom öfver honom, och han hade lust att gå raka vägen till sin mor och lätta sig med en utförlig bekännelse. Kanske skulle också tandvärken bli bättre däraf. När han kom in blef värken lindrigare i värmen, han fick eau de Cologne på en bomullstapp och satt sedan och surades hela eftermiddagen. Ju mera tandvärken

gaf vika, desto manhaftigare blef han, och innan kvällen hade han för alltid begrafvit bekännelsen för sin mor i sitt tillhårdnade skogsströfvar-fribytar-guldgräfvar-inre.

Men på sina skidfärder de närmaste tiderna därefter tog lille Karl en omväg förbi sophögen, där julgranen låg i sin förnedring. De sorgmodiga tankar den väckte voro af allt för personlig art för att locka honom längre.

V.

Söndagsförmiddag.

En riktigt härlig söndagsförmiddag om sommaren på landet har allting ledighet. Hästarna hänga hufvudet öfver gärdesgården under de stora björkarna i hagen och äro alldeles för lata att beta af den korta grässtubben i solhettan. Korna moja sig litet här och litet där och idisla sig till sömns.

Ingen rörelse på gården; arbetskärrorna äro inskuffade i redskapslidret, — i stugdörren röker den enda fullvuxna drängen, som blifvit hemma när de andra foro till kyrkan, sin pipa, och i köket är det så tyst att man hör flugorna surra. Köksans mörka hår blänker af helgdagspomadan, där hon sitter vid det öppna fönstret i köket, med den hvita, nystärkta hufvudduken nedgliden kring halsen, och läser halfgnolande i psalmboken. Den enda som icke har ro är mamma. Inne i matsalen har hon middagsbestyr i det stora skåpet med sina många fack och hyllor, där en instängd fluga gör musik i den halffyllda sockerskålen bland

skorpkorgarna och påsarna med mannagryn och makaroner.

Utanför fönstren åt solsidan blommar häggen och är så dåsig af värmen, att hon knappast bryr sig om att röra sina maskstungna blad, när de ljumma vindkåarna då och då komma sätande öfver rågfältet för att retas med henne.

Pappa läser och stiger några gånger i timmen upp för att se på termometern, som visar 27 grader Celsius i skuggan. — Vi få åska, säger han. Syskonen läsa också, — ledighetsläsning naturligtvis, och stora bror ligger i förmakssoffan med sin cigarrett. Det viktigaste af alltihop är ändå att drängpojken Mikko har ledighet, ty nu kan unga herren på gården fritt disponera öfver hans tid och uppfinningsförmåga.

Och de rusa utför backen åt ladugården till, så att dammet står efter dem . . . där ha de sin järnvägsbyggnad i sandgropen, tätt invid den gamla, förfallna potatiskällaren, hvilken som bäst inredes till en storartad station. Hett är det i sandgropen midt i solbaddet, men pojkarna ha hängt sina rockar på albuskarna, där Mikkos rock, som har rödt foder, tjänar till stoppsignal för alla ankommande tåg, — eljes kunde det bli en förfärlig järnvägsolycka af.

I trädgården fira själfva sparfvarna helgdag och lämna kryddgårdssängarna och ärtlandet i

fred för några timmar, medan de söka skugga djupt inne i taggiga krusbärsbuskar och ogenomträngliga spiréahäckar. På den hvilande insjön glittrar då och då en silfverstrimma . . . den kan hota att breda ut sig, men besluter sig likväl till sist för en middagslur inne i den stora vassräckan på ömse sidor om åmynningen, nära prästgården. Och genom söndagslugnet arbetar sig långt ifrån två, tre svaga klocktoner fram . . . enstaka och döende, — det är ringningen från kyrkan just innan nattvardsfolket skall fram och få syndernas förlåtelse . . .

Då ropar en gäll flickröst från farstutrappan: »Ka—arl! — Ka—arl! — kom och hör prediik—kan!»

Men lille Karl har just tagit på entreprenad uppförandet af ett väldigt varumagasin bakom potatiskällaren, där det finns plankstumpar i öfverflöd . . . och när han fått magasinet färdigt, väntar ett ballast-tåg på sin lokomotivförare, och han måste nödvändigt föra det fram till byggnadsplatsen, ty drängpojken har snart inte längre material till den höga sandbanken, som rasar oafbrutet. . . . Det är intet under, att han icke alls hör kallelsen, fastän han nog går och väntar på den i sitt stilla sinne.

»Ka—arl! — Ka—arl! Kom och hör prediik—kan!»

Det var närmare den här gången. Systemen har stigit upp på trädgårdsstaketet, håller i sig i de nedhängande björkkvistarna och ropar på måfå ut i helgdagslugnet.

Lille Karl hör ingenting, men Mikko ser frågande på honom, när han kommer rusande med ballasttåget . . . försiktigtvis utan att skrika signalen, fastän signalskrikandet annars alltid var en hufvudsak vid järnvägsbyggnaden.

I sin enfald säger Mikko:

»Dom ropar.»

— »Hvar då? — jag har hört ingenting», påstår lille Karl bestämt och drängossen törs icke opponera sig.

Det har plötsligt kommit otur i leken. Ballast-tåget har råkat i oordning och sandbanken rasar alltjämt, men allt längre borta hörs det: — »Ka—arl . . . Ka—arl . . .!»

Lille Karl har fått sin obesvärade uppsyn igen, skriker till signalen med half röst, när ballast-tåget skall gå, och Mikko vågar icke mera misstänka att man ropar efter Karl.

— »Äsch, — hva' sku' di ha ropat för!»

En liten stund går arbetet sin gilla gång, lokomotivet pustar och släpar och signalerar lågmäldt och försiktigt . . . det berodde på ångtrycket, förklarade lille Karl saken. Plötsligt släppte

han spaden ur handen, strök svetten ur pannan och sade:

— »Ska' vi titta efter om stäfvån i hagen är full . . . ?»

Drängpojken var rädd för smörj och höll med unga herrn i allt. Pojkarna drogo rockarna på sig och klefvo sakta öfver trädgårdsplanket, för att icke behöfva gå öfver gårdsplanen, där man säkert antastat lille Karl med predikan.

Ropen hade dragit sig bortåt hagen, och lille Karl beräknade mycket rätt att man slutat söka honom där, när han verkligen hunnit dit . . .

Blixtsnabbt kilade pojkarna öfver alla tvärgångar i trädgården, där man kunnat se dem från fönstren, knyckte åt sig några rädisor ur drifbänken, och så satte de öfver det höga planket.

Just när de skulle öfver uppkörsvägen till gården, kastade sig lille Karl framstupa i diket vid vägen och drog drängpojken efter sig. Endast tjugo steg ifrån kom stora syster Jenny i färd med att söka efter lille Karl.

Det var mycket nära att pojkarnas fnissande hade förrådt dem, ty syster Jenny, som hörde några ovanliga ljud, stannade och såg sig forskande omkring, men så gick hon vidare, medan pojkarna i diket, några steg därifrån, höllo på att kväfvas af skratt åt sin lyckade manöver. Nu först förstod drängpojken hela vidden af lille Karls planer.

I hagen stod stäfvän halffylld med klar björklake, som rann ur den väldiga stammen strax bredvid, där pojkarna inrättat en formlig ränna, för att tappa musten ur det präktiga trädet. Lille Karl satte stäfvän för munnen och tömde den söta saften till mer än hälften, innan Mikko hann hindra det för att få ut sin del.

De sträckte sig ut raklånga i skuggan under hängbjörken, utan att alls känna något slags samvetsagg, och unga herrn tog makligt fram ur västfickan en cigarett, som ännu i morse låg i pappas cigarettställ på piphyllan, men ingendera hade tändstickor, så att hela glädjen inskränkte sig till medvetandet att de likväl hade en cigarett . . .

Småningom tyckte lille Karl tiden vara inne att själfmant anmäla sig till husandakten, ty den borde nu ha fortskridit till öfver hälften, och uteblef han helt och hållet, skulle det vankas snubbor. Så begåfvo de sig hemåt.

Rödbrusig och svettig, med mossa och torra grässtrån fastnade på ryggen och rockärmarna, infann sig lille Karl i förmaket, där familjen satt i ödmjuka, fromma ställningar och hörde på när pappa läste predikan. Köksan hade redan på gården fått fatt i drängpojken och satt honom att skura bordsknifvarna.

— »Hvar har du varit?»

— »Bara i hagen —»

— »Du vet ju, att vi alltid läsa predikan den här tiden . . . Har du inte hört, att man ropat efter dig?»

— »Inte alls!» försäkrade lille Karl med en djärf blick, som icke lyckades rätt.

Pappa såg på honom med ett långt ögonkast, och han fick sätta sig på sin plats nära fönstret. Så fortsatte man predikan. . . . »Om edra synder än vore blodröda, så skola de dock blifva snöhvita, och om de än vore såsom ena purpurfärga, skola de dock vardas såsom en ull . . .»

Mera hörde lille Karl icke; han hade fått benen bekvämt under sig och kunde titta ut i trädgården utan att alltför mycket behöfva vända på hufvudet, så att de andra märkte det. . . . Och nu ilade tankarna ut längs syrénbersån, förbi den stora asplunden nere vid stranden, bort öfver vassen och det spegellugna vattnet, ut i fria världen . . . långt bort, där bantågen rullade söndag och hvardag, bolmade ut sina hvita ångmoln och hvisslade, och där man aldrig behöfde sitta stilla och höra på långa, tråkiga predikningar med gammaldags ord. . . . De gammaldags orden voro likväl i det hela taget det enda af alltsammans, som fastnade i hans minne.

När han stirrat ut i solljuset, så att ögonen voro halfblinda, och fantasin tröttnat på att för hundratusende gången smyga sig bort öfver hori-

De sträckte sig. (Sid. 63.)

sonten, just där den var lägst öfver vassen i åmynningen, såg han in i rummet igen och väntade, att hans ögon skulle vänja sig vid dagern. I detsamma sänkte pappa rösten, och det var alltid en signal för lille Karl att hålla sig beredd. Punkten kom, och pappa stannade, men lille Karl föll i rätta ögonblicket in med Fader vår, såsom han var van . . . det gick efter noter längesen.

Under resten af predikan upptog den röd- och hvitspräckliga golfmattan honom helt och hållet. Den tjänade lille Karl till ett slags karta . . . där i bukten låg nybygget, — ty han lekte vanligen under predikan nybyggare ute på prärierna i fjärran västern, eller också i Godahoppsuddens skogar bland tappra boers och fega buschmän, — och förbi nybygget flöt en flod i de underligaste bukter, bort under skrifbordet, — i det hela taget ganska regelbundet, ty för hvarje ny ruta kommo samma bukter igen. . . . Och där, nära bordsfoten, låg en stor, svart bläckplump: — indianlägret.

Lille Karl hade en gång till pappas stora förargelse slagit upp indianlägret där, genom att fälla ett bläckhorn i golfvet. Sedan hade man nog försökt placera skrifbordsfoten på själfva fläcken, men den hade småningom glidit fram igen och visade nu hela sin ursprungliga, fantastiska silhouett.

Lille Karl hade hunnit ut på buffeljakt längs det röda, som var land, ända nära mamma i gungstolen, när pappa igen sänkte rösten. Lille Karl drog en lättadens suck, ty nu var det slut. Han såg upp på syskonen, som också alla sågo lättade ut, i synnerhet stora bror i soffan.

Han ensam förde icke handen till ögonen, när pappa sagt amen, och därför blef lille Karl också styft sittande utan att fälla hufvudet, om han också höll handen i beredskap, ifall någon af föräldrarna råkade se på honom.

När predikan var slut, blef det en välstämmning utan motstycke i det soliga förmaket. Pappa såg på termometern i sitt rum och kom igen med sin tända pipa. Stora bror sträckte sig bekvämt i gungstolen och gäspade, flickorna hängde sig på pappa eller på hvarandra, men mamma strök lille Karls hår, som klibbat honom i pannan, sakta och mjukt, och gick ut för att bestyra om middagen. Så kom hon igen, slog ihop händerna med en liten smäll och bad dem alla till bords. Då tog lille Karl ett långt skutt från sin plats, svängde sig undan, när stora bror burrade honom i håret, och trängde sig fram mellan de båda syst-rarna i dörren till matsalen. Där inne stod maten så härlig på bordet och man såg att det var söndag på den höga, granna glasskålen i midten, där den vispade grädden blänkte hvit som snö

öfver svarta plommon, gula kakbitar och röd hal-
lonsylt i behaglig oordning. Men pappa slog
Karl på axeln och sade: »börja nu!»

Lille Karl knäppte sina händer öfver stol-
ryggen, bockade sig och läste hastigt:

I Jesu namn till bords vi gå,
Välsigne Gud den mat vi få!
Amen.

VI.

Att flyga.

Det var ett fasligt bestyr, som lilla Karl hade samma höst. Han skulle lära flyga — ingenting mer och ingenting mindre. Alla berättelser, han läst om andras flygförsök, intygade visst på det allra bestämdaste, att flygförmågan icke stod i människans makt, men han uppgaf ändå icke hoppet om att den en gång skulle stå i hans.

Som ett slags förklaring hvarför just han skulle besitta möjligheten att lära den konsten, ansåg han den gynnsamma omständigheten vara, att han ännu ej kunde anses för människa, utan var bara en pojke. Allt som var omöjligt för en vuxen människa, var det visst inte för en pojke; det hade lille Karl pröfvat mer än en gång, då det gällde att krypa genom en smal öppning i ett plank eller att klättra upp i sviktande trädkronor. På de vägarna kunde en fullvuxen aldrig följa honom.

Som sagdt — lille Karl litade på sin litenhet och sin ringa tyngd, också när det gällde flygkonsten,

Tills vidare hade han visst icke gjort några särdeles stora framsteg i den, han nöjde sig som ofkast med blotta inbillningen att han flög. Ett par gåsvingar, som man ej hunnit slita pennorna ur, tjänade honom länge och väl till flygmaskin. Flaxande med en vinge i hvardera handen tillryggalade han så lång väg som helst. Detta var tills vidare »att flyga». Och på så sätt hade han verkligen lyckats flyga halfva jorden rundt, fast han egentligen bara sprungit omkring på gården och i trädgården.

När flyttfåglarna sträckte, särdeles när trannorna drogo söderut och höllo musik högt uppe i den klara höstluften, då betogs lille Karl af flygfebern riktigt på allvar. Han sträckte också med sina gåsvingar långt utåt markerna, men när främmande människor mötte honom på vägarna och undrande och skrattande frågade, hvad han flaxade för, så blef han djupt sårad öfver deras oförstånd, men insåg samtidigt, att de kunde ha något litet rätt i att skratta åt honom. Därför började han från denna dag sina öfningar i den verkliga flygkonsten.

Dem företog han i början ifrån ett lågt källartak, därifrån det ej var lifsfarligt att hoppa ned, och han hade genast den bestämda förnimmelsen, att gåsvingarna buro honom ett stycke längre, än han nådde genom att flaxa med endast armarna.

Finge han bara ett par bättre vingar och tillfälle att öfva sig riktigt flitigt, så hvem vet...! Alltid skulle han inom kort flyga i kapp med hönsen, ty de voro inga öfverdängare i konsten, så mycket hade han sett, när han jagade dem på bakgården och de i förskräckelsen togo vingarna till hjälp för att komma undan.

Allt nog — lille Karl flaxade ned allt högre ifrån källartakets gafvel, gjorde sig illa i fötterna och gick med ömma fotsulor, men det skyllde han på sina dåliga gåsvingar. Hade han bara haft ett par ordentliga vingar som tranorna, så skulle de fått se...!

Han menade icke tranorna med »de», utan sina belackare. Af dem hade han en hel mängd, främst sin store bror och hans vän, som vistades hos familjen i höst. Sedan de lurat ur lille Karl, att han tänkte på allvar lära flyga, hade han ingen ro för deras kvickheter. Olyckan fogade, att de just i höst stannade hemma på landet för att studera, och lille Karl fick nogsamt veta af, huru lärda och öfverlägsna de voro.

Ingenting är så ondt, att det ej för någonting godt med sig. Lille Karls store bror och dennes vän begagnade sitt studerande på landet till ifriga jakturer i skog och mark, och en vacker dag kommo de hem med en präktig kungsörn som byte. Den skulle spikas upp ofvanom staldörren

med utbredda vingar och för alla, som besökte gården, vittna om deras jaktlycka och säkra öga. Ty en kungsörn sköt man icke alla dagar i bygden.

När lille Karl såg örnen och hans väldiga vingar, klack det till inom honom. Där hade han de vingarna, som han önskat sig så länge! När jägarna bredde ut dem mot stallväggen, och när de sade, att örnen måtte sex fot mellan vingspetsarna, då stod lille Karls hjärta stilla af fröjd. Om inte de vingarna bure honom, så var det väl förgjort! Maken till dem hade han aldrig sett, men drömt om dem hade han nog.

Det gick bara icke alldeles lätt för lille Karl att komma i besittning af örnvingarna. När han framställde till store bror och hans vän sin begäran om att få dem, skuffade de skrattande undan honom; — det föll dem icke in att lämna lille Karl sin rara jakttrofé, hvilken naturligtvis skulle spikas upp öfver stalldörren såsom gammal sed i bygden var. Men då lille Karl med tårar i ögonen bönföll hos både pappa och mamma om att han måtte få örnvingarna samt lade i dagen en envishet, hvilken icke längre var bara löjlig utan nästan rörande, så talade pappa och mamma visdomens ord till örnens banemän, och slutet blef, att lille Karl till jägarnas förargelse fick vara med om att stalldrängen tog ned den redan uppspikade örnen. Sedan afhöggos vingarna så nära kroppen

som möjligt — och äntligen var lille Karl i besittning af sina efterlängttade flygredskap.

Det förstås af sig själf, att hans flygförsök härefter blefvo dubbelt ifriga och dubbelt mer halsbrytande. Hade pappa och mamma fått nys om, att deras son hoppade ned från ladugårdstaket som på det lägsta stället mätte tio fot öfver marken, så hade de troligtvis ångrat, att de förskaffat honom örnens vingar. Men lille Karl höll numera sina öfningar i all stillhet och ensamhet för att icke utsätta sig för store brors och hans väns elakheter. De hade naturligtvis blifvit outhärdliga efter händelsen med örnen, ifall ej lille Karl haft klokhet och förutseende nog att tåga med sina små framsteg i flygkonsten. Ty de voro, dess värre, små, hans framsteg — mycket, mycket små.

I det högtidliga ögonblicket, då stalldrängen med ett leende räckte lille Karl de afhuggna örnvingarna, kände den senare det, som om marken försvunnit under hans fötter och som om han, bara genom att äga vingarna, hade blifvit så lätt som luften själf. Det var nästan med förvåning han lade märke till, att han ej blåste bort för vinddraget, utan var tvungen att röra på benen som förr, då han skulle förflytta sig.

Lille Karl sökte genast upp det allra högsta stället på källartakets ås, från hvilket han förut ej vågat flyga ner, då han hade bara gåsvingarna.

»Att flyga.» (Sid. 69.)

När han stod där och slog pröfvande i luften med sina nya vingar, som kändes så märkvärdigt täta och spänstiga och pålitliga, så betogs han med ens af vissheten, att nu skulle det stora ske. Nästa sekund skulle han flyga. Med blicken mätte han afståndet till skogsbrynet. Det var ganska långt dit, väl trehundra steg, men så långt skulle han allra minst nå.

Så tog han ansats och flög.

Han kom visserligen ner till marken bara sju eller åtta steg ifrån källaren, men fast stöten kunnat stäcka hvarje högre flykt var han så i farten, att han flög vidare med benen i marken utan att knappast märka det och nådde på det viset också fram till skogsbrynet, men då var han så andtruten och vimmelkantig af framgången, så att han på länge icke kunde tro annat, än att han verkligen flugit.

Slutligen måste han dock inse, att han bedragit sig. Hans följande flygförsök lärde honom det, i synnerhet gjorde hans värkande fötter honom uppmärksam på, att han haft dem i marken. Men fast detta var mycket nedslående och förargligt, öfvergaf han icke sin tro, att han ännu i höst... ja, det skulle de få se! Ännu i höst skulle han flyga långa vägar.

Lille Karl kom snart underfund med, att ju högre ställen han valde att flyga ned ifrån, desto

längre kom han. Och han valde slutligen ladugårdstaket. När han första gången flugit ned ifrån det, var hans stolthet så stor, att han ej kunde hålla sin bedrift för sig.

Han talade om den för sin snällaste syster, som visst var några år äldre än han själf, men som ej tycktes hysa de andras ringaktning för flygkonsten. I henne fick han snart en som trodde på honom, och hon blef hans förtrogna. Det var med hennes hjälp och under inflytandet af hennes medhåll som lille Karl satte i verket sitt sista stora flygförsök ur ett vindskammarfönster i andra våningen af boningshuset, hvilket försök kostade honom ett brutet ben, många plågor på sjuklägret och — det värsta af allt — örnvingarna!

Idén till det sista stora flygförsöket uppstod sålunda:

I en berättelsebok, som lille Karls syster hade, fanns en historia, som hette »Underbar räddning», och till den hörde en bild, framställande en liten gosse i blå kolt, som hoppade ur ett fönster i andra våningen af ett hus. På bilden såg man honom med en lycklig min sväfva i luften öfver en blomsterrabatt, och i berättelsen kunde man läsa om, att han kom helskinnad ned bland blommorna. Jag tror det stod där, att goda änglar buro den lille, snälle gossen, så att han ej gjorde sig illa.

Se det var någonting för lille Karl att utföra!

Buro inte örningarna honom, så kommo nog några goda englar och hindrade honom göra sig illa, det ansåg både han själf och hans syster. Ty att han var en snäll gosse betviflade de ej. Och en solig septemberförmiddag flög lille Karl med utbredda önvingar ur vindskammarfönstret ner i en vissen blomsterrabatt i trädgården, medan hans snälla syster med spänning och glädje såg på. — —

Örningarna buro honom icke, ej heller hunno några goda änglar komma till för att skydda honom. Han blef liggande afsvimmad bland frostsvärtade dahlier och gröna borstnejlikor. På systerns rop kommo mamma och pigorna och buro lille Karl till sängs. Och i sängen blef han liggande till framåt jul.

När han kom upp igen, hånade ingen honom för hans flygförsök, men han gick och haltade i ett halft år. Efteråt sade man, att han sluppit undan för billigt pris, då han ej blef halt för lifvet. Men lille Karl hade sina egna tankar om saken; — var det att komma undan för billigt pris, när det kostat honom icke blott hans örningar, utan också hans tro på att han skulle kunna lära sig flyga?

VII.

På sjuklägret.

Mellan flygförsöken hade lille Karl hunnit med att några gånger följa sina belackare på jakt. Han fick naturligtvis icke någon bössa, utan skulle få följa med som hund, sade stora bror. Det var ju icke vidare smickrande, men lille Karl följde med ändå. Och fick däraf en sådan smak på jakt, så att han för jaktens nöjen skulle ha glömt flygkonsten — om han blott fått jaga. Men det fick han icke.

När han efter flygförsöket låg febersjuk med brutet ben, tog jaktifvern hela hans själ fången och alla hans feberbilder rörde sig om harjakt.

Lille Karl kan se ut genom det låga fönstret med linnegardinerna, när han reser sig upp i sängen. Han har suttit kapprak hela morgonstunden med dynorna samlade till stöd bakom ryggen, men de voro så mjuka att de gåfvo efter, när han lutade sig mot dem, och då har fönsterkarmen skymt utsikten så när som på trädtop-

parna och väderflöjeln på bodtaket. Nu har han sett sig mätt på den högröda rönnen, som glesnat under stormen i natt, och konvalescenten behöfver förströ sig med annat.

Under rönnen är åkertegen genomblött af regnet. Det vore roligt att traska där och pröfva sina nya stöflar om de stå mot vatten såsom skomakarn lofvat! När han i tankarna sjunker ned till fotknölen i den mjuka marken, känner han ett sting i det sjuka benet, som han måste hålla stilla, och en frossbrytning, en sådan där frossa, som ligger djupt i själfva benmärgen. Men det är alltför roligt att tänka sig vara därute igen och märka att stöflarna äro täta. Han sveper täcket vårdslöst omkring sig och blir sittande.

Vinden har icke saktat af mycket, den sopar fram massor af hvitgrå skyar öfver lille Karls utsikt, och hvarje gång de glesna litet, bryter solen igenom dem grann och klar. Då är det som lyste den med dubbel glans öfver de stora, blågröna vågorna, som ha vackra, hvita skumkammar längre ute i den breda bukten, men bli smutsgulgrå närmare stranden. Där slås de sönder i små, fula och ilska, lurfärgade bränningar. Han räknar mer än tre alnars djup, där lurfärgen börjar . . .

Då kommer hans mor in i sjukrummet, förebrår honom att han förkyler sig, tvingar honom ner i bädden och söker bland böckerna på bordet

efter en religiös kalender, ur hvilken hon brukar läsa högt för honom.

— »Asch», protesterar lille Karl, — »det är ju inte så farligt» . . .

Men mamma är envis, stryker honom öfver de brännande tinningarna, manar honom till tålamod och börjar läsa högt en historia om en snäll gosse, som låg mycket sjuk och var nära att dö.

— »Den har jag läst», förklarar lille Karl och kastar sig i bädden.

Mamma börjar en annan, en medeltidshistoria om en from pilgrim, som vandrar till Jerusalem. Lille Karl hör på nästan motvilligt och söker upp en hårdnad på sin vänstra armbåge, som intresserar honom mer än alla den fromme pilgrimmens lidanden. Men mammas låga röst är ett behagligt ackompanjemang till behagliga tankar, han lämnar pilgrimmen hjärtlöst i röfvarehänder och beger sig ut i höstluften, bara några tiotal steg från gården, emedan han ofrivilligt vet med sig att han gör sin mor ledsen. Där står han nu i inbillningen med sina nya stöflar och vågar icke gå längre.

Tätt ofvanför sängen hänger hans brors gamla dubbelbössa och sträcker sin plankpolerade kolf lockande ned emot honom. Hans magra händer famla på täcket, och plötsligt för han dem upp

mot bössan och ger kolfven i smyg en blyg smekning, som hans mor icke observerar. Omkring bössan hänger en hel jaktattiralj: signalhorn, patrongördel och jaktväska.

Medan mamma följer med pilgrimmen utför Jordans floddal, arrangerar lille Karl jaktparti, och när den fromme mannen i kåpan slutligen knäböjer vid Frälsarens graf, har lille Karl lekt att hundarna kommit haren på spåren. Mamma läser högt pilgrimmens vackra bön, och lille Karl spänner hanen på sin bössa i vild mordlust. Slutligen lägger hon med en suck boken ifrån sig, och lille Karl måste hålla inne med sin ifver, så länge hon torkar febersvetten ur hans panna. Sedan går hon ut till sina göromål med en öm blick på sin son och en maning till honom att försöka sofva, men lille Karl står igen på post bakom rian och inbillar sig höra hundskallet.

Det är inte inbillning längre, . . . nej, han hör tydligt . . . tyst! Han reser sig upp på armbågen, innan mamma ännu hunnit stänga dörren. Jo, det är Atis som ger hals . . . och nu stämmer Camilla in! Han sitter kapprak i sängen igen och lyssnar, så han kan spränga örhinnorna. Mycket rätt! Där gå store bror och hans vän ut på jakt! Han kunde just tro att de icke skulle försumma en jaktdag som den i dag. Han ser dem genom fönstret, stora bror i spetsen och

Mikko efteråt med hundarna kopplade. Och lille Karl som inte får gå med!

Se så, — nu släppa de hundarna lös redan strax invid gården! Aha — det är den gamla backharen vid riorna det gäller, det gamla, sluga kräket, som i två år fört hundarna på villspår och aldrig kastat hasorna i vädret, fast det fått hagel skålpundsvis i sin sega päls. Det skall bli ett nöje att följa med den jakten, — och så att skoja med stora bror, när han kommer hem med tomma händer. Lille Karl kände backharen vid riorna! — Nej, nu först hade de låtit hundarna löpa.

— Huss . . huss — husschaa! Hetsningsropen till hundarna ljuda ända in i sjukrummet. Huss — husschaa! Söka kissorna — söka, söka, söka! Ja, ja, ja, — söka, söka, söka!

Lille Karl sitter blek och andlös i sängen, som gällde hetsandet honom själf. Han trycker handen i sidan för stinget, det gör ondt i benet, svettperlorna rinna honom ned i ögonbrynen vid ansträngningen. Han ser Atis göra en lof kring jägarne och sätta in i björkskogen med ett gladt gläfsande, men Camilla nosar ifrigt och får slag på haren strax under rönnen på den blöta åker-tegen, viftar häftigt på svansen och stryker i väg som en il mellan strandbuskarna.

Han satt med det friska benet utanför sängen. (Sid. 82.)

— Trara — trara — tratarattara! Det är jakthornen som smattra, så fönsterrutorna skallra. Lille Karl är utom sig af spänning, täcket har glidit ned från honom, och han sitter i bara skjortan och stirrar ut med hela sin febersjäl i blicken. Där vek stora bror in i skogen med bössan på axeln, och hans vän gick trumpetande rakt fram emot riorna. Det blef tyst ett ögonblick, och likasom om någonting brustit inom honom med den inträdande stillheten, föll lille Karl tillbaka i bädden och blef liggande stilla en god stund med värkande ben och flämtande bröst.

Hans hörsel var underligt skärpt, midt under det blodet sjöd honom i öronen som ett vattenfall. Han hörde uppmuntringsorden till hundarna alldeles tydligt, fast de kommo från andra sidan viken, bakom riorna. Se så, nu stötte hundarna upp haren! Jaha . . . Atis' gälla gläfs, . . . alldeles! . . . Och nu föll Camilla in! Han hörde en röst, som var stora brors, ropa långdraget:

— »Skallet går!»

I en blink hade han rest sig i sängen och tagit ner bössan. Märkvärdigt, men det gjorde inte ondt i benet, då han rörde sig. Han tummade om hanarna och hade alldeles glömt att han låg sjuk. Skallet gick i sjungande fart uppför backen bakom riorna, och han visste ett ypperligt ställe, där han ville vänta på haren. Nu

skulle han icke skjuta bom, när han en gång gick med bössa och hade lof att skjuta!

Blodet for honom åt hufvudet, och hjärtat slog så häftiga slag, att skjortveckan darrade öfver bröstet. Han satt med det friska benet utanför sängen och bössan i knät under häftig spänning såsom gällde det hans eget lif och icke harens. Skottet måste falla endera ögonblicket, han visste det, och han förblandade i feberyrseln sitt skott med jägarnes därute. Egentligen var det honom likgiltigt hvem som skulle skjuta, han visste bara att skottet måste falla, måste falla och måste falla helt snart . . .

I sin spänning var han färdig att lämna bädden och i bara skjortan gå till fönstret med stora, smygande, tysta och lömska steg, medan han höll bössan i ordning. Men då han lyfte på det sjuka benet for det genom hela hans varelse en häftig smärta, som höll honom kvar i bädden. Han kände icke att hela hans kropp skälfdes i en våldsam frossbrytning, han satt där orörlig med spänstiga senor, bultande pulsar, kallsvetten i pannan, ådrorna svällande och en vild febereld i ögat . . .

— »Vänta ett ögonblick», mumlade han till någon feberbild, som ville ha honom ner i bädden igen, — »vänta ett ögonblick! Den kommer

snart, den kommer snart . . . den kommer genast . . . genast!»

All smärta efter benbrottet och all trötthet efter hans svåra sjukläger därpå var borta, han var frisk och kry och stark igen, och nu skulle den gamla, sluga backharen äntligen falla!

— Pang! lät det doft, på långt afstånd genom fönsterrutorna, som skallrade lätt. I det samma klickade hanen mot den tomma cylindern i den oladdade bössan, och lille Karl föll utan ett ljud ner från sängen och framstupa öfver den på bara golvet och blef liggande orörlig. All hans samlade, spända feberkraft hade det ödesdigra skottet vingskjutit, och han drog endast en djup, lättande suck, när han föll.

Fem minuter därefter kom hans mor in och blef halft ihjälskrämd af hans underliga ställning. Hon gaf till ett högt rop och fick en plötslig misstanke om vådaskott, när hon såg bössan. Men sedan såg hon att han lefde, och att ingen blod flöt. Lille Karl bars i säng, och så snart han kommit dit, bröt en färfärlig frossa öfver honom, som kallade honom till halft medvetande igen. Hans ben värkte och han klagade sakta öfver att han frös. Man täckte öfver honom, tvang honom att dricka varmt fläderté, och han sjönk tillbaka i en matt dvala, medan hans mor med bekymradt ansikte satt hos honom. Det här gestaltade sig till

ett recidiv af febern, och hon förebrådde sig att ha lämnat honom ensam ett enda ögonblick.

* * *

När jägarne kommo hem var det redan mörkt. Lille Karl hade otåligt frågat efter dem, och de fingo bud att komma in och hälsa på honom, ty han var så envis med det och hade blifvit sjuk på nytt. Då stora bror kom närmare sängen fingo lille Karls ögon lif, och han fäste dem på den jaktklädde långe ynglingen med ett stort, nyfiket och frågande intresse. Han mumlade någonting mellan läpparna, och stora bror kom med generade pojkfasoner närmare, fast han tyckte det var så pjåskigt, förstås. Då hväste lille Karl fram sin fråga, som plågat honom under långa febertimmar:

— »Nå . . . sköt jag inte haren hva? Den där gamla . . . den där bakom rian?»

Brodern nickade jakande ett medlidsamt lugnande besked. Då klarnade den sjukas uppsyn, och med ett drag af oändlig lättnad föll han tillsammans, där han låg.

Det var hans feberdrömmars enda stora fråga, och han nöjde sig med ett orätt besked på den. Lille Karls mor satt vid hans bädd och sörjde. Hans puls var hög och hans feber stark. Tänk

om han icke stod bi med recidivet, — han hade säkert gjort sitt sjuka ben illa på nytt vid fallet från sängen! Läkarn kunde de först i morgon få ut till landet.

Tänk om han skulle dö! Hvad hjälpte det att mamma sörjde? Om lille Karl skulle ha dött denna natt, hade den gamla backharen blifvit hans unga lifs sista vakna intresse.

VIII.

Den onda världen.

Det kommer en tid i hvarje ungt lif, då barn-
domens små oskyldiga fröjder få vika för
eller utmytna i andra mindre oskyldiga. Det
är bra om denna tid kommer så sent, att gossen
redan är yngling. För lille Karl kom den me-
dan han ännu var ett barn.

Under försommaren insjuknade hans mor farligt
och förblef sängliggande hela den vackra årstiden
igenom. Pappa var mycket upptagen af sina makt-
påliggande affärer och sin ekonomi. Hemmet
förändrade färg, det blef dystert midt i som-
marglädjen, gardinerna i sjukrummet voro ned-
fällda dagarna i ända, och hela huset andades
sjukdom och nedslagenhet. Man läste Guds ord
oftare än vanligt, allas steg voro hämmade, tyst-
naden blef plågsam. Det var som måste alla bar-
nen gå på tå till sina nöjen och stjåla sig till
dem som till någonting olofligt och brottsligt.

Sedan lille Karl under en half timme på morgonen stått eller suttit i sin mors sjukrum utan att riktigt veta hvad han skulle företaga sig där och utan att egentligen förmå erfara den sorg öfver mammas sjukdom som han naturligtvis *borde* erfara, fick han gå hvart han ville. Nu hade man icke vidare tid att befatta sig med honom.

Och han gick först ut i trädgården, och där var han mycket sorgsen och tänkte på Gud som alla andra. Han pålade sig det som en plikt mot föräldrarna, och han lyckades i början vara surmulen och tungsint i flera härliga timmar, mest därför att han hade så tråkigt. På krig var det icke att tänka nu då mamma låg så illa sjuk, det hade varit ett brott emot henne, hon hade ju aldrig tyckt riktigt om lille Karls fältherretalanger. Han såg hvarje stund för sig hennes magra, lidande ansikte, som hon vände mot honom med ett försök att le, och det hindrade honom alltid när lusten kom på.

Men det dröjde icke länge innan trädgården och sorgen blefvo lille Karl outhärdliga. Han begrep alls icke systrarna, som kunde sitta stilla vid sin söm och sina böcker dagarna i ända. De voro visst mycket bättre än han, det var klart, men kanske var det meningen att flickorna skulle vara bättre än gossarna. Hade ens store bror varit hemma, så skulle lille Karl haft någon

att taga exempel af. Nu var han helt och hållet lämnad åt sina onda lustar till lek och glädje och sitt sjuka samvete efter lekarna och glädjen.

Det var hans gamla, ensamma lekar, kriget och allt det andra, som han framför allt icke borde fortsätta med, medan mamma låg så sjuk. Men hvad skulle han göra, då han icke längre hade dem? Han kunde ju inte förgås af ledsnad heller. Och så kom han ofrivilligt ut i sällskap med inspektorens barn och med statstorparns barn, med drängarne och pigorna. Han offrade af hänsyn för sin sjuka mor alla sina oskyldiga nöjen hittills, för att hängifva sig åt andra, hvilka alls ej voro så oskyldiga.

Allt sällskap har det egendomliga med sig att det smittar och drager en ur ensamhetens föreställningar. Lille Karl visste icke mycket hvad sällskap ville säga. Han hade icke kunnat komma öfverens med det sällskap han någon gång haft. Men nu blef det annat — helt annat. Han kände sig med ens fri hela den tyngande, tråkiga skyldigheten att sörja, när han såg huru glada de andra barnen voro. Hvarför skulle han vara annorlunda än de? De voro visst inte herrskapsbarn, men mamma hade alltid sagt att de i grunden voro lika mycket värda som herrskapsbarnen. Och snart, mycket snart, efter endast några sammanträffanden hade lille Karl fullkomligt utplånat hvarje ståndsskillnad mellan dem och sig.

»Men just som han bredde ut sig som aldri bredast...» (Sid. 93.)

I början voro hans föreställningar om mångt och mycket helt andra än deras, men när inspektorens flicka log mot honom så underligt lustigt och gladt med sina bruna ögon och hvita tänder, och då de hade lekar, som voro både nya och roliga för lille Karl, så blef det en smal sak för honom att sätta sig in i deras nöjen.

Det var ett och annat nytt och betagande han kom underfund med bland dem. Och lite brådmogen och spekulerande som han var, kom han snart underfund med mycket mera nytt och roligt, än hvad de hittills haft reda på. Och det blef lek och ras i hölador och på höskullar, och lille Karl och inspektorens flicka voro alltid de allra sätaste och bästa vänner i världen.

Så stark och tjusande kom det yttre lifvets verklighet emot lille Karl, som lefvat mest i fantasien, så att hans ömkänsliga samvete nästan helt och hållet öfverrumplades. Rakt ifrån lekarne i skogsdungen och på höskullen sprang han varm och rödbrusig in till sin mors sjukbädd utan att känna några svårare anfäktelser. Han mötte hennes trötta blick med ett gladt och öppet ansikte och förundrades själf öfver huru det var möjligt. Men allra mest förundrade han sig öfver att mamma, i stället för att bli ledsen och gifva honom förmaningar, for med sin magra hand

smeksamt öfver hans bultande tinningar och sade helt gillande:

»Det är rätt att du springer och leker där ute — du ser raskare och friskare ut än på länge, gossen min!»

Lille Karl lät icke säga sig det två gånger. Frisk och rask var han så det förslog, och nu gällde det bara att basa på vidare, efter mamma var nöjd åt det. Till hösten skulle han få informator, och då blef det väl slut med allt lekande tänkte han. Hittills hade han läst för mamma och för systrarnas guvernant, men nu var han en så viktig person att han skulle få egen informator, och efter ett år var han färdig att taga examen till lyceets andra eller tredje klass. Håh! han var ju stora karlen redan!

Lille Karl begagnade sig af sin plötsliga fullvuxenhet till att uppträda allt säkrare bland drängarna såsom en jämnårig till dem, både när de voro ute på arbete och hade middagsrast eller helgdagshvila. Och drängarna hade i början bara smickrande ord och undfallenhet för honom, någonting som han visste förträffligt uppskatta, ty hittills var han visst icke bortskämd med sådant.

Af dem blef han invigd i många dunkla ting, som en finkänslig faders- och moderskärlek hemlighållit för honom. Och lille Karl vardt ändå mer fullvuxen därigenom och såg på livets

skiftande företeelser med helt nya ögon. Alltihop blef så annorlunda än förr, så besynnerligt fult och enkelt, men ändå hemlighetsfullt och lockande och märkvärdigt. Alla hans nyförvärfvade erfarenheter pekade bara mot ett enda mål, väckte hos honom bara en enda önskan: att bli stor och fullvuxen snarast möjligt.

Men när han icke kunde bli det genast, gick han sin utveckling i förväg och inbillade sig att han var det. Det var i det hela taget icke så svårt, när han var undan jämförelsen med syskonen och befriad från pappas och mammas inflytande. Drängarne behandlade honom som en jämlike, hvilket han var mycket stolt åt, och ladugårdspigorna fnissade och skrattade helt smickrande för hans färska manliga själfkänsla, då han bredbent och med anspråksfulla later, kopierade direkt efter stalldrängen, gaf sig i samspråk med dem.

Hans själföfverskattning gick så långt att han snart såg ner på sina nyss jämnåriga lekkamrater och bemötte sin goda vän inspektorens flicka som ett barn. Han höll numera helst till i drängstugan, när bara någon fanns där. I synnerhet blefvo söndagarna verkliga helgdagar för honom, ty då hade drängarna ledigt.

Huru det var måtte dock pappa midt i sina bestyr ha fattat misstankar om att det icke

stod riktigt rätt till med lille Karls umgänge och sinnesförfattning, ty han började gifva akt på sin son. Och ju mera han gaf akt, desto närmare kom stunden då han fann det nödigt att ingripa med faderlig myndighet och stränghet i lille Karls förhastade och brådmogna utveckling.

Det var en varm söndagsförmiddag framemot skördetiden i augusti då höet nyss var inbärgadt och gårdens folk hade några dagars tid att draga andan innan rågskörden skulle begynna. Lille Karl hade åhört predikan i mammas sjukrum och åhört den tämligen noga för att lägga balsam på sitt samvete och kunna vara så mycket friare efteråt. Han hade stannat en stund kvar i sjukrummet sedan andakten var slut, bara för att fylla all rättfärdighet innan han hängaf sig åt orättfärdigheten. Sedan tog han sin mössa och sprang som en jagad hare rakt till drängstugan, där han visste att drängarna spelade olofligt kort midt på söndagen. Men han följdes af ett par fundersamma kloka och misstänksamma ögon, och de ögonen tillhörde hans far.

När han steg in i stugan, gömde en grupp lustiga stallbröder undan en mycket smutsig kortlek i stugans mest undanskymda vrå. Men då de sågo att det var bara unge herrn, så togos kortlapparne fram igen, man spottade i fingrarne och delade ut dem ånyo med valkiga och

styfva händer, hvilka hade svårt att handtera dem. Naturligtvis fick också lille Karl sina fem kort, och det var han som slog upp ruter till trumf. Under spelets gång fick lille Karl låna af stalldrängen hans snugga och tobakspung. Han stoppade pipsnuggan särdeles bussigt, spottade, svor som en dragon och — vann spelet.

Men just när han bredde ut sig som allra bredast på bänken, spottade som karlavulnast och och svor allra mustigast, just som han igen skulle vinna spelet, gick det i dörren. Lille Karl såg icke ens upp, han var alldeles för intresserad af korten, men på sina stallbröder märkte han att någonting hade händt. De blefvo så tysta allihop. När han såg upp efter orsaken, märkte han på tio stegs afstånd ifrån sig sin egen far, som med handen i sidan och ett underligt uttryck i sitt ansikte betraktade de spelande.

Lille Karl fällde sina smutsiga kort i bordet, pipan gled snabbt ur munnen ned på bänken, och han blef sittande orörlig och stum, stirrande på sin pappa som på en spöksyn. Drängarna stego upp en för en och makade sig kutryggiga undan det antågande ovädret. Det antågande ovädret styrde kurs rakt på lille Karl, en kraftig hand grep honom i nacken, gaf honom en puff så att han förflyttades långt ut på stugugolfvet, och en vredgad stämman sade till drängarna:

»Är det så här ni helgar hvilodagen, edra skojarer? Och tror ni det är meningen att min son skall lära sig edra dåliga seder? Huru kan ni tillåta er någonting sådant i min gård? Kommer det en gång till i dagen att ni spelar kort på söndagsförmiddagen, så har ni afsked ur min tjänst. Men lockar ni min stackars dumma pojke till att röka och svära och spela kort med er, så kommer jag att slå er i ansiktet allihop, så mycket ni vet det.»

Midt på stugugolfvet stod lille Karl och darade så hans knän skramlade mot hvarandra.

»Se så, kom nu med mig!» sade pappa strängt och gaf honom en yttermera knuff.

Lille Karl behöfde icke alls göra sig mer förkrossad än han var. Han dignade under sin syndaskuld och pappas hårdhändta behandling af hans bakdel föreföll honom nästan som en distraktion. När han fått dask nog, såg pappa honom helt vänligt in i ögonen och sade mildt och sorgset:

»Är det så mycket du bryr dig om din stackars goda, dödssjuka mor, så att du bryter mot hennes och min vilja på det viset som du gjort? Eller vet du inte huru ondt du gör både henne och mig med det? Kan du verkligen ha hjärta att komma alla hennes vackra lärdomar och förmaningar på skam, medan hon själf ligger nära döden och ber till Gud att du skall bli en bra

gosse? Du är hennes käraste och kanske hennes sista tanke.»

Lille Karl hade hvarken hjärta eller förstånd till någonting. Han stirrade hopplöst ut i en värld af mörker och synd och förtappelse, utan en tanke på att han någonsin mera skulle kunna uppresa sig ur det förfall, hvori han råkat. Han gaf sig förlorad för tid och evighet utan något motstånd, han var för dålig och ovärdig att någonsin mer se sin mamma in i ögonen, och hade han fått följa sin ingifvelse, skulle han ha sprungit till skogs och gömt sig djupt inne i den mörkaste bergsklyftan för att aldrig mer komma tillbaka. Åtminstone icke innan han blef så hungrig, att han inte kunde annat. Men springa till skogs fick han icke. I stället förde pappa honom in till mamma, som för tillfället var litet raskare, och där grät lille Karl de bittraste tårar af ånger och själförakt, som han ännu gjutit i lifvet, och där mottog han också en timme senare den moderliga förlåtelsens styrkande och underbara hälsodryck.

IX.

En förlust.

Det är godt och ljuft och behagligt att bli renad och återupprättad genom ånger och förlåtelse. Det hämtar med sig frid och försoning och nya vackra beslut, och det ger åt hela den yttre världen ett skimmer af någonting bättre och mera upphöjdt än den är.

Aldrig hade ännu lille Karl sett en höst komma så rörande skön och mild med härliga skördar af äpplen och päron som denna. Han hade blifvit mycket snäll och mycket flitig. Utan att någon påminde honom eller uppmanade honom hade han gripit an med sina läroböcker. Informatorns ankomst hade blifvit uppskjuten till följd af moderns svåra sjukdom, och då ville lille Karl visa att han på egen hand kunde sköta sina studier om det gällde. Men när pappa hörde talas om hans tilltag, log han bara menande, sade att pojken var exalterad och väntade att han skulle snart tröttna på böckerna och göra ett fult återfall i sina gamla synder med drängarna.

Men lille Karl höll i sig. Glad och vänlig och frimodig kom han tidigt om morgnarna in till sin mors sjukbädd, satt länge hos henne och sken som en sol af inre tillfredsställelse. Han lade i dagen så vackra egenskaper att alla fröjdades utom pappa, som var människokännare och tyckte att det nästan gick för långt i det goda. Lille Karl hade, utom sin helt naturliga lust att godtgöra sina snedsprång, en bestämd känsla af att han med sitt goda uppförande skulle göra sin mor frisk. Han kunde icke förklara det riktigt utförligt och förnuftigt, men han tänkte sig det på något hemligt vis stående i samband med Guds visa styrelse, säker på att Gud måste låta sig blickas af hans välförhållande och skänka mamma hälsan igen, så att säga på lille Karls konto. Hans lätt flygande fantasi drog i tysthet paralleler mellan honom och ingen mer och ingen mindre än Frälsaren själf, som också uppoffrade sig för andras skull och sålunda blickade Guds vrede.

Men lille Karls mission vid sin mors sjukbädd blef trots alla små ärliga bemödanden icke någon frälsares. Hans mor blef sämre dag för dag, och läkaren stannade numera ute på landet flera dygn med ens. Man sade att allt hopp var ute.

Lille Karl gick och grubblade öfver hvad det riktigt betydde att allt hopp var ute. Det betydde att mamma skulle dö, det visste han, — en hvar

skulle ju dö en gång. Men hvad var det riktigt att dö och huru gick det till? Han kände till döden ungefär som han visste att solen gick ner alla kvällar, mera hade den icke vidkommit honom hittills.

Men nu stod döden vid hans mors bädd, sade man. Lille Karl var icke längre barnslig nog att försöka se honom med egna ögon som ett hemskt benrangel med grinande tänder och en lie i handen, han förstod så väl att det var bara på bilder han såg så ut. Men när han tänkte riktigt efter, var det som om han ändå känt dödens närvaro i hemmet ända sedan hans mor sjuknade för flera månader tillbaka, den fanns i luften därinne, den fanns i allas miner och tysta steg . . . Lille Karl ryste af en hemsk känsla, när han tänkte på det.

Men hvarför sade de då att allt hopp var ute? Det stod ju alldeles i strid med hvad han hörde i predikningarna alla söndagar och i morgon- och aftonbönerna. Där hette det att just med döden tändes det eviga lifvet, och om någon skulle väl mamma få evinnerligt lif, hon som var mera värd himmelriket än alla andra tillsammans. Hvarför sade de då att allt hopp var ute?

Skulle lille Karl fått arrangera om tillgången vid en människas död efter den uppfattning han hade om döden ur Guds ord, så skulle det visst

icke ha blifvit någon sorg af. Tvärtom, så mycket han förstod, borde dödsminuten vara ungefär den allra gladaste stund en människa hade i lifvet, ty då ingick hon ju i den eviga saligheten, och då kom Jesus själf i skinande kläder och återlöste henne. Det där återlösandet borde ju vara det härligaste någon kunde tänka sig, åtminstone hissade alltid lille Karls tankar när han funderade på det, och han såg då, såsom i den illustrerade bibeln, himmelen öppnas och Guds ansikte skina som solen öfver vackra moln i hvilka hvita änglar höjde spetsiga vingar och knäppte till bön långa, smala händer, medan andra änglar blåste i basun, lofsjöngo och voro saliga.

Allt det där var så oändligt olika tillgången vid mammas dödsbädd, så att han misstänkte det förra var bara sagor. Där ljus och glädje, skön musik och frid och försoning, — här ett mörkt sjukrum, plågor, bleka smärftfulla ansikten, dof tystnad eller högljudd klagan. Nej, inte blef han klok på döden och återlösningen, inte, men funderade öfver den gjorde han ändå och frågade både pappa och syskonen om den, utan att få någon tillfredsställande förklaring. De visste bestämdt inte själfva huru det förhöll sig med saken, när allt kom omkring, inte ens pappa så gammal och klok han än var.

Det drog så länge ut med mammas sjukdom,

att lille Karl blef van vid tanken på döden och lärde sig tro att den var någonting helt annat, mycket ledsammare och fulare än det hoppfulla och saliga ingåendet i Guds väntande rike. När han själf legat svårt sjuk, såsom efter sitt benbrott, då hade det icke fallit honom in att han skulle dö. Efteråt sade man honom att han varit mycket sjuk, men inte hade han haft några tankar alls på återlösning och himmelen, tvärtom hade han alla möjliga underliga minnen af att han tyckt sig vara på jakt med stora bror och att han skjutit den gamla backharen bakom riorna. Det var det enda han mindes af sin värsta sjukdom — ja, visst mindes han också huru förfärligt ondt det hade gjort i benet.

Af detta slöt lille Karl sig till att hans mor icke kunde känna det stort annorlunda än han gjort det när han var sjuk, fast han icke precis trodde att hon, såsom han själf, tyckte sig vara på jakt. Men någonting ditåt måste det väl vara också för henne, ett susande och brusande i öronen som af ett vattenfall, en förfärlig törst, orediga tankar och en trötthet, som gjorde att man icke brydde sig om någonting.

Lille Karl blef snart ledsen öfver att allt hans själfupppoffrande och goda uppförande för sin mors skull icke bar några frukter. Hans ifver att vara ädel och god förslappades, och det var

icke alldeles utan att han ej anklagade Gud för alltsammans. Gud brydde sig icke om, eller gaf icke akt på alla hans bemödanden, efter de blefvo utan verkan. Den lyckliga sinnesförfattningen, i hvilken det var ingen ansträngning för lille Karl att vara god, lämnade honom allt mera, och han måste åter anklaga sig för likgiltighet för sin mors lidanden.

Det hade förut händt ofta att han fått tårar i ögonen, när han tänkte på henne, nu svällde hans hjärta icke längre så fullt af varma känslor. Mamma själf tog emot hans besök vänligt leende under smärtorna som förut, men orkade icke mycket befatta sig med honom. Och lille Karl gled redan ofrivilligt i tankarna ut på det sluttande planet, som skulle fört till kortspel, svordomar och sällskap med drängarna, om han icke en dag blifvit plötsligt kallad in från trädgården, där han sköt ned äpplen med en pilbåge. Han hade just siktat rätt på ett präktigt äpple högt uppe i kronan af ett stort fruktträd, träffat det, och haft den fröjden att hinna springa fram och taga lyra, då syster Jenny stod framför honom med en så allvarlig uppsyn att han glömde bita i äpplet. En gissning sade honom att hon kom med dödsbudet, men i stället för att säga någonting, tog hon honom mildt vid handen och brast i gråt. Det behöfdes icke mera för att lille Karl skulle

göra likaså. Sedan gingo de hand i hand in i sjukrummet till sin mors bädd, omkring hvilken pappa och de andra systrarna stodo och snyftade.

I bädden låg mamma så blek, så blek, med blåa läppar och drog häftigt efter andan. Pappa lade sin arm om lille Karls hals och förde honom närmare den döende. Hon kastade en underlig, stel blick på dem, som alls ingenting hade gemensamt med det uttryck mammas ögon brukade ha. Lille Karl kände icke igen henne, och hon kände icke igen honom. Det var deras sista afsked ifrån hvarandra.

Efter fem minuter hade hon dragit sin sista suck. Hennes andetag blefvo allt långsammare, allt tyngre, allt mera rosslande. Det sista andetaget drog hon knappast hörbart, endast bröstet häfdes litet och läpparna rördes sakta. Sedan låg hon alldeles stilla. Då kysste pappa lille Karl och sade att mamma nu var död. Systrarna brusto alla ut i högljudd gråt, men lille Karl hade icke några tårar till hands. Han såg och såg på sin tärda, afmagrade, bleka mor, som låg utan en rörelse i bädden, hvars mun stod öppen och hvars ögon stirrade Brustna och glasartade utan uttryck upp i det tomma. Med ens begrep han att hon icke hade lif längre, och att hans mamma en gång för alla var borta. Och som han stod och såg på henne, trängde tårarna honom upp

i ögonen, utan bitterhet och utan smärta flöto de allt ymnigare, han grät och grät för att de andra gräto, men inte förstod han egentligen någonting.

Det var först längre fram på dagen, när alla syskonen och pappa och han själf sutto i salen och ingen var inne hos mamma i sjukrummet, som det kom riktigt klart öfver honom att hon icke behöfde någon vård vidare, att hon var kall och liflös och att han aldrig mer skulle höra hennes röst. Då fattade han något litet af hela det obegripliga och började gråta högt helt ensam för sin del — nu först sörjde lille Karl sin mor. När han brast ut i gråt, följde syskonen hans exempel och pappa själf tog till näsduken. Likafullt förstod han hvarken sin förlust eller döden, förstod dem hvarken då eller långt senare.

Men mamma var borta, det förstod han, och lifvet gick underligt nog sin gång utan henne. Lille Karl hade ofrivilligt väntat att också världen på något vis skulle stanna i sina gängor, klockorna höra upp att slå och solen att gå fram på fästet. Men när ingenting af allt detta skedde, tyckte han att solen var grym och hela världen utan känsla, då de kunde gå på som förut, fast hans egen älskade mor låg kall och liflös med knäppta händer på sin bädd, så stum och så hemlighetsfull och märkvärdig, att hela hemmet blef hemskt som en spöksaga. Barnen trängde

sig rysande närmare i hop och ville icke släppa hvarandras händer, när höstkvällen kom med tidigt skumrask och hvinande blåst.

En knapp vecka därefter stod begrafningen. Den döda hade blifvit utburen i en bod redan på tredje dagen, men hela veckan igenom rådde en djup, hemsk och underlig förstämning, hvilken alls icke bröts genom att stora bror och några släktingar anlände för begrafningen. Allt ännu härskade döden oinskränkt i allvarliga miner och tysta, dämpade steg, allt ännu hade det varit ett brott om någon skrattat. Men det föll visst ingen in.

Själftva begrafningshögtidligheterna lämnade ej mycket djupa spår i lille Karls sinne. Det var då likvagnen, som af hela stassen berörde honom djupast, för att den var så helt dystert svart och såg så hemskt obönhörlig ut, då den åkte med mammas kista till begrafningsplatsen. För öfrigt distraherades hans sorg, hvilken hela tiden satt och kyttade i bröst och hals, af alla de många mänskorna, begrafningsgästerna, hästarna och vagnarna. Vid grafven höll lille Karl en så god min, att han själf tyckte det var nästan fult. Alla syskonen gråto utom stora bror, och lille Karl tvang sig att taga exempel efter honom, ty att gråta så vackert och behärskad som pappa, helt och hållet utan snyftningar, det visste han att han ej kunde. Därför satte han sin ära i att

A.E.

Han hade just siktat på ett präktigt äpple. (Sid. 101.)

alldeles låta bli att gråta, och han ledde sina tankar och sin uppmärksamhet alldeles ifrån mamma och hennes minne på det myckna nya som omgaf honom.

Vid hemkomsten från kyrkogården blef stämningen bland begrafningsgästerna en smula lättare. En ståtlig middag stod och väntade med ångande fat och med vinbuteljerna radade i mörka batterier kring deserten och fruktskålarna. Men när lille Karl vid smörgåsbordet såg en vildt främmande gammal farbror taga supen, knäppa lustigt med fingrarna, skratta och klappa honom skämtande på axeln med någon leende anmärkning, blef han så djupt sårad och ledsen, att han vände farbrodern ryggen och skulle haft lust att slå honom till tack för hans klappning. Längre fram blef han vittne till flera små tecken på hemlig uppsluppenhet, tanterna lade bort de allra högtidligaste minerna, och farbröderna puffade hvarandra tyst i magarna och fnittrade halfhögt.

Allt detta kom lille Karl på ännu besynnerligare tankar om döden och sorgen, om det evinnerliga och om det timliga lifvet, men som han var mycket hungrig efter den långa färden till kyrkan och som maten var helgdagsmat, beslöt han uppskjuta alla sina djupsinniga funderingar till härnäst.

X.

Ett missförstånd.

Det skall ha varit hårdt för pappas vänner att se honom denna höst, hösten efter dödsfallet. Han var icke att känna igen, sade man, han gick i sina tankar och teg, sörjde naturligtvis mamma alldeles för djupt och obehärskadt som hans natur var. Men det värsta var att med ensamheten och grubblet växte misstänksamheten, hvilken alltid varit ett framstående drag i hans karaktär. Hans ekonomiska bekymmer, opålitligt tjänstfolk och processande illsluga bönder lära ha satt hans hederliga, befallande militärblod på svåra prof. Och då hade han bara ensamheten och tomheten efter mamma att trösta sig med.

Lille Karl gaf honom icke heller uteslutande glädjeämnen. Informatorn som kommit ut till landet fram på hösten, ansåg gossen om icke precis dum, så åtminstone tämligen klen i sin underbyggnad för vidare studier och spårade hos honom anlag till alla de slyngeldrag, hvilka så älskligt angifva att de första oskuldsfulla ynglingaåren in-

Innan skymningen föll, kunde han, helt stolt öfver sitt verk...

(Sid. 107.)

trädt. Fastän han icke gjorde sig skyldig till några farligare återfall i dränglifvets fröjder, miss-tänkte pappa honom ofrivilligt för det ena och det andra, och om han än i själfva verket hade orätt däri, så hade han blott alltför rätt hvad lille Karls lust och onda fallenhet beträffade.

Följden blef ett långt ifrån förtroendefullt förhållande mellan far och son. Pappa såg ofta på lille Karl med sådana ögon, att de kunnat genomborra en stockvägg, men det hände också mer än en gång att de ögonen alls ej hade bort användas just den gången.

Så kom julen äntligen efter en lång, snölös och mörk höst. Dagarna innan julafton föll snön äntligen ordentligt, men själfva julaftonen var det blidt, och lille Karl, som ej hade många julklappar att styra om, tillbragte förmiddagen med att på gården uppföra en riktigt välformad, ståtlig snögubbe med ihåligt hufvud i hvilket ett ljus skulle ställas på kvällen, så snögubben tillika blef en lyktgubbe.

Till sin snögubbe behöfde han en försvarlig stomme, och i sin fart att få gubben färdig grep han ur farstun en damborste på långt skaft emedan den var så nära till hands och i alla afseenden lämpade sig förträffligt. Och så knådade han kram snö rundt omkring den, modellerade bål och armar och ben och det stora ihåliga hufvudet. Innan skymningen föll, kunde

han, helt stolt öfver sitt verk, anbringa den nödvändiga kvasten på en käpp i sin snögubbes högra arm, för att han med den skulle skyldra för julhögtiden.

Så långt var allt godt och väl, men när julgranen i skymningen bars in i salen, lämnade den efter sig i tamburen och i farstun en mängd barrnålar, som skröpade och skulle sopas bort. Det stod ingen sopborste att finna, och kvastarne rådde ej på det fina barrströet. Det söktes naturligtvis, men damborsten var borta. Lille Karl fäste sig bara i förbifarten vid att man saknade damborsten, de skulle nog reda sig utan den, ansåg han.

Nu fogade olyckan så att pappa kom ut i tamburen och höll på att snafva omkull på den hala barren och sade förargad till pigorna att de skulle sopa bättre. Det var inte så godt, när sopborsten var borta, svarades det. En sådan oordning satte pappa ur humör.

— Hvar var då damborsten?

— Borta!

— Flugen i väg då? Fördunstad? frågade han.

— Ja... hm... borta var den.

— Hade de försökt taga reda på den?

— Naturligtvis. Men utan att finna.

Lille Karl passerade just då genom farstun med ljuset, som han skulle tända i snögubbens hufvud. Han såg visst pappa i färd med

att fråga pigorna om någonting och stannade ett ögonblick för att höra hvad det var om, men då han i detsamma gissade på damborsten och tänkte på möjligheten att nödgas rifva ner hela sin vackra gubbe, så satte han genast i fullt språng utför trappan.

Pappa gaf akt på att lille Karl passerade och att han stannade ett ögonblick, men glömde sedan hela historien med damborsten och gick in till sig för att fortsätta sitt bestyr med julklapparna åt barnen. I år voro klapparna både många och stora. Pappa ville med dem likasom försöka öfverskylda att mamma saknades — det var ju nu barnens egen fest och den skulle bli deras enda och första glädje sedan mammas död.

Lille Karl tänkte på försök ljuset i snögubbens hufvud, men det var ännu ej tillräckligt mörkt ute, för att han skulle sett riktigt huru bra den tog sig ut. Under hans bråk med ljuset föll en stor bit af den krama snön från snögubbens axel så att damborsten stack fram med hela den ena sidan. I detsamma kom pappa ut för att taga sin skymningspromenad — lille Karl hade alltid otur. Det första pappa såg var naturligtvis damborsten, som stack fram ur den hvita snön.

Det blef genast räfst.

»Huru har du hittat på att sätta in damborsten i snögubben?»

»Inte vet jag ... det fanns ingenting annat att sätta dit...»

»Nå, men, du visste ju att vi nyss sökte efter den. Hvarför sa du inte hvar den var?»

Lille Karl teg. Först om en liten stund klippte han till på måfå:

»Inte visste jag pappa sökte den...»

»Jaså inte! Du stod ju nyss i tamburen och hörde när jag grälade på pigorna för att de slarvar bort den.»

»Nej, det hörde jag inte.»

»Karl — ljug inte, du hörde det!»

»Nej, pappa, det hörde jag inte», tog lille Karl sig ifrigt i försvar.

Då blef pappa ond, för han kom ihåg att lille Karl stannat i tamburen, och han tog nu hans nekande för trotsig lögn.

»Det är inte sannt, pojke! Du måste ha hört det.»

Lille Karls samvete var nästan fritt, han hade verkligen inte hört att det var fråga om damborsten, han hade bara gissat det. Således svarade han igen ett lågmäldt men bestämdt:

»Nej, det hörde jag inte.»

Det fanns ingenting som kunde reta pappa mer än upprepade motsägelser. Kommo de från lille Karl så förargade de honom dubbelt. Men gällde motsägelserna en sjuk sak, eller trodde pappa de

voro uppsåtlig lögn, så kunde han bli nästan ursinnig i första fluxen. Det var ingenting han tålde mindre än osanning, särdeles hos sin son. Då han nu mer än en gång på senare tider öfverraskat lille Karl med odygder och den ungdomliga svagheten eller själfbevarelsedriften att icke genast vilja tillstå dem, så tvekade han icke ett ögonblick på att han ej gjorde alldeles rätt ur både faderlig och uppfostraresynpunkt genom att nu inskrida tämligen strängt för att tvinga lille Karl att tala sanning. Och han sade:

»Vet du hvad följden blir om du inte nu genast bekänner sanningen för mig? Jo, du får gå och sätta dig på din stol, du vet, den där stolen i salen, som du en gång förut valt till din skampall, och där får du bli sittande hela julaftonen i ända utan att röra dig, såframt du inte kommer och medger för mig att du ljugit.»

Det blef en liten hemsk tystnad. Lille Karl betänkte sig. Men då blef det hans tur att bli ond. Han hade *inte hört* att det varit fråga om damborsten, och nu ville pappa tvinga honom att säga att han hört det. Nej han hade inte hört det, inte hört det, inte hört det.

»Marsch pojke och sätt dig på din stol!» kommenderade pappa. »Och stig inte upp från den innan ditt sinne veknat så pass mycket att du kommer till mig och bekänner att du ljugit!»

Lille Karl gick utan ett ord och satte sig på sin själfvalda skampall vid salsfönstret. Den hade han en gång tidigare, vid något liknande tillfälle, utvalt åt sig till skamvrå, emedan det var just det fönstret, därifrån man hade den vidsträcktaste och vackraste utsikten öfver näjden. Och där satt han länge med hopknipna läppar, kränkt djupt i sitt allra innersta, satt där tills skymningen gått öfver i vinterkvällens halfmörker och satt där än, när systrarna kommo in med pappa för att kläda julgranen med ljus och konfekt.

Pappa låtsade icke se honom, men två af systrarna kommo bort till honom och bådo så vackert och vänligt att han skulle gå till pappa och bedja om förlåtelse.

Förlåtelse! Hvilka ord de funno på! Hvarför skulle han bedja om förlåtelse? Om någon skulle bedja om förlåtelse var det väl pappa själf och inte lille Karl. Allt detta uttryckte han för systrarna genom att häftigt svänga ryggen åt dem och genom att stirra så beslutsamt ut i mörkret, att de märkte här inte fanns någon annan råd än att låta honom göra som han ville och bli kvar på sin plats.

Om lille Karl *ville* bli kvar på sin plats! Lille Karl hade ett så vekt hjärta att han velat springa upp genast och pussa pappa, men bedja honom om förlåtelse eller säga honom att han ljugit — det gjorde han aldrig.

Nå — den goda, kloka och tuktande föräldramyndigheten, som naturligtvis förstod barnen bättre än de förstodo sig själfva, lät honom sitta där han satt, efter han var så hårdnackad.

Hårdnackad! Han som ända sedan skymningen suttit och grämt sig så blodigt, lidit så bittert och längtat så grymt att få vara god och snäll på själfva julaftonen, men se det fick han inte utan att ljuga och bedja om förlåtelse. Hellre än han gjorde det, fick hans julafton bli ohjälpligt förstörd.

Han hade suttit med en stor torr grämelse i halsen och sett ut öfver det välkända landskapet med de välkända konturerna, sett mörkret vinna långsamt hela den ljusa snöytan och lägga sig gråblek öfver allt. Men hans tankar voro allt annat än bleka. Det var uppror i dem och bitterhet som brände. När pappa och syskonen kommo in för att kläda julgranen, bara tilltog upproret, men när han sedan vändt ryggen åt systrarna hade det nått sin höjdpunkt. Han var alldeles blek och andades häftigt. Ögonblicket därpå kom återslaget, han hade kunnat springa upp och kasta sig om halsen på dem alla, men hans stolthet förbjöd honom det.

Snart var julgranen klädd, utan att lille Karl ett ögonblick sett sig om. När pappa och syskonen gingo ut, lämnade de ett ljus brinnande i

kronan. Vid skenet af det såg lille Karl den vändande julgranen i all sin prakt, ljusen stodo färdiga att tändas, äpplena hängde röda och lockande och pappersstrutarna svällde af konfekt, krakmandel och russin. Genom den öppna dörren trängde lukten af lack — julaftonens bedårande, lofvande doft, som aldrig går ur minnet. Öfver granen sväfvade osynlig barnens och julens ängel med sin julönskan: frid på jorden och människorna en god vilja! Det var som om mamma själf stått i dunklet bakom granen, vinkat och nickat så vänligt och mildt till honom och hviskat att han nu borde gå in till pappa och ställa allting till rätta.

Lille Karl stod icke ut med denna vädjan till hans veka hjärta. Han gick med häftiga steg in till sin far, slog starkt i dörren och sade i allt annat än ångerfull ton:

»Pappa — jag har ljugit då.»

Som pappa själf önskade fred och försoning på julaftonen, slog han denna gång döförat till för lille Karls sätt att bedja om förlåtelse, lät nåd gå för rätt som det heter och expedierade pojken kort med ett:

»Det är bra. Gå nu och kläd om dig och kom in till oss andra!»

Hvad pappa var förändrad, när han satt i salssoffan och tog upp julklapparna ur en korg — nej ur flera korgar. Han log så vackert och

blidt och klappade lille Karl så ömt på hufvudet, när han räckte den obotfärdiga syndaren hans första julgåfva, så lille Karl icke kunde annat än gå af-sides ut i tamburen och gråta en liten tår. Men när han senare på kvällen fick den oerhörda, knap-past som någonting upphinneligt drömda, men un-der ett par års tid med all den vilda ifver han var mäktig efterlängtade julklappen af en egen bössa — tänk en riktig bössa med kruthorn och hagelpung! — då smalt lille Karls hjärta som vax, och han lade själfmant utan ett ord armarna om pappas hals, kysste honom och grät. Men det var icke bara af lille Karls tårar som pappa efteråt var våt i skägget, det syntes nog på honom hela kvällen.

Sedan plundrades julgranen och granska-des klapparne, tackades och kysstes, och slutligen åts lutfisk och skinka, risgrynsgröt och plummon-tårta. Hela hemmet doftade af jul, af lack och brändt granris som ljusen svedt, när de brunnit ner. Sist sade pappa några ord till barnen om att mamma säkert varit osynlig med om denna julafton, efter alla varit så glada och goda och lille Karl själf rådt på sitt svåra lynne.

Men när lille Karl kröp till sängs med öfverfullt och varmt hjärta, så tog han till sängkamrat sin nya bössa och somnade in med den på armen.

XI.

Trettio-åriga kriget — och vargarna.

En knapp half mil från sin faders egendom hade lille Karl sitt bästa umgänge — tvänne likasinnade, jämnåriga pojkar. De besökte hvarandra regelbundet och förde långa tider ett ordnadt och oafbrutet trettio-årigt krig, hvars stora träffningar och viktiga vändpunkter afgjordes vid deras ömsesidiga visiter. De hade just vid den tiden fått börja läsa Topelii Fältskärns berättelser, och allas inneboende krigarmod slog ut i full flamma under inflytande af lektyren.

De hade icke alldeles lätt att enas om hvem som skulle få leka Gustaf Adolf i kriget; hans ädelmod, hans segrar och hjältedöd lockade alla tre lika, utom att de patriotiskt taget allra helst och med den största inspirationen utförde just hans stora värf.

Lille Karl var den starkaste och mest företagsamma och öfvertog Gustaf Adolfs roll för sin del ensamt — i början. Att de två andra

gemensamt fingo representera den katolska öfvermakten gjorde dem föga nöjda. Lille Karl segrade, och måste efter historiens bokstaf segra öfver dem, trots att de voro två. Det blotta historiska medvetandet om att han var Gustaf Adolf gaf honom dubbla krafter, men hans fiender halva, ty han gick i själfva verket nästan alltid af med segern och göt sitt rödaste hjältenäsblod på förmaksmattan — Lützens kullar — i fullt och fast medvetande att han gjorde det för religionsfrihetens stora sak.

Men när lille Karls oafbrutna segrar i längden blefvo motparten alltför outhärdliga, apellerades till föräldrarnas högsta domstol, och de rådde pojkarna salomoniskt att skiftesvis utföra hjältekungens roll, så att segern icke skulle stanna hos lille Karl ensamt. Resultatet blef det, att första gången han lekte Tilly, så gjorde han det med hela sin gamla, rättrogna Gustaf-Adolfs hänförelse, och högg så tappert in på svenskarne att den rätte Gustaf Adolf fick ömkligt stryk af öfvermakten. Katolikerna jublade, lille Karl började trotsa historiens och rättvisans gång, och det trettioåriga kriget skulle troligtvis slutat illa för trosfriheten, om icke föräldramyndigheterna återigen ingripit och förskaffat sanningen och svenskarne deras rättmätiga seger genom att förehålla honom det mot all förnuftig världshistorisk lag och

patriotisk historieskildring stridande i hans uppförande.

Så måste då Gustaf Adolf få behålla segern äfven när lille Karl lekte Tilly eller Pappenheim; men för det medgifvandet åt historiens bokstaf tog han fruktansvärd hämnd, när det återigen blef hans tur att böja knä och hålla bön med de svenska trupperna före slaget vid Lützen . . . !

I allmänhet voro alla tre mycket ädla, när de voro Gustaf Adolf och när de segrade, men trots sin egenmäktiga, ignobla krigslycka som Tilly, var ändå lille Karl den allra ädlaste, när han visste att han skulle hembära segern. Då och då företog han sig att fortsätta det trettioåriga kriget alldeles på egen hand mellan gossarnas besök hos hvarandra, och då öfvermakten, som han skulle besegra, under sådana omständigheter naturligtvis fattades, utnämde han den stora gårds-hunden Kastor till de allierade katolska arméernas representant.

Det blef heta strider de två utkämpade. Förpostfäktningarna började oftast midt på golfvet, men huru det var lyckades lille Karl med sin öfverlägsna krigskonst, genom att angripa de allierade både i fronten och flanken på en gång, förlägga det vildaste, mest afgörande handgemänget under ett bord -- för det mesta köksbordet -- ty Kastor var förbjuden allt tillträde till den del

af våningen, där de stoppade möblerna, mattorna och den egentliga herrskapsprakten tog vid.

Ja väl, — nu ägde lille Karl en icke obetydlig fördel i kampen mot Kastor i sina ganska fasta pojknäfvar, som alldeles opåtaladt kunnat gång på gång förskaffa honom segern öfver sin motståndare, om han icke funnit det ovärdigt Gustaf Adolf att slåss med ojämna vapen. Hvad gjorde han då? Jo — midt under det hetaste handgemänget stoppade han händerna i fickorna och angrep den katolska hären endast med dess egna vapen: — tänderna!

När tumultet var slut, kungen fallen, och när hans häst galopperat nog framför fronten, kröpo de tappra härarna fram under bordet, den katolska ruskade på sig, och den svenska hade munnen full af hundhår efter napptaget.

Kan man tänke sig en ädlare strid och ett mera storsint val af jämna vapen?

Sålunda fortgick trettio-åriga kriget med växlande krigslycka, ombyte af hjälteroller, förtviflad kamp under köksbordet med Kastor, icke mindre häftiga träffningar med granngårdspojkarna och slutligen med ett ståtligt *Te Deum* på pianot, när de blodigaste slaktningarna utkämpats mellan pojkarne och de förmått äldsta syster att gifva segern en värdig gloria med något koralartadt stycke, som hon kunde spela utantill.

Under julferierna flammade stridslystnaden i synnerhet upp, emedan de hade mera ledighet och kunde oftare komma tillsammans. Det var mot slutet af dem, en smällkall dag i januari. Lille Karl var i turen att leka Gustaf Adolf vid deras nästa sammanträffande, och det gaf honom ingen ro. Vid middagsbordet lyckades han öfvertala informatorn att bli sig följaktig på ett besök hos grannarna, där det naturligtvis fanns en dragningskraft äfven för honom i husets näst äldsta dotter. Emedan de helt nyligen varit där, kom det icke i fråga att de om kvällen skulle afhämtas med häst, utan de skulle i god tid förfoga sig hem till fots. Det var barbariskt handladt mot dem, men för lille Karl hägrade Lützenssegern och för informatorn ett i lille Karls tycke mycket löjligt och för en fullvuxen man nedsättande tumansprat med den näst äldsta i vinterskymningen. Och så drogo de åstad strax efter middagen.

Aldrig har Gustaf Adolf segrat med mera aplomb än när vinterskymningen den dagen föll i granngårdens stora, tomma och ekande sal. Slaktningen fick en lifslevande, hänförande prägel af verklighet genom att den näst äldsta fann på att spela upp Finska rytteriets marsch i trettioåriga kriget midt under det ilsknaste handgemänget, just när svenskarnes vänstra flygel sviktade

och finnarne, anförda af Lennart Torstensson, gjorde under af tapperhet. De kända tonerna satte lille Karl i ett sådant äkta, urfinskt raseri, att han i segerruset bröt sönder en löst sittande stolkarm och anföll den usla allierade öfvermakten med blanka vapen för att hämnas hjältekonungens död . . .

Lille Karl hindrades att göra segern fullständig genom de högljudda protester katolikerna inlade mot hans krigsföringsätt. Marschen hörde upp, stolkarmen vreds ur hans hämnande hand af den näst äldsta, och i stället för Te Deum skulle lille Karl göra en nedsättande afbön för sitt kraftiga sätt att förvissa sig om segern. Det hjälpte föga att han med en stämma, som icke tålde motsägelser, skyllde på segerruset och den berättigade, harmfulla känslan att han i egenskap af svenska armén hämnades den store kungens död. Hans argument erkändes icke af högsta rådet, han hade förverkat segern och brutit mot deras krigsartiklars första, viktiga paragraf, att aldrig använda andra vapen än dem naturen försett honom med.

Det blef en ledsam och svår förstämning efter slaget vid Lützen. Stridens svallvågor, som under hela julferien gått höga och farliga i sinna, hade nått sin höjdpunkt i kväll, och de voro icke så lätta att stäcka efter stormen. Allas

sinnen voro i uppror, hatet blixtrade ur vilda ögon. Afbönen i stället för Te Deum blef lille Karl en neslig skymf. Han vägrade att göra den, och hela det välordnade trettio-åriga kriget hotade att upplösa sig i allvarlig, all lag trotsande fiendskap mellan de krigförande makterna. Den hittills så orubbliga manstukten vacklade, och de små, personliga lidelserna började spela en oro- väckande demoraliserande roll.

Icke en gång kaffet med dopp, som af en kvinnlig diplomat bars in i den numera nästan mörka salen, förmådde dämpa de lössläppta, rasande passionerna. Den förolämpade, redan döde Gustaf Adolf, reste sig ånyo med ett föraktfullt leende på läpparna bland sina fallne kämpar och försökte i ett sista obehagadt ögonblick utkräfva en hetsig hämnd på katolikerna i ett mindre uppbyggligt och regelrätt, men mycket ilsket litet slagsmål med händer och tänder, som i dunklet ostördt och ganska tyst kunde äga rum i den mörkaste vrån af salen. Men den gången vardt öfvermakten starkare, om det sedan berodde på svikande krigslycka eller på för litet kallblodig strategisk konst. Alltnog, Gustaf Adolf kom ifrån det nachspielet med huden full af stryk, sitt rockuppslag rifvet, tårar af harm i ögonen och ett vildt men fast beslut att aldrig mera inlåta sig på kamp med så ovärdiga fiender, som icke ens

läto klå sig så mycket det behagade hans svenska majestät.

Det beslutet satte han genast i verket genom att utan ett ord till afsked rycka åt sig sin paretå i farstun, störta ut i vinterkvällen, slå farstüdörren så hårdt igen om sig att hela huset skakade som vid jordbäfning och efter dessa uttryckliga afskedsцерemonier med hopbitna tänder, jänsande af bitterhet och rättmätig harm, med brännande kinder och allt ännu knutna näfvar alldes ensam anträda den långa, farliga reträtten hem midt igenom vinternattens fador.

Detta sista, stora och tappra drag skulle om någonting öfvertyga de lågsinnade fienderna om rätta halten af Gustaf Adolfs mod!

Med en tyst triumf kom lille Karl nu ihåg att han i stridens hetta lämnat själfva sin fyllda kaffekopp med doftande varmbröd stående på fönsterbrädet i salen. Så stolt och öfverlägset kunde endast han, den rätte Gustaf Adolf, handla. Men i tankarna såg han Tilly och Wallenstein likt lumpna marodörer störta sig öfver krigsbyttet på det öfvergifna slagfältet!

I början af denna sin stolta och storartade reträtt jublade lille Karl för mycket öfver själfva sättet hvarpå han gjort den, för att riktigt klart sätta sig in i dess vedermödor och faror. Själfva den allvarliga, tysta vinternatten fick ett egen-

domligt skimmer af att bara höra till leken, stjärnorna tindrade uppmuntrande åt honom mellan glesa skyar, och han tog dem till himlaborna vittnen på sin väldiga hjältebragd. Ännu efter det han halfsprungit i tio minuter, gjorde han knapast reda för sig att det redan var natt, så upptagen var han af sitt lysande återtåg och sättet på hvilket han räddat den gamla svenska äran. Men när den allra första tillfredsställelsen och den häftigaste förbittringen blåst bort med nordostvinden, som strök öfver åkrarna och hopade yrsnö på den nyplogade vägen, började han finna sitt återtåg smått kusligt. Ännu så länge höll hans stolthet honom styf, särdeles när han tänkte på hvad de andra skulle säga om hans mod och hvilken min informatorn skulle sätta upp, när han kom hem efter att ensam i natten ha gått samma hemska väg som lille Karl. Men också denna hans stolthet började gifva vika för en nykter känsla af otrygghet, för att icke säga rädsla. Lille Karl stod allt mer oblidkeligt ansikte mot ansikte med verkligheten och vinternatten och hade nära en half mil öde väg hem.

Han visste väl att man icke på nära tio år hade sett till vargar i hemtrakterna, men likafullt kunde han icke värja sig för tanken att de ströko omkring i stora skaror icke långt ifrån. Hvem kunde så noga veta hvar de hade sin gång, och

det fanns inga skyhöga gärdesgårdar rundt omkring socknen, som skyddade den för vargbesök. Då vargarna ströko fria omkring annorstädes i landet, hindrade dem ingenting att uppträda här, hvarför inte just denna kväll. De snöbetäckta åkrarna lågo så vida och förskräckande tomma att lille Karl på dem kunnat upptäcka ett levande väsen på långt håll, om de bara hållit till där. Men det gjorde de naturligtvis icke. Ty långt borta i fonden drog skogen sitt hemlighetsfulla, dunkla streck rundt omkring synkretsen, och det var i det dunklet alla vinternattens fador och vargarna gömde sig. Där lurade de i stora, mörka massor, färdiga att när som helst rusa fram och sönderslita honom. Och det värsta var att vägen förde in just i det hemska dunklet ett godt stycke ifrån hemmet, och han hade att passera en kvarts timmes skogsväg, innan ljuset från matsalsfönstren slog välkomnande emot honom.

Det erbjöd sig visst en liten, feg tröst för honom, han påminde sig en barnsaga af Topelius, som hette »Stjärnöga», och i sin börjande ångest försökte han taga fatt på den. »Stjärnöga» var en liten flicka, som högt uppe i Lappland genom föräldrarnes vårdslöshet ramlade ur lappsläden och blef liggande i drifvan. När nu vårgarne kommo, nosade de endast taktfullt på henne, utan

att göra henne illa. Men det var för att de kände doften af hennes oskuld, och en sådan lukt tilltrodde lille Karl sig med fog icke att kunna frambringa. Dels var han långt ifrån så oskyldig som »Stjärnöga», dels passade det alls icke att Gustaf Adolf och den tappra svenska hären, stadda på ett ärorikt återtåg genom natt och drifvor, skulle taga sin tillflykt till små lappflickors oskuld, så snart vargarna visade sig. Nej, kom det vargar, så nog fick han stå sitt kast och bli uppäten, — det var både visst och oundvikligt.

Alldeles ofrivilligt såg han sig rysande omkring efter någon åkande eller gående, som han kunnat göra sällskap med genom skogen, men icke ett lefvande väsen fanns att upptäcka så långt ögat bar i nattedunklet. Han stannade för att lyssna efter en bjällra, hvilken skulle närma sig någonstans ifrån, men tystnaden var så skrämmande stor att han genast hörde upp med lyssnandet och började springa ånyo, för att hans egna steg och hans bultande hjärta skulle öfverrösta det hemska, milsvida tigandet rundt omkring.

Efter yttermera tio minuters häftig språngmarsch var han nära det skrämmande skogsdunklet. Han stannade med klappande hjärta och susande öron för att hämta sig och fatta det afgörande beslutet. Han hade intet annat val, än att begifva sig in i skogen, om han icke ville upp-

gifva hela äran af sitt lysande återtåg, vända om igen och snopen gå tillbaka till det fientliga lägret. Dessutom var det numera två gånger längre väg dit än det var hem. Inför det nesliga alternativet att gifva tappt, flammade Gustaf Adolfs-modet upp på nytt, lille Karl blef åter både hjältekung och svensk armé på en gång, och i medvetandet af att såsom den senare vara både dödsföraktande och manstark, bröt han med sammanbitna tänder in i skogen, förtvifladt besluten att bjuda all världens vargar och skrämmande skogsmörker spetsen.

Det bar af på snabba fötter mellan de höga furustammarna; han gjorde med flit sina steg så lätta och tysta som möjligt för att ej locka vargarna. Och för att gjuta ändå mer mod i sitt bröst tog han upp Finska rytteriets marsch, helt tyst inom sig, förstås, tänkande sig melodien i takt till sina bevingade steg, utan att låta ett ljud af den ståtliga marschen bryta fram i toner — allt för vargarnas skull.

Han kunde ej frigöra sig från känslan af att öfverfallet lurade på honom bakifrån — det enda ställe han icke kunde bevaka med ögonen. Därför vände han oafbrutet hufvudet. För hvarje takt i marschen vred han det i raskt militäriskt tempo än åt höger än åt vänster, men hade lika fullt alltjämt den hotade punkten rätt bakom sig.

Hans stolta och själfmedvetna återtåg blef

allt mera likt en vild flykt. Icke undan de allierade katolikerna, utan undan en stor, osynlig, allestädes närvarande fiende, som kanske bara fanns i hans dåliga samvete, men som tog skepnad af en skock glupande, grågula vargar, med hängande, blodiga tungor och hemskt lysande ögon. Midt under ilmarschen och de tysta, men modiga takterna af Finska rytteriets marsch, gjorde sig nämligen lille Karls samvete helt plötsligt gällande, förebrådde honom hans storslagna reträtt och visade hela hans handlingssätt i ett nytt alldeles icke smickrande ljus.

Lille Karl hade icke tid att parera dess anfäktelser, och då hämtade det vargarna allt närmare i hälarna på honom, tills de flämtande och hetsande hördes alldeles tätt bakom den obevakade punkten, därifrån de när som hälst kunde nå honom i ett enda språng. Han kände redan ett par kraftiga käkar gripa tag om sin nacke, då skogen i detsamma tog slut och han ilade ut på det fria fältet helt nära hemmet.

Ljuset från matsalsfönstren lyste upp snön ett långt stycke honom till mötes, men i det ljuset upptäckte han rakt framför sig just de fiender, han trott sig ha i hälarna.

Lille Karl stannade och blef i ett nu alldeles iskall, fast mössan klibbade honom i pannan af svett. I det ovissa återskenet på snödrifvan från

»Lille Karl är alls icke rädd längre.» (Sid. 132.)_n

lampan i matsalen syntes tre, säger tre, mörka kroppar röra sig i kretsar, taga sällsamma skutt omkring något föremål och alltemellan lyfta upp hufvudena för att lyssna. Lille Karl var icke på längre afstånd ifrån dem, än att han mycket väl under ett blixtnabbt och andlöst ögonblick kunde iakttaga alla deras egendomliga rörelser.

Det låg en ganska hög gärdesgård mellan honom och vargarna, endast några famnar på sidan om vägen. Han klargjorde sin vådliga situation i ett nu för sig, insåg att just gärdesgården skulle bli hans räddning och sprang utan att tveka fram emot den midt igenom snödrifvan vid vägkanten, som steg honom till midjan. Men han hade i brådskan icke tagit landsvägsdiket med i beräkningen. Hunnen halfvägs till den räddande gärdesgården, gaf drifvan plötsligt vika under honom, han sjönk ned ända till halsen i diket, och då svindlade det för hans ögon, — han var förlorad!

Ett kort och oförgätligt ögonblick trodde han skräcken ensamt skulle taga lifvet af honom. Hans pulsar upphörde att slå, hjärtat stod stilla, och han förnam det ungefär lika hopplöst som när man i drömmen släpper sitt tag och faller utför ett bråddjup af ofelbart mördande djup. Tyvärr repade han sig genast, hans tankar voro klarare och hans fattning beslutsammare än nå-

gonsin, men hvad skulle han med klara tankar och beslutsamhet, då han icke förmådde kafva sig upp ur diket! Den mjuka snön gaf vika för hans våldsamma ansträngningar, han satt ohjälpligt fast för ögonblicket och behöfde minst en minuts arbete för att nå fram till gärdesgården. Nu berodde det bara på om vargarna redan fått korn på honom . . .

Där han stod med endast hufvudet och den ena armen öfver drifvan, kunde han icke se någonting, men han räknade ut att redan det första, häftiga språnget ur drifvan alldeles nödvändigt måste höras af vargarna. De hade mycket goda öron, och åtminstone skulle det buller han nu gjorde ofelbart ådraga sig deras uppmärksamhet. Under inflytandet af den klena trösten, arbetade han ursinnigt att komma upp, medan det vimlade af räddningsprojekt i hans hjärna.

Hade han ens varit så nära gärdesgården att han nått den med händerna och kunnat bryta lös en stör åt sig till vapen, så skulle han mött det nästa ögonblicket med mera tillförsikt! — Men nu nådde han med armen jämnt så långt, att han insåg omöjligheten af allt försvar just nu . . .

Att rädda sig genom flykten var icke att tänka på. Skrika? Nej, då skulle vargarna allra säkrast hitta vägen till honom? Gömma sig? Under drifvan! Ja, det var en idé!

Men just när han skall huka sig ner för att göra ett försök, hör han långa, tassande språng på andra sidan gärdesgården, ser en mörk, luden kropp genom dess springor och hör flåsandet af den första vargen. Ögonblicket därpå urskiljer han de två andra, som med långa skutt sätta i riktning rakt emot honom genom snön på åkern, hvilken icke stort tycks hindra deras fart.

Lille Karl vet icke hvarifrån han fått sina krafter, men i ett nu är han ur diket och framme vid gärdesgården, rifver lös ur den en stör till vapen åt sig och spejar, med stören i högsta hugg, efter sina fiender. Han har länge sedan gjort upp sin räddningsplan, han vill klättra upp på gärdesgården och längs den praktisera sig fram till gården. Han har så godt hopp och är så litet rädd nu, när faran är öfverhängande, att han alldeles glömmer ropa på hjälp, fast han säkert kunde göra sig hörd ända till gården.

Den främsta vargen stannar ett ögonblick och betänker sig, när den hör brakandet af stören som brytes lös, men strax därpå tager den ett beslutsamt språng närmare och betraktar lille Karl genom gärdesgårdsspringan blodtörstigt, med fula spetsade öron och öppnadt gap. I dunklet kan han urskilja att den är grågul med mörka fläckar och har storleken af en duktig hund. Strax bakom den flåsa de andra två och komma

allt närmare. Lille Karl är just i färd med att börja klifva upp på gärdesgården, då den främsta vargen i ett stort språng sätter öfver den och befinner sig åtta steg ifrån honom på samma sida. Nu vågar han icke längre ens för en sekund vända ryggen åt den och klättra upp, griper därför hårdt om sin stör, trycker ryggen mot gärdesgården och är besluten att sälja sitt lif så dyrt som möjligt.

Återigen får han förnimmelsen att han är Gustaf Adolf, men denna gång är han det på fullt allvar och har hjältedöden rakt framför sina ögon. Och så måttar han ett väldigt slag åt besten, når den naturligtvis icke, men har tillfredsställelsen att se den draga sig vördnadsfullt tillbaka undan hugget. Lille Karl är alls icke rädd längre, han är med lif och själ inne i den nya allvarsamma leken och »hackapeliten» inom honom lyfter stören med envist mod och är beredd på ett nytt anfall.

Det knakar igen i gärdesgården, — det är vargen numro två, som sätter öfver den och stannar bredvid sin kamrat tio steg ifrån lille Karl. De stirra lystet på honom, de blodiga tungorna hänga dem ur gapet, endast ögonen lysa icke så hemskt som han sett vargögon göra det på vinterbilder från stepperna. Där stå de alldeles still och hålla krigsråd, de synas icke riktigt hugade

för ett omedelbart anfall, och det far som en blixtnedslag genom lille Karls hufvud att han kanske ändå, när allt gick omkring, besatt »Stjärnögas» doft af hemlighetsfull oskuld, efter vargarna ej genast angrepp honom. Under det första intrycket af denna oväntade egenskap, företar han sig att tindra med ögonen så mycket han förmår, för att öfvertyga vargarna om att han verkligen är släkt med »Stjärnögga», och han bjuder samtidigt till att känna sig riktigt oskyldig, alldeles som när han fått förlåtelse för någon odygd och vill somna lugnt. Han försöker till och med känna lust att klappa och smeka bestarna och locka dem till sig med goda ord.

I detsamma sätter den tredje vargen öfver gårdesgården helt tätt invid honom. Han glömmmer Stjärnögspolitiken för den öfverhängande faran, faller stören med full kraft det ludna odjuret i nacken, men träffar endast dess bakben. Djuret ger till det allra ynkeligaste gnäll, så likt Kastor, när den får spela Tilly, att lille Karl fäller stören af förvåning och ropar:

»Kastor!»

Vargen viftar skamset och vänligt på svansen likt en hund, som fått stryk. Det följande ögonblicket jaga alla tre vargarna bort längs vägen under fullt hundskall för att möta en ensam vandrare, hvars mörka silhuett syns mot snön inne på skogsvägen.

»Fy — Kastor! Skäms du inte att skälla på eget folk!» hör lille Karl informatorns röst.

Hans stör blir liggande i drifvan. Han lyckas denna gång komma lättare öfver diket, och helhvit som en snögubbe kilar han den återstående korta vägen hem. På gården ser han en främmande kursläde, och i köket får han veta att forstmästaren gästar dem öfver natten.

»Har han hundar med sig?»

»Ja, det har han. Två stycken! Han var nyss ute i köket och bad oss ge dem mat.»

Lille Karls kamp med vargarna blef känd genom informatorn, som han oförsiktigt invigt i sin hemlighet. Tillika blef den avslutningen på det trettio-åriga kriget. Gustaf Adolfs hjälteande fick ro, Tilly, Pappenheim och Wallenstein också. Men med granngårdspojkarna lefde han likafullt på krigsfot ända till påsken. Kastor gick och haltade smått på vänstra bakbenet några dagar efter varganfallet. Lille Karl gaf honom i smyg allehanda läckerbitar från matbordet till tröst och tack.

Hvarannan natt hela vintern igenom drömde han att han var »Stjärnöga», låg i drifvan och lät sig pånosas af vargarna, samt räddade sig hvarje gång genom att dofta oskuld och tindra med ögonen.

XII.

De nya skridskorna.

När det blef tidig vinter i år och sjön frös till långt före jul, fick lille Karl på förhand köpa sig de skridskor han egentligen skulle haft till julklapp. Hans gamla skridskor voro nämligen så godt som obrukbara, och han låg öfver pappa med böner och käckande tills denne gaf med sig.

»Men det säger jag dig», sade pappa i det han räckte lille Karl pengarna till skridskorna, — »det säger jag dig, att kommer du drunknad hem, så får du stryk. Kom i håg det!»

Lille Karl förstod icke genast det lustiga i förmaningen, men pappa log med skälmen i ögonvrån och tillade förklarande:

»Jag vet nog att du tycker det är allra roligast att gå på glansk is, som är svag, — det tycka alla pojkar. Annars skulle du visst vänta med skridskorna till jul och nöja dig med att åka på den uppsopade banan. Men du ska' få dem redan nu, mot ett villkor: Håll dig vackert nära stränderna och tänk inte alls på att bege dig utom

stadsviken! Det går ström i sundet mot fjärden, och isen där är svag, ser du. Själva den stora fjärden har frusit först i går, så att där är isen alls inte att lita på. Och som sagdt — går du och plumsar in, och kommer du drunknad hem, så får du stryk.»

Nu insåg lille Karl att pappa skojade med honom och invände att han visst inte kunde komma hem, om han en gång drunknat.

»Jo», sade pappa, »fundera nu på det! Det blir inte roligt att först drunkna och så få smäll.»

Lille Karl köpte sig ett par nya, fina och blänkande skridskor och försökte dem redan samma dag på stadsviken, där halfva skolan under middagsrasten var ute för att pröfva isen. Det gick som en dans. Redan i fjol hade lille Karl varit en af skolans bästa skridskoåkare. Nu kände han det som om han haft riktiga vingar under fötterna, så lätt löpte de nya skridskorna.

Han hade ingen lust att bryta pappas förbud och styra kosan utom stadsviken. Den var rymlig nog för hundra gånger fler skolpojkar. Dessutom hade skolans rektor också förbjudit hvarje steg utom stadsviken, men han hade inte skrattat och lofvat pojkarna stryk om de kommo drunknade tillbaka. Allt nog, ingen föll på tanken att bryta mot rektorns förbud — tills vidare.

Dagen därpå flög lille Karl igen snabb som

en svala i kapp med kamraterna nere på stadsviken. Isen hade frusit så stark att den icke brakade, om också tio pojkar stodo i klunga på ett ställe, stampade i den och hoppade. I går hade den ännu bågнат under dem, så snart några fler skockat sig, och samtidigt hade den sjungit och hvisslat och klirrat så hemskt, att man ögonblickligen skingrat sig med andan högt uppe i halsgropen. Men just det hade varit det kanske allra bästa nöjet, det som smakade mest fara, utan att ändå vara så farligt. Ty höstisen var seg, det visste alla, och den roade sig bara med att bugna och braka så skrämmande som möjligt, men brast icke för det.

I går hade stadsviken varit rymlig nog, — i dag var den för trång. Det fanns icke ett ställe, där man ej skurit långa spår i isen redan förut, och det hela började bli enformigt. De djärfvare pojkarna höllo sig allt längre ifrån stadsstranden, de skuro sina cirklar allt längre utåt och funno att isen åt det hållet alls icke var svagare än på andra ställen. Bäst det var märkte pojkarna till sin hemliga skräck att de oförvarandes åkt nästan ända ut i det förbjudna sundet. Och där låg isen spegelklar och svart utan ett spår eller en rispa af skridskor, men fullkomligt lika stark som den innanför på stadsviken, det kommo alla pojkarna öfverens om.

Solen sken så förgjordt vackert i isens blanka sköld, och pojarna drogos allt längre utåt fjärden, som öppnade sig stor och lockande och solbelyst på andra sidan udden. I spetsen för dem åkte lille Karl, alldeles glömsk af pappas och skolrektorns förbud, emedan det var så bedårande roligt. Sundet var ganska grundt på den ena sidan, så att man tvärt igenom isen såg den hvita sandbotten djupt under sig. Det var som hade man sväfvat på själfva vattnet eller åkt på genomskinligt glas. Just när isen blef svart igen på andra sidan udden, där det var bråddjupt, kände lille Karl att han icke sväfvade längre. Med ett klagande och stönande ljud gaf isen vika under honom, han kastade sig skrämnd åt sidan för att rädda sig inåt stranden och den starkare isen, men nästa sekund låg han jäms med näsan i det kalla vattnet och kände att fötterna icke nådde botten.

Nu kom hans simkunnighet honom till pass. Han plaskade bland isstyckena och höll sig godt uppe. Först hade hans hjärta stannat af skrämsel, men rädd var han icke. Han hörde kamraterna ropa uppmuntrande till honom och såg dem ila till stranden för att skaffa en stör eller någonting annat att räcka ut till honom och hjälpa honom upp med. Ånej, han var visst inte rädd! Han fick med egna krafter bröstet upp på iskanten,

men den gaf snart vika, och lille Karl sjönk tillbaka i vaken. Kallt var det visst, och de genomvåta kläderna började tynga alldeles förfärligt, men modet höll han uppe.

I det samma kommo kamraterna släpande med ett helt träd, som de funnit på stranden. Den tappreste af dem, som hette Arthur Löfgren, vågade sig på mage ut på den svaga isen, medan de andra höllo honom i fötterna. Han räckte trädet ut emot lille Karl i vaken, men det nådde på långt när ej fram till honom. Därför lade sig en annan kamrat framstupa efter Löfgren och höll honom i fötterna. På det sättet nådde de äntligen fram till vaken med trädet. Men när lille Karl med all sin samlade ifver och kraft grep tag i toppen af detsamma, visade sig att toppen var torr, — den brast för hans grepp.

Isen brakade flera gånger så starkt, att Löfgren drog sig tillbaka för att icke själf plumsa in. Men han vågade sig alltid ut ånyo, för hvarje gång allt närmare lille Karl. Han ropade uppmuntrande till honom att hugga tag högre upp i trädet, men vid hvarje upphalningsförsök brast den svaga toppen för tyngden. Lille Karl började frysa och hans fingrar att stelna. När trädet ej höll att gripas i, började ångesten få makt med honom. Hittills hade han försökt taga hela äfventyret som ett skämt, ur hvilket han nog skulle

reda sig, — det kunde inte falla honom in att han verkligen var i lifsfara.

Nu började han inse, att han kunde bli lig-gande där han låg. Det gjorde honom så för-skräckt, att han bleknade och bönföll kamraterna med tårar i rösten att hjälpa sig. Löfgren såg hans ångest och märkte att hans krafter aftogo, kafvade sig därför ändå längre ut på den svik-tande isen, ropade hurtigt att det var ingen fara och att lille Karl var en kruka, som uppgaf mo-det. Sedan räckte han trädet ända fram till ho-nom, sade att han skulle hugga i högt uppe i själfva stammen och kommenderade kamraterna bakom att hala allt hvad de förmådde.

Denna gång höll trädet. Lille Karl följde med upp på isen som en fisk på en krok. Han halades långt in på den starka isen och steg se-dan upp, skamflat och glad på en gång. Han hade velat falla Löfgren om halsen och tacka ho-nom, men det gick icke riktigt an att bli rörd i de andras närvaro.

Återtåget till staden blef ej gladt. Lille Karls ena, nya skridsko hade blifvit i sjön, och nu hal-tade han fram efter kamraterna på sin andra, ge-nomvåt och frusen. Hemma såg man genast hvad som händt, men just när lille Karl skulle börja skryta med att han sväfvat i dödsfara, kom pappa in. Fast lille Karl icke kom drunknad

hem, fick han likafullt smörj. Han hade varit nära att drunkna, sade pappa, och det var nästan detsamma. Pappa måste hålla sitt ord.

Nog var det hårdt alltid att bli så emottagen, men det gjorde lille Karl godt. Det härdade honom för framtiden.

XIII.

Första kärleken.

Första kärleken är icke alltid en så helt enkel känsla, som består af bara blid längtan och beundran och olycklighet. Hos lille Karl t. ex. uppblandades och förbittrades den af utpräglad svartsjuka, nästan hat till det ljufva föremålet. Småningom antog dock kärleken mildare former, blef öm, blef sentimental, och slutade som hvarje annan första kärlek med tvungen skilsmässa från den älskade och en långsamt, men obönhörligt framskridande likgiltighet. Det är så världens gång, och den motsätter man sig icke, allra minst med de tillgångar en skolpojke har mellan sitt trettonde och sjuttonde år.

Lille Karl hade klarerat sin informator och sin inträdesexamen till latinlycéet, blifvit miss-handlad och döpt af de äldre kamraterna, som gammal god sed fordrade, och på allt annat vis gjort sig förtjänt af att få bita i kunskapens och vetandets frukter.

Nu fogade händelsen så, att det fanns bara en gymnastiklokal i staden, och att fruntimmerssko-

lans flickor ofta aflöste lycéets gossar i den eller tvärtom. En dag hittade lille Karl och en hans kamrat på att stanna kvar och se flickorna gymnastisera. De bådo vackert om lof därtill, och det föll icke skolföreståndarinnan in att neka dem, ty båda gossarna hade sina systrar i fruntimmersskolan, och det fanns inga stadgar, som förbjödo små snälla bröder att se sina små snälla systrar gymnastisera. Men lille Karl såg mera på andras snälla systrar, än på sin egen långa, förvuxna, sextonåriga syster, som han sett nog förut och som var den längsta af allihop och därför vid gymnastiken alltid måste gå i spetsen för flickorna. Hon liknade en harkrank. Det hade pappa sagt förliden sommar, så det var icke lille Karls uppfinning, men han tyckte det var mycket riktigt sagt, och allra bäst passade det in på henne nu, när hon gick och slängde med sina långa armar och ben i den gula gymnastikdräkten.

Åt henne skrattade lille Karl riktigt godt och hemvarmt, men åt den sjunde eller åttonde flickan bakom henne skrattade han icke. Han visste icke huru det kom sig — men han kunde omöjligt taga ögonen ifrån henne. Lille Karl hade aldrig sett någonting sådant som hennes bruna ögon, runda kinder och långa flätor, än mindre hade han hört någonting sådant som hennes skrattande stämma, hvilken liksom bubblade

och sprängdes af fnittrande, smittande glädje, som hon icke vågade gifva fritt lopp. Först blef han alldeles förvånad öfver hvad han erfor, det var någonting så nytt och märkvärdigt att han icke kände igen sig. Han försökte se likgiltigt och kallt på flickorna — och det kunde han med alla andra, utom med den enda, hon med de bruna ögonen och de långa flätorna. Lille Karl var i sjunde himmelen utan att veta hvarför. Det rörde sig så underligt inom honom, och han tyckte att han icke var riktigt vaken. Han sade icke längre ett ord till sin kamrat, han försjönk i funderingar för sig, men när flickornas gymnastiktimme var slut, stannade han kvar och väntade på sin långa syster för att följas åt hem med henne.

Det var icke alla dagar lille Karl ville spatsa med sin syster på gatan, den unga manliga fåfängan och tonen inom skolan stämplade sådant som käringaktigt. Nu däremot var lille Karl med all sin manlighet färdig att begå hvilken käringaktighet som hälst. Han väntade snällt på sin syster utanför på gatan, och hon kom snart ut — i sällskap med den brunögda och ett par andra skrattande och pratande flickor.

De kände genast igen lille Karl, alla flickorna hade naturligtvis tagit reda på hvilka de två gos-sarna voro, som sett på deras gymnastik; de tit-tade långt på honom, men den brunögda nogare

än de andra, och så skrattade hon. Lille Karl var förfärligt blyg och förvirrad, han skulle haft lust att springa sin väg, men i stället gjorde han våld på sig och slog sig i slang med flickorna. Han blef så godt som ordentligt presenterad för dem genom sin långa syster, och med mycket besynnerliga och tvungna kavaljersfasoner, med hjärtat uppe i halsgropen, men så sällsamt lycklig och upprörd följdes han åt med dem, tills hans systers och hans egen väg tog af vid en sidogata.

Sådan var allra första början till lille Karls första roman, en saga mer än en roman, men en märkvärdig, lefvande saga, sådan ingen annan än han fått vara med om, tyckte han själf.

Det var synd att säga att hans kärlek var lycklig. Den gaf honom emellanåt stunder af innerlig, varm hänförelse och ljufva drömmar om öfversvinnelig, himmelsk lycka, men det var mest i ensamheten han hade dem. När han träffade föremålet för alla sina varma och vackra känslor, föll han för det mesta ur dem, och blef plötsligt sur och tvär och svartsjuk och elak utan skäl. Han visste icke hvaraf det kom sig, men orsaken låg nog i motsättningen mellan hans härliga drömmar och den tämligen platta verkligheten i hvilken han måste dansa och leka och bullra som en annan pojke, i stället för att i salig berusning trycka den älskade till sitt bröst. Och det var egentli-

gen hans älskades fel, för hon begrep då alls icke hvad kärlek var — inte ett dugg.

Men det som hon begrep mycket väl, var att en nätt flicka skulle ha någon som »slog» för henne och svärmade för henne — det hade de flesta flickor — och fast lille Karl, numera bara Karl, gjorde det på ett ganska bakfram sätt i det hela taget, så visste dock alla att han var förtjust i henne, hvilket just var det hon ville af honom. Det var både roligt att ha en »flamma», och det hörde så att säga till saken.

Värst var det med de onda stunderna, då Karl allvarligt misstänkte sin älskade för att föredraga den eller den kamraten framför honom själf. Då blef han alldeles omöjlig, höll sig undan dansen och lekarna, tills hans påtagliga misshumör föll så mycket i ögonen, att värdfolket observerade det och arrangerade försoning med tvångsåtgärder. När han sålunda kort och godt blef nödgad att dansa och tala med sin dyrkade, och när hon då svarade enkelt och vänligt, skrattade och dansade med lif och lust, blåste snart det onda lynnet bort, och glädjen och kärleken betog honom med dubbelt stor makt. Men de onda stunderna kommo så ofta igen. Det behöfdes bara att han tyckte sig aldrig så litet förbisedd och förfördelad, förrän det verkligen gjorde honom så ondt, att han icke längre kunde rå med sig själf.

Han kände dunkelt med sig hvilken stor och hög lycka han gömde och bar inom sig, om blott hans älskade förstått att taga fram den därifrån och på sin sida känt såsom han. Men det förmodade hon säkert icke göra; — det var omöjligt för någon annan att erfara så mycket härligt som allt det Karl bar inom sig. Denna visshet gjorde honom nedslagen och tung till sinnes, ty han kunde aldrig gifva uttryck åt sina ljufva, stora sorger i hans ljufva, stora ensamhet. Alla andra skämtade och skrattade åt kärleken, men han som visste hvad den var, han skrattade icke.

Med sådana känslor kom han alltid sin älskade till mötes, såg på henne sorgset och långt som för att bedja henne förstå honom, men till svar fick han ett friskt och kallt skratt, som sköljde bort alla hans fina stämningar.

Småningom lade han bort att vänta svar på dem. Han insåg att det också var ett nöje, att bara vara med den älskade utan att bli förstådd, och han började småningom handla därefter, lärde sig tycka att skämt och skoj var det enda man skulle begära af kärleken, ty så gjorde ju alla andra. Men innerst sörjde han djupt och bittert och nästan hatade sin utvalda för hennes oförstånd.

Någon riktig framgång och någon riktig lycka blef det icke. Små triumfer för sin kärlek

hade han visst, men de förmådde icke uppväga allt hans tysta lidande.

Det var bland annat en gång, en söndags-eftermiddag i kälkbacken, då de bildade ett helt kotteri, som åkte gemensamt i en stor släde. Flickorna voro fulla af skoj och upptåg och gossarna voro visst icke sämre. Huru det var började man klippa »minnen» åt sig, riktiga minnen af hårlockar. Några af flickorna hade för ändamålet medfört saxar. Det gick hett till i utförsbacken, då man ej hade tid att skydda sig. Mer än en gång luggade det i Karls nacke och skrapade och skar — det var saxen, som gjorde sitt arbete. Det var naturligtvis skoj från flickornas sida, tyckte Karl, men när han lyckats låna en sax, klippte han sig med verklig andakt ett fyra tum långt minne ur sin älskades mörka fläta. Det minnet blef länge hans käraste skatt. Själf hade han triumfen att gå ur klippningen tämligen illa stubbad, så det fanns bara en annan bland gossarna, hvars hår var lika begärligt som hans eget. Och dagen därpå ledo de två helt stolta kamraternas i skolan smälek för sin tur hos flickorna, ty håret växte icke igen på en natt, och stubbningen kunde ingen undgå att se.

Karls mod växte efter det beviset på hans tjusarförmåga. En kväll hos hans utvalda, då leken gick glad och rask — han hade planlagt det

länge — beslöt han att äntligen våga försöket och rövva den första ljufva kyssen. Och han lyckades intrigera så det blef lekt gömlek, fast de egentligen voro alldeles för stora till så barnsliga lekar.

Han följde sin älskade som en skugga för att gömma sig där hon gömde sig och utföra sitt attentat. Men hon undgick honom alltid med en märkvärdig skicklighet. Till slut blefvo honom hans misslyckade, spaka försök liksom lite förödmjukande, han blef harmsen ett tag, gick anfallsvis till våga och kysste henne så det smällde, och det var midt på salsgolfvet, då hon sprang förbi honom. Så han blef bedragen på den kyssen, stackare!

Först och främst blef det ingen kyss, utan bara ett smällande af tänder mot tänder, så det gjorde nästan ondt. För det andra skrek den älskade till himmelshögt och gjorde ett sådant spektakel af saken att hvarenda en fick veta att Karl kysst henne. Och därmed var all ljuf hemlighet och söt förtrolighet försvunnen, det hela smakade bara tänder och skoj, fast han naturligtvis var stolt öfver att han vågat försöket.

När det tändes ljus — gömleken hade naturligtvis skett i skumrasket — såg hans älskade honom alldeles oberörd in i ögonen, utan en min af tyst förvirring eller andra tecken på verklig

kärlek. Nej, hon visste då alldeles inte hvad kärlek var!

I alla fall gaf honom hans manliga mod att röfva en kyss ett slags belöning, som han alls inte väntat. Litet senare togs nämligen gömleken upp igen, den hade ändå någon slags tjusning för dem allihop. Trött på att följa sin utvalda och utan hopp om att alls kunna beveka henne till en verklig kyss, gömde sig Karl ensam under en päls i tamburen, mera af hygglighet och artighet än för att han numera skulle hyst något intresse för leken.

Bäst han stod där och tänkte på sin misslyckade kyss, likgiltig och ändå smått berusad af beröringen med sin älskades tänder, kom någon hastigt smygande och slank in just under hans päls. Han tog emot denna någon i sin gömma, fann att det var en liten flicka, flera år yngre än han själf, och tog då beskyddande henne om axlarna för att låta henne dela hans gömsle. Men då tryckte hon sig in till honom, slog sina armar om hans hals och kysste honom rakt på munnen en, två, tre, fyra gånger. Det var inte så galet tyckte Karl. Och de kysstes ännu flera gånger. Sedan lutade hon sig mycket mycket ömt upp emot honom och sade med riktigt bäfvande stämma:

»Jag älskar dig . . . jag älskar dig.»

Men då släppte Karl henne nästan förskräckt

och påminde sig sin enda, sanna, stora, långa kärlek och fann sig djupt brottslig, som ett ögonblick kunnat glömma den för en mycket mindre flickas skull.

Sedan den kvällen voro de två, som älskade olyckligt. Karl kunde omöjligt besvara den lilla flickans låga, och hans egen älskade såg ut att aldrig lära sig förstå besvara hans. Han förblef henne likväl trogen mycket mycket länge, långa ungdomsår igenom. Och han genomgick alla svartsjukans kval och hoppets saligheter, men hans enda egentliga framgångar och triumfer hos den obönhörliga förblefvo de hårstrån, hon klippt från hans nacke och den röfvade kyssen på hennes hvita, skrattande tänder.

XIV.

En skidfärd.

Underliga drömmar hade han haft i natt. Han vaknade ur dem med tungt hufvud och värkande trötthet i lederna. Samla sina drömmar till minnen kunde han icke, de förblefvo ett form-löst, brokigt virrvarr af verklighet och fantasi. Och genom den mörka rullgardinen, med en grön sol i midten och gröna strålar åt alla håll, föll marssolen utanför så intensivt att rummet blef nästan ljust af en dager, som kunnat kallas hemsk.

De värkande lederna och det tunga hufvudet hade han efter skidfärden i går på eftermiddagen, han hade ju fallit ikull ett par gånger och stött sitt hufvud i fallet; men lockande och friskt stod minnet af nöjet kvar för honom.

Den präktiga branten bakom kyrkan med busksnåret där nere vid insjöstranden, och endast en smal öppning mellan albuskarna . . . Där kilade man igenom med susande fart så kvistarna piskade en i ansiktet om man icke böjde ned hufvudet, men det gjorde man naturligtvis samvetsgrannt.

I gärdesgården, längre bort på andra sidan insjön, var det han hade fastnat med ena skidan och kastats af farten i en lång båge i luften hufvudstupa ner i snön, medan den andra skidan hvinande fortsatte sin fria färd nedåt isen.

Och de andra pojkarna skrattade.

Han fick en hel sats snö in under skjortan i nacken, mellan kragen, där den smälte ögonblickligen, ty han var genomsvettig, naturligtvis, af ansträngning och spänning.

När han kom hem, var han som en trasa; han försökte öfversätta sitt latin, men måste gå till sängs från alltsammans trött, så trött, att han länge låg vaken af idel trötthet.

Han var ej fri från den ännu. Månne han alls skulle orka ut till mötesplatsen under slottsbacken klockan nio? I dag var det söndag, och nu skulle de försöka backarna kring det gamla exercisfältet några kilometer från staden.

Han tittade på klockan — inte åtta ännu! Så steg han upp och kikade ut i trädgården under den nerfällda rullgardinen.

Vackert väder, tänkte han för sig själf, — mycket vackert, tillade han, när den gröna dagern i sofrummet föreföll honom alldeles mörk efter solljuset öfver drifvorna i trädgården.

Gardinen rullade han upp, så det klara vårsolskenet tumlade själfsvåldigt in öfver det öppna

lexikonet och latinhäftet med öfversättningen, som han gått ifrån i går kväll. Vidare in öfver det gulmålade golfvet, till den långa, grå soffan, därifrån det hoppade rakt in i den omorgnade sängen med de nedskrynkade lakanen, så det med ens blef dubbelt så ljust i rummet.

Hans knän darrade och han hade en kväljande känsla i hals och bröst, men han tog det tunga lexikonet med sig, sträckte sig ut raklång på sängen i solskenet och begynte slå upp några ord, som han mindes från i går. Så föll lexikonet honom ned på bröstet, han slöt ögonen för solskenet och förde händerna under nacken, där han låg på rygg.

Om en timme skulle de träffas under slottsbacken. Få se om Fernbergs nya skidor, dem han skulle pröfva i dag, voro någonting så oöfverträffligt! Han trodde det knappast. Hans egna smala Kajanaskidor skulle nog bli de bästa också i dag. Huru hade de inte böjt sig hvarje gång nästan otroligt smidigt i skvätten nere i vallgraven, där bara två andra pojkar, utom han själf, vågade fresta sin skicklighet och skidornas hållbarhet. Och flickorna hade stannat i kälkbacken nära invid och sett på när de kilade utför den nästan lodräta vallen . . . och så upp igen på motsatta sidan. Han urskiljde ännu tydligt ett litet näpet ansikte med högröda läppar och blänkande

hvita tänder under en brun skinnmössa och öfver en lång åtsittande brun paletå. Men så hade han störtat utför . . . snön yrde nere i vallgrafvens botten, skidorna böjde sig som vidjor, och så satte han uppför motsatta sluttningen igen med svindlande fart, och flickorna tittade helt andlösa efter honom, när han dök upp ur yrsnön. Men han såg sig bara lugnt omkring, låtsade knappt märka flickorna och drog ett djupt andetag.

Och när han nu såg ned framför sig, stod han på höjden af en ofantlig sluttning, sådan han knappast någonsin tänkt sig en backe, om icke t. ex. utför Peldoivi i Lappmarken. Hans långa, smala Kajanaskidor darrade under honom af otålig lust att pröfva färden därutför.

Det sluttade kilometer på kilometer och bara utför, någon liten blånande skuggning här och där tydde på brantare sluttning — huj, så det skulle gå!

Ingen mänsklig fot hade trampat i den glänsande snön rundtomkring, inga ändlöst långa spår, efter skidor, som pröfvat backen förut. Allt bländande hvitt och jungfruligt — han var alldeles ensam om upptäckten. Möjligen den första, som någonsin farit ned här.

Han kände att flickorna stodo i ängslig väntan bakom honom och såg ett par beundrande

bruna ögon riktade på sig under en brun skinnmössa.

Han blef andtruten af glädje och spänning.

Långt nere till höger syntes en antydan till ett busksnår, eljes glatt och kalt, fritt och slutande ända i oändlighet.

Så tog han sats och det kläckte till i bröstet på honom. Utför bar det under full hjärtklappning, han kunde knappast andas så ökades farten . . . där stupade det brantare . . . ned med stafven i snön, så där . . . en stubbe stod upp ur drifvan där nere, det gällde att väja redan på afstånd, ty med den här farten gjorde man inga tvära vändningar . . . Han hade lust att se sig om för att mäta höjden bakom sig . . . nej, det vågade han inte . . . Och nu började snön yra . . . Han kände sig lätt som en fjäder, där han flög fram likt skuggan af en sky i blåsväder. Slätt var det, så förvånande slätt . . . inte en sten att väja, inte en stubbe längre, bara vida, vida snöfältet, jämnt som en sluttande insjöis och bländande i solskenet. Slutligen förlorade skidorna fäste i snön . . . han flög. Det gällde bara att hålla balansen, ty föll han här vore det ute med honom.

Bäst det var kröp en liten baktanke af ånger fram . . . ånger öfver vågstycket att ha gett sig utför det skimrande, lockande jämna och oändliga.

Det gick isande kårar öfver ryggen på honom, och han kände som flera lispunds tyngd på bröstet . . . Gud, hvad det gick! . . . Öfver ett idkeligt skimrande hvitt fält utan en buske och utan att längre röra vid det . . . Men han vågade inte göra en rörelse . . . bara stå stilla, så höll han balansen bäst.

Svetten dröp honom ned öfver ansiktet . . . han vågade inte skjuta upp mössan i nacken, ty då skulle han falla. Utför och utför . . . utan fotfäste och utan förmåga att stanna . . . Skulle han göra ett försök med skidstafven för att känna efter om snön ännu fanns kvar under honom? . . . Bara helt varligt . . . helt varligt . . . ?

Men stafven drogs bakut af luftdraget, så att han fick prässa ner den med vänstra armen . . . och han prässade och prässade . . . ingenting! Ingenting under honom . . . bara luften!

Utför och utför . . . utan barmhärtighet.

Mössan blåste af honom, han kände det kallt och friskt öfver sina bultande tinningar . . . men farten . . . den ohyggliga farten, som betog honom andedräkten . . . den idkeligen ökades . . . Nu såg han snöfältet långt under sig, och där skymtade det ju som topparna af en skog — långt, långt där nere! . . . Det svindlade för hans ögon . . . och så ramlade han öfver ända. — — —

Vid bädden hade hans äldsta syster stått en lång stund och hållit sin ena hand på hans

svettiga panna, medan hon med den andra for mjukt öfver håret och de bultande tinningarna. Lexikonet, som han krampaktigt hade hållit fast mellan sina knutna händer, hade systemen med våld vridit ur dem, helt uppskrämd af hans förvridna ansikte, där det arbetade och arbetade, medan läpparna sögo efter luft

Och när hon slutligen lyckades med en kall kompress på pannan få honom vaken, låg han dödsblek med en matt uttryckslös blick, som såg förbi henne ut i vårsolskenet öfver trädgården. Han gjorde ingen min af att känna igen henne, ögonen föllo till af trötthet, och sedan han suckat djupt, djupt . . . tre, fyra gånger blef hans andedräkt jämnare, och ansiktet fick igen sin naturliga färg. Men snart gick det en skälfvande frossbrytning genom hela hans kropp. Man täckte öfver honom med filt, täcken, pläder. Hans blekhet hade blifvit blåaktig. Där låg han för trött att öppna ögonen, men med armar och ben hopdragna till hvarandra och händerna krampaktigt knutna som kring en skidstaf.

Han fortsatte den svindlande färden, men nu föll han . . . genom isande kalla luftlager nedåt och nedåt . . . Skidorna tumlade om i luften öfver honom, men han själf höll med ett krampaktigt tag i sin skidstaf . . . det var den enda fasta punkt han hade . . . Borta på branten vid vallgrafven

stodo flickorna och storskrattade likasom kamraterna skrattat i går, när han föll

Läkaren kom, kände honom på pulsen, räknade sextiofem slag inom en half minut och stoppade sin termometer lugnt ned i barmfickan igen. Så såg han betänksamt upp på pappa och stora syster och sade kort och bestämdt:

— »Pojken har tyfus.»

XV.

En natt på isen.

1.

Skolan slutades med luciefest och stearinljus-illumination, betygutdelning och en bedårande stor känsla af frihet för en hel månad framåt. Karl hade dagen förut gjort sina julklappsuppköp med ett allvar som om det gällt summor i mark i stället för i penni. Han hade tio gånger tänkt öfver om stora syster hade större behof af en penntorkare än af en pepparkaksform, om pappa hellre for genom sin glesa lugg med en hornkam än med en af guttaperka, och om yngsta syster satte mera värde på en almanack än på en stenkolsbrosch. Sist fattade han sitt beslut. Hans lilla julklappskassa förslog utmärkt väl, trots sin anspråkslöshet: stora syster fick penntorkaren, pappa hornkammen och yngsta syster en almanack. Han hade dessutom några kommissioner hemifrån, men de hade bara pliktens biintresse. Karls största nöje var sedan att göra rum för sin packning i Valkola-Mattis släde och att planera afresan med Matti själf till i morgon bitti före soluppgången.

Han var på benen så tidigt, att ingen ännu tändt ljus i huset, han gjorde de sista förberedelserna för afresan och gick till skolan, en god timme innan det bestämda klockslaget för luciefestens början. Det var glädjen, som dref honom så obarmhärtigt ut i vintermorgonen, och han blef icke ensam om att vänta på skoldörrarnas öppnande. Tolf eller femton andra otåliga och frusna pojkar stampade jämte honom på trappan utanför skolan i den smällkalla, stjärnljusa morgonen. Hans glädje och otålighet blandades med en liten känsla af skam, som besvärade honom, ty han var den enda från de högre klasserna, och nödgades nu här exponera sin barnslighet alldeles som en nioårig förstaklassist. Det gick ändå för sig i mörkret, där ingen så noga kunde urskilja den andra. Han tilltalade ingen, behöll en isande reserv och huttrade af köld.

Om en half timme läste skolvaktmästaren flinande upp ytterdörrarna inifrån, och Karl var den förste, som tände ljusen på de tre stora A-na i klassrummet. Det var mycket högtidligt att sålunda sprida upplysning i samma lärosal, där han lärt sig mottaga den annars, och klassrummet tog sig besynnerligt främmande och festligt ut i det skarpa ljusskenet. Men ljusen sutto icke stadigt i sina urhålkningar, och Karls bästa helgdagshabit fick svåra fläckar af drypande stearin ...

Ändtligen gick Karl i sin tur med klappande hjärta fram till katedern, där skolans myndige rektor stod och rufvade på en hel hög nyskrifna höstterminsbetyg. Han fick sitt berömliga i uppförande, flit och uppmärksamhet, lät sitt betyg halka ned i barmfickan och gick med stel hållning, följd af hela skolans blickar, för att intaga sin plats i ledet. Så följde en lång väntan tills alla pojkar passerat revy. Karl skyndade sedan på takten i afslutningspsalmen, så att han alltid var en half takt framom kamraterna, ilade genom Fader vår och Välsignelsen, höll väntansfull paus med psalmboken fromt framför ögonen, som spejade efter stunden, då han fick störta ut, och han blef en af de allra första, som sprängde skoldörren upp till den ljusnande morgonen. Så stark och så samfäld var rusningen, att han likt en förladdning slungades vidare utför farstutrapporna af trycket från de många otåliga bakom.

En knapp halftimme därefter satt han redan, omklädd för resan och med den sista biten frukostmat i munnen, mellan fårskinnsfällarna i Valkola-Mattis släde. Solen gick just upp öfver den gamla gymnasiistaden, medan de åkte Storgatan fram och passerade stadsporten. Samtidigt med dem gingo alla gästgifveriets hästar ut åt olika håll framför slädar med otåliga, hemförlofvade skolpojkar, men Karl hade triumfen att vara den

förste, som passerade stadsporten med klingande bjällror och en sprängande glädjekänsla högt uppe i halsen. Solen hade gått upp öfver tindrande rimfrostsskogar och färgade dem blekröda. När vägen krökte sig, såg han, utan besvär att vända sig i sin stora päls, den gamla gymnasiistaden bolma ut en hel sky de skäraste rosor i den frostklara luften. De slingade och virade sig ur hundra skorstenar, mörknade till vanlig rök, bleknade till hvit sommarnattsdimma, strålade i purpur, stego allt högre och flöto slutligen bort i ett fint blomsterstoff högt, högt uppe, för den vaknande nordanvinden. Öfver den vackra staden steg dess gamla, hemlighetsfulla borg, färgad svart och hvit af frosten, men med tinnarna högförgyllda af morgonsolen. Och fast Karl kanske saknade staden en helt liten smula, såg han den likväl med förtjusning småningom skymmas undan af backar och talldungar, tills han vid en sista krökning tog afsked af dess sista kännetecken, — det luftiga rosenmolnet långt borta öfver den glittrande skogen.

Och nu låg landet framför honom hundramilsvidt, med snöiga, djupa skogar, ändlösa isar och tjugu graders köld öfver sitt dunmjuka, rena snötäcke. Släden knarrade enformigt, rimfrosten bländade, och hästen spådde med upprepade frustningar att de skulle bli välkomna hem. Valkola-

Matti satt på kusksätet och spärrade ut med det högra benets storstövvel, såsom stadgadt bruk var bland alla skjutskarlar af god ton. Deras andedräkt afsatte rimfrost i pälskragarna, och hästen var redan hvit långt uppåt länden.

Valkola-Matti hade kommit tjugu mil genom snöiga skogar för att afhämta Karl, och det var hans första stadsresa. Han inledde flere samtal om stadens härlighet, i det han vände sig till hälften om på kusksätet, men Karl var tankspridd ännu och svarade kort på hans anmärkningar med en van stadsbos öfverlägsna godmodighet. Karls tankar voro för upptagna af allehanda friska intryck, som ombytet förde med sig, och den vackra vinterdagens lätta luft lockade hans fantasi till vådlig flykt genom oändliga, frostklara vidder.

Den sjönk hastigt nog ner i staden, som de lämnat nyss. Där fanns så mycket, som bekymrade och retade Karl. När den första glädjen vid afskedet därifrån var öfver, togo hans tankar fatt på staden igen. Nu hade, bland annat, det gamla gymnasiet för icke så länge sedan ändrat namn och lektionsplan. I stället för de gyllne uniformsknapparna med lyror, de blå syrtuterna och de vuxna studentlater, som den närmast föregående gymnasistgenerationen lade an med så stor själfkänsla, och hvilka förskaffat den ett så orubbligt

ånseende öfverallt, hade lyceisterna i dag inga yttre tecken alls på sin värdighet. De hette nu och voro rätt och slätt lyceister, alldeles som förste bäste pojkvasker på lägsta klassen. Och de hade likväl nått öfver fjärde klassen och voro både i kunskaper och år jämbördiga med de forna, afundade och uppburna gymnasisterna. Det var en af Karls största sorger, och han visste att den hvilade tung på mången annan sextonåring, som måste röka sin tobak i smyg och passa på att tömma sitt punschglas så, att lärarena ej fingo nys om det. Sådant hade aldrig bekymrat de gamla gymnasisterna.

Det djupa medvetandet om hans orättfärdiga ringhet gaf Karl ingen ro, ty det var just ute på landet under ferierna som man kunde bära sin värdighet stoltast. Han hängaf sig så åt sin bitterhet, så att han nästan afundades kadetterna deras uniformer och själfkänsla, fast det var långt under hans värdighet. Och han fann på intet medel att höja sig till den framstående ställning, som egentligen tillkom honom. Snölandskapen drogo förbi hans syn med sin strimma mörk skog i fonden, det ena efter det andra. Hästen gnodde i väg uppför backe och utför backe, fimmelstängerna rasslade, bjällran på seldonen höll takt till farten med nyckfulla, små ljud i backarna, men på slät väg med ett jämt och starkt klingande,

som väckte eko, när det bar in i grofskogen eller en bergsbrant råkade finnas i närheten. Den med Karl nästan jämnåriga Valkola-Matti tuggade sin tobak alldeles fullvuxet och med vanans likgiltighet samt ägde en skicklighet, fullt ut så stor som hans egen fars, att sända sin bruna saliv famnslångt bort i snödrifvan vid väggkanten. Han var afundsvärd, trots sin fåkunnighet, han hade långt större oberoende än Karl, och dennes öfverlägsenhet gent emot honom aftog med kvadraten på afståndet från lärdomsstaden.

Bäst Karl betraktade Matti på kusksätet, påminde han sig en af sina studentbekanta i hemsocknen, en lång, trygg och säker teolog, som skulle prästvigas med det snaraste. Och så kom han ihåg hvilken karl denne varit redan som gymnasist på samma klass, där Karl nu befann sig. Det var ju som nyss blifven gymnasist han en sommar hållit sin första predikan på själfva predikstolen i kyrkan där hemma. Tänk, en själsörjare, en folkets lärare redan då, medan Karl . . . ! En tanke flög blixtsnabt genom hans hjärna och kom honom att draga ett andetag af lättnad. Hvarför kunde inte han själf göra detsamma? Teologen var ju visst äldre den tiden än Karl var nu, men Karl var lika långt kommen i kunskaper som han. Ett par år mer eller mindre gjorde föga till saken, endast man hade den sanna man-

liga öfvertygelsen om att kunna sprida kunskap om den Högste. Karls öfvertygelse blef plötsligen så manlig och stor, att han nästan tårades. Här satt han med sin rika kunskap i kyrkohistoria och grekiska och afundades Valkola-Matti! Och då kände han med ens hos sig ofantliga skatter af heligt vetande, dem han ville bibringa en andäktigt lyssnande åhörarskara.

Beslut och handling! Han diskuterade redan i tankarna predikofrågan med farbror Ramsenius, pastorn där hemma. Karl satt själfmedveten i den stora skinnsoffan i dennes rum, och gubben gick nöjd, men litet förvånad af och an framför honom, lyssnande till hans förslag. Han blåste röken ur sin pipa ut i ett stort moln, och Karl bolmade tappert ur sin. Gubben försvann helt och hållet i molnet, och likasom Herrens egen röst i bibeln gärna talade ur moln, lät gubbens nu helt tor dönsaktig, när han sade:

»Ja ja, — det tål att tänka på!» — Det tål att tänka på!»

Karl var mycket nöjd med det beskedet. Hans anseende inför Matti och inför sockenborna skulle han stadga på det mest storartade sätt, och han såg Anna Ramsenii vackra ögon fästa på sig med ett egendomligt uttryck, när hon kom in och farbror själf omtalade för henne beslutet

de fattat. Karl blef allt fastare i sädeln, han växte ut till en väldig Herrans tjänare inom en minut, och hans anspråkslösa lyceiståndpunkt låg långt, långt bakom honom i forntidens dunkel. Med Annas hand i sin gick han i kyrkan en morgon i julveckan, och han önskade bara att det funnits en orgel där för att öka det högtidliga vid hans uppträdande. Han måste dock nöja sig med kantorns spruckna röst, isynnerhet som Anna lofvade att högt understödja honom med sin vackra sopran. Karl hade aldrig älskat Anna Ramsenius förut, men nu kände han att hans lifs lycka berodde af henne, och endast af henne. Den vissheten kom så plötsligt, att han alldeles glömde sin sista »flamma» i gymnasiistaden, henne, som han ännu i går tillhört med hela sin glödande själ.

Det blef ett stillestånd i hans äregiriga på samma gång som höga och andäktiga tankar, han kände sig likasom dragen bort ifrån jordelivets äflan och erfor ett lugnt och stort välbefinnande, en frid med sig själf som aldrig förr. Annas hand hvilade allt fortfarande i hans, och ifrån livets småsinne flydde de två upp mot regioner, som liknade det öfre partiet af altartaflan hemma i kyrkan, med små, leende kerubhufvuden och en öfversvinnelig, salig atmosfär af evig försoning och förlåtandets frid.

Då föll Karl plötsligt ner från det öfre altartafvelpartiet i släden igen. Men hans föreställningar hade varit så sköna och fulla af lugn lycka, att han gladde sig åt de två resedygn han hade framför sig, under hvilka han helt skulle få ägna sig åt sitt nya, stora värf. Hans tankar voro aldrig lifligare och hans bilder aldrig klarare, än då han satt varmt inbäddad mellan fällarna i släden och såg de hvita snölandskapen liksom i dimma glida förbi sin syn mil efter mil.

Men just när han som varmast gladde sig åt sin rättighet att fantisera fritt, ville icke bilderna forma sig längre. Det föll som en skymning öfver kyrkan med de lyssnande bönderna. Annas hand blef kall och gled ur hans; hans inspiration att tala öfvergaf honom, farbror Ramsenius själf blef knarrig, och hela helgdagsstämningen med små keruber, försoning och frid ville icke låta leka med sig längre. Karl började då välja text till sin predikan, för att gräfva ned sig i detaljer, när helheten ej längre höll ihop. Men så gick det upp för honom att det var almanackan och icke han, som föreskref text på första söndagen efter nyår, då han skulle hålla sin predikan. Den upptäckten gjorde honom än kallare, och när Matti i detsamma vände sig om på kucksätet med en upplysning att de nalkades middagsrast-

stället, så föll Karl ohjälpligt ur sin höga roll och snärjdes in i ett långt samtal med Matti om allsköns alldaglighet. Den skojaren visste så fiffigt att smickra Karl med att han blifvit så gammal och allvarlig . . . !

2.

De hade rastat till middag och rastat till kväll. Vägen hade gått hastigt undan, ty Mattis häst hade hvilat två dagar i stallet och mumsat hafre i fred och ro. Nu sutto de två och beslöto stora ting i den lilla gästgifvarsalen, där kvällsmaten stod på bordet, och Karl bjöd Matti på toddy. Han hade smugglat med sig en flaska konjak från staden, och den skulle naturligtvis drickas ur innan de hunno hem! Efter det första glaset blef Karls hemlängtan och hans lust att snart realisera alla drömmar mycket liflig. Gästgifvaren hade nyss varit inne och oförsiktigt låtit undfalla sig ett par ord om att vintervägen öfver Saimaisarna just i dag blifvit befa ren med häst för första gången i år. Det behöfdes icke mera för att Karl på allvar skulle gå ihop med Matti och öfvertala honom att följa vintervägen, som var hela sju mil kortare och långt äfventyrligare än landsvägen rundt omkring. Vintervägen tog af helt nära detta gästgifveri, och Karls önskan var att de nu genast

skulle begifva sig af, för att öfverraska de hemma-
varande nära ett dygn tidigare, än de väntade dem.
Natten var stjärnklar, Mattis häst var icke trött,
och efter midnatt skulle månen gå upp.

Matti hade otaliga invändningar att göra; han
hade åkt den vägen bara en gång förut, de kunde
förvilla sig, isen var svag ännu, och de hemma-
varande skulle sväfvä i stor ångest, om de vetat
att Karl sålunda frestade Guds försyn. Karl sva-
rade att de ju icke visste någonting om det hemma,
och att det var ingen fara, efter man åkt den vägen
tidigare i dag. Han spädde ut Mattis tvekan
med sin konjaksflaska och lyckades slutligen få
honom resonlig. De skäl, som berörde honom
djupast, var att genvägen öfver isen blef hela sju
mil kortare och det verkade också som det afgö-
rande skälet. Men först kallades gästgifvaren in
och rådspordes utförligt både om isens styrka och
vägens riktning. Matti såg igen betänksam ut,
men Karls ifver ökades. Deras resa hade likafullt
blifvit uppskjuten till morgondagen, om det icke
händelsevis till gästgifveriet anländt ett par for-
karlar, hvilka just nu gjort den färden öfver isarne,
som ingaf dem sådana betänkligheter. Då vädjade
Karl till Mattis stolthet och tapperhet, och den-
nes motstånd brast efter en kort förklaring, hvori
han inför gästgifvaren gjorde sig oansvarig för
följderna. Hästen togs ur stallet och spändes för,

de drucko sina glas i botten, och gästgifvaren önskade dem lycka på färden. Matti brummade ännu litet för syns skull, men gaf slutligen hästen den afgörande snärten, och så gled de i väg.

Om en stund lämnade de landsvägen till höger, och när de en gång kommit förbi vägskilnaden och farit in i villande skogen längs den lilla bivägen, var vägen öfver isen inslagen, och det lättade bådas sinnen att steget ändtligen var taget. Karl bjöd Matti flaskan till en styrketår och stämde upp en glad visa, som ekade mellan furorna i den stora tystnaden, hvilken likasom kväfde ljudet af deras bjällra.

Inom kort foro de utför en brant sluttning, skogen glesnade, och mellan stammar och grenar skymtade isens hvita lakan som en vägg. De gled de utför sluttningen och ner på isen i en inre vik. Månen hade ännu icke gått upp, och i det märkvärdiga, ovissa och tindrande stjärnljuset såg viken ut som en ofantlig fjärd, fördunstande i silfverskir mot horisonten. Släden, som stött och huggit i backsluttningen, löpte nu jämt som öfver glas. Snön låg helt tunn i kristaller på det glatta underlaget, ty det hade frusit först efter det stora snöfallet. Karl tänkte på att taga fram sina skridskor, som han hade med i kappsäcken, och visa Matti huru man satte förbi en häst. Men så blef det vid blotta tanken, ty släden var så varm och

bekvämlig och färden så lätt, att han bara njöt af den. Hästen hade just ingen annan ansträngning än att förflytta sig själf, släden med innehåll följde lätt som en skugga efter.

Här och där syntes ett svart streck i det gråhvita fältet, som en remna ritat dit då vattnet trängt igenom och smält snön en tum åt ömse sidor. De hade åkt ett godt stycke utåt viken, innan det första brakandet gaf tillkänna att de icke hade fast mark under fötterna. Hästen skyggade till vid det ovana ljudet, men då det kom igen allt oftare, vande den sig snart vid det. Matti och Karl delgäfvos icke hvarandra sina känslor, men Karl tyckte att de långa, klagande och klirrande ljuden, som likt blixtrar löpte framför dem där de åkte fram, väckte ett visst hemskt eko i deras samveten, hvilka icke voro fullt så oantastliga som hästens. Karl såg nog att Matti i början for upp, när isen allt för starkt vändades under dem, och fast han själf gjorde likaså, försäkrade de hvarandra ömsesidigt i de förnuftigaste och tryggaste tonfall, att när isen brakade på detta vis, var det endast ett tecken på att den var stark. Det var bara kölden, som drog den tillsammans, förstås, och gjorde den ännu starkare.

Det hade följt den stjärnklaraste midvinternatt på den vackra dagen. Redan tidigare, i solnedgången, hade Karl med verklig och djup stolt-

het lagt märke till en smula rimfrost på sin öfverläpp, där fjunen annars sutto ljusa och omärkliga. Han sköt fram läpparna och betraktade med förtjusning sin kristalliserade manbarhet i solskenet, men Matti märkte ingenting och tycktes föga njuta af sin egen rimfrost. Härute på isen kändes kölden än skarpare och knep de åkande hårdt i näsorna, men Karl lät svedan uppvägas af tillfredsställelsen att då och då med tungan öfverfara en formlig mustasch af styfva, små fjun, som han tyvärr för mörkrets skull icke kunde uppfatta med synen.

De små samtalen med Matti hade småningom löpt ut i idel tankstreck, och dem ifyllde Karl för sig själf. De snöiga, barrskogmörka stränderna stannade allt längre bakom, viken vidgade sig, och öfver en oändlig, gråhvit slätt steg månen upp med den ena kanten halfförtärd af nedanet. Det kändes som skulle de begifvit sig ut i själfva världsrymden, så omätlig och kall och öde låg Saima framför dem i det osäkra halflyuset. Karl ryste och glömde mustascherna för att göra en blixtsnabb, astronomisk färd till världar, som lågo miljarder mil från vår planet. Men världsaltets omätlighet kom honom icke att glömma sin litenhet, och han måste snart med en fråga till Matti förvissa sig om deras säkerhet:

»Kan Matti hålla hästen på vägen?»

»Här är den, alldeles under oss», svarade han.

»Hvar då?»

Karl spejade förgäfvos efter ett spår och lugnade sig först efter en stund, när han såg tydliga märken af att en häst passerat här förut. Det kändes så märkvärdigt trösterikt att upptäcka de mörka lämningarna efter den, dragna ut i en flera famnar lång, subbig linje. Vintergatan i all dess renhet lockade honom till irrfärder först, sedan han märkt den jordiska smutsen under sina fötter . . .

Midnatten var småningom förbi. Stjärnbilderna hade långsamt svängt sig, och Karlavagnen hade rest sig upp på tistelstängen, så den stjalpt ut hvar och en, som vågat taga plats där. Månen gick fram med stora, snabba skridt lågt öfver synkretsen. Karls tankar fingo återigen fart, underhjälpna af tystnaden, enformigheten och den gnistrande omätligheten ofvanför och omkring dem. Han började med att betänka sin litenhet inför denna naturens storhet, men blef icke riktigt varm af moralen däri. Han hade vid denna tid ännu inga ohjälpliga sorger, som det kändes godt att göra små genom jämförelsen med omätligheten och vissheten om att han icke led ensam i denna värld af myriader världar. Han hade ett sextonårigt, fåfängligt sinnelag med stor tro på ungdomskärleken och dess allt besegrande, varma låga. Och

så tog han fatt på Salamis arbete att bygga en bro af ljus till Zulamith, och han utförde ansenliga sträckor godt arbete, sedan han en gång beslutit sig för hvilken stjärna han skulle utnämna till Zulamith. Han stannade slutligen vid en af de mest gnistrande stjärnorna, hvars sken växlade i hvitt, violett, blått och rött, alldeles som en diamant, flere gånger i sekunden, och så begaf han sig ut på färd till henne. Efteråt erfor han att hon lydde det manliga namnet Sirius, men för honom blef hon länge och väl brännpunkten af all kvinnlig skönhet, med drag som växlade, det är santt, men som oftast buro Anna Ramsenii hulda släktegendomligheter.

Först, när han började färden, bar stjärnan tydliga drag af den vackra prästdottern, men han hade ännu icke hunnit särdeles långt, innan hans stadsflamma på ett störande sätt förde in sitt lustiga, skrattande ansigte mellan Zulamiths och hans eget. Han försökte jaga bort henne genom mycket oartiga tankar, men hon stod likafullt kvar och storskrattade emot honom en half miljard mil borta i rymden. Han lät då nåd gå för rätt, byggde sin ljusbro fram emot henne, han såg icke till personen, ursäktade han sig för sig själf, och bytte för säkerhets skull om namn på stjärnan för att icke vara Zulamith otrogen. Han kallade den i största allmänhet »Lycksalighetens ö» och

styrde fram emot den genom himlahvalfvets skimrande arkipelager.

Snart hade han lyckats få en fullkomligt hel förnimmelse af att vara ett obetydligt stoftgrand, som sväfvade fram midt genom världsrymden. När han såg åt sidorna ner på isen, hade den en märkvärdigt överklig färg, såsom låg den många mil under dem. Den mörka strimman skog vid synranden kunde mycket väl passera för ett moln någonstans långt borta, och all känsla af horisontal- och vertikallplanet hade han lyckats förjaga. Hästen, släden, Matti och han själf voro en planet för sig, uppåt- och nedåtkänslan fanns icke längre, och de drogo frigjorda och starka i sin tro på ungdomskärlekens makt allt vidare fram mot Lycksalighetens ö, som blinkade i fjärran med färgskiftande lustgårdar. Ett ögonblick blef hans fantasi förvillande verklig. Här midt ute på Saimafjärden hade isen hört upp att braka, bjällrans ljud hade han längesedan vant sig vid, så han icke fäste sig vid det, färden gick alldeles tyst, och den gråhvita ytan under dem var så jämn, att släden tycktes mera sväfva än glida öfver den. Hästens tramp förlorade sig i den ekolösa natten. Matti teg, Karl teg, isen teg. Karl var alldeles nära att fråga Matti huru han vågat sig ut på så vådliga långfärder, och om han icke visste att de kunde få hålla på så här i tusen år utan att än-

då hinna fram. Men Matti satt och halfsof så tryggt nickande på kusksätet, att Karl genast insåg omöjligheten af att han skulle kört ut i rymden mot Lycksalighetens ö.

3.

Karl var icke mycket ledsen på Matti för att han hållit sig kvar på jorden. Hellre tvärtom. Han började tänka på deras oväntadt tidiga hemkomst, huru den skulle öfverraska alla, och huru man skulle öfverösa dem med frågor. Han gjorde klart för sig alla de likgiltiga svar han skulle afgifva, bara för att reta deras nyfikenhet än mera, och huru han slutligen, under ogillande förvåning från de hemmavarandes sida helt likgiltigt skulle berätta att de åkt öfver Saimaisarna redan före jul. Han kände en ganska stor tillfredsställelse öfver detta faktum, ty det skulle visst förefalla dem ganska våghalsadt, men i alla fall redade det honom en liten smula att han icke skulle kunna berätta dem något värkligt äfventyr, som de upplefvat. Det var likasom lite snöpligt att komma hem med bara fantasi som behållning efter en så äfventyrlig resa, och han började önska att de skulle åka in helt litet — bara till namnet — eller åtminstone möta ett halft dussin vargar. Vid närmare eftertanke stannade han vid den senare

önskan, dels emedan han icke trodde att vargarna voro så farliga, dels emedan han ännu icke sett vargar på nära håll. Och han hängaf sig åt en viss smickrande och behaglig känsla af att sväfva i stor fara, medan de där hemma sofvo sin söta sömn och trodde att Karl gjorde likaså på något tryggt gästgifveri.

När han igen fått tankarna riktade på hemmet, stannade de där, trots att Lycksalighetens ö allt fortfarande vinkade med ett färgrikt fyrverkeri högt uppe på natthimlen. I stället för den stolta känsla af fara, som behärskade honom nyss, togs han fången af ett mycket mildt välbefinnande vid försmaken af julens landtliga fröjder. Julen hade ju under hans barndom utgjort en fest med blida, välvilliga och varma känslor. Han såg sin gamle far tina upp och stråla af tyst och hjärtlig vänlighet, alla hade idel goda ord, och barnen fingo rara julgåfvor och helgdagsmat under långa veckor. Karls sextonåriga världssmärta hade ännu inga djupare rötter, han kände sig glad åt att världen fått en återlösare, och han ville fira födelsefesten med det rätta varma sinnelaget. Han emotsåg med en viss fridfull glädje själfva andaktsstunderna på de stora helgdagarna, beslöt att deltaga i dem med fullt hjärta och därigenom göra de sina en synnerlig glädje. Han ville trycka tillbaka djupt i sitt inre alla rebelliska, fria och

moderna tankar, som lifvet i lärdomsstaden ofrivilligt väckt hos honom, och än en gång som ett godt barn njuta julfriden i sitt gamla, goda hem. Det var också den rätta stämningen, hvarur hans predikan på nyåret skulle framgå och som sedan med ett slag skulle förflytta honom från barnkammarsidan högt uppå tinnarna af anseendets tempel.

Han slöt ögonen och tyckte sig redan nalkas hemmet. Där hade de utgården vänster om vägen, där begynte tallskogen, och om tio minuter skulle de åka in på gårdsplanen. Han hörde alldeles tydligt Kastors onda skall på afstånd och fägnade sig på förhand åt omslaget i hundens beteende, när han fick reda på hvem som var i antågande. Därpå skymtade ljus mellan stammarna, och de åkte ut från tallskogen, fram genom allén, ackompanjerade af hundskallet. När de skulle in på gårdsplanen mellan grindstolparna, som stodo där halfdrunknade i drifvorna, mötte dem Kastor med en attack på hästen. Strax därpå kände han igen Karls röst, och hans ilska gaf rum för en glädje, så full af vänlighet och så våldsamt, att Karl hade all möda att hindra honom att slicka sig i ansiktet. Han gjorde höga skutt kring släden och upp i den och fägnade sig så öfver deras ankomst som aldrig någon människa ännu gjort eller kommer att göra.

Lockad af bjällerklängen och Kastors glädjetjut, kom tjänstflickan Greta ut i farstun med ett ljus i handen. I tamburfönstret såg Karl spejande ansikten, och när de stannade framför trappan, dykte hushållerskans gamla vänliga ansikte upp strax bakom Gretas, och ljusskenet föll varmt på hennes fina rynkor och slätkamade, gråsprängda hår. Hans äldsta syster nästan sprang utför trappan och ropade:

— »Karl —! Är du redan här! Kära Karl välkommen!»

Efter henne kommo de andra systrarna ut i den kalla vinterkvällen, utan att ha hunnit taga på sig en sjal engång. Men pappa blef kvar inne i tamburen och bolmade tobaksrök mot rutan. Hans flintskalle glänste i taklampans sken, och genom de öppna dörrarna slog i ett moln af inma hemmets välkomsthälsning ut emot Karl. Den kom i en varm doft af julklappslock, skurning och vörtbröd, och han var särdeles känslig för den efter sin långa färd i kölden. Med förtjusning igenkände han sedan, starkare än alla andra, den egendomliga lukten, som bara fanns hemma hos dem, som var ingrodd i möbler och kläder, som hörde till hemmet och familjen, och som icke fanns annorstädes i hela världen. I den doften slog hans barndom honom till mötes med hemmets hela trollkraft och innerlighet.

Äldsta syster kysste honom på munnen, men drog sig helt förvånad tillbaka.

— »Kors i alla dar! Jag tror du fått mustascher, Karl!»

De andra systrarna trängdes kring släden för att få se Karl och hans mustascher, och när han stigit ur, fann han till sin ousägliga fröjd att hans rimfrostmustascher icke smulto bort, utan läto fingrera och vrida sig så mycket han det behagade. Han snöt sig utan att få dem i handen, och han beredde sig för ett imponerande intåg i det gamla hemmet. Pappa mötte honom i farstun, och Karl snurrade upp ett par ansenliga knäfvelborrar för att kunna gifva honom hälsningskysssen.

— »De där rakar du bort i morgon dag, — det passar sig inte för skolpojkar», sade pappa afkylande och kysste honom leende. Han kallade dem icke ens mustascher, utan bara »de där»!

Karl glömde dock hans ovänlighet så godt som genast, ty i tamburen såg han farbror Ramenius och Anna, hvilka voro på besök i kväll. Farbror klappade Karl leende på axeln och välkomnade honom men Anna drog sig blygt tillbaka i skumrasket, och Karl kunde omöjligt se hvad hon tänkte om honom och hans mustascher. Det där skumrasket, som dolde henne, föreföll honom mycket märkvärdigt, och han fick en helt

liten misstanke att han bara drömde alltsammans, då det plötsligen hördes ett buller och dån, som skulle hela huset störtat ihop. Golfvet gaf vika under Karl, det hördes ett brus som af vatten, och han förlorade alla sina kära ur sikte med det-samma.

Nästa sekund hörde han Mattis röst och kände en hand, som ruskade sig i pälskragen:

— »Fort upp! Skynda på, så att släden inte sjunker!»

Karl såg sig yrvaken omkring och fattade icke hvad som händt, innan han strax framför släden såg en mörk kropp, som arbetade i en vak. Bakom honom stod Matti på isen och ruskade sin herre i kragen.

— »Här ä' vi nu i sjön», berättade Matti kort hela sammanhanget.

I ett nu var Karl på benen och drog ofrivilligt pälsen af sig för att vara ledigare i sina rörelser.

— »Släpp inte pälsen i vattnet», ropade Matti, — »vi behöfva nog våra kläder torra i natt!»

Matti stod bakom släden och höll i den af alla krafter för att hindra den att glida ner i vaken efter hästen. Karl var också ur släden inom ett ögonblick och tog i med att hjälpa Matti.

— »Håll i släden så länge, så skall jag göra lös fimmelstängerna», kommanderade Matti.

Karl grep i af alla krafter och hade stor möda att hålla medarnas bakre ända uppe på isen. Karl förstod snart Mattis manöver och gillade den fullkomligt. Nu kunde de lätt draga släden upp på isen igen, när bara dess främre hälft befann sig i vattnet. Sedan skulle de se till hvad de kunde göra åt hästen. Det var tur att de icke åkt in med släde och allt, ty då hade räddningen blifvit långt svårare.

Om en stund hade Matti lyckats lossa fimmelstängerna, och med ett raskt ryck fingo de släden uppå isen. I en stor, svart vak af omkring två famnars längd låg hästen och pustade och arbetade för att hålla sig uppe. Så snart de hade släden räddad, gick Matti försiktigt fram till vaken nära hästens hufvud, stampade på isen för att försäkra sig om den höll och närmade sig sedan för att hjälpa sin raska vallack, där den låg och frustade helt muntert i det iskalla vattnet, alldeles som om den tagit ett vanligt sommarbad.

Karl ville hjälpa, men Matti ropade till honom att icke komma för nära iskanten. Det hade han rätt i, det tjänade ingenting till att falla in och bli genomvåt. Natten var kall nog annars. Karl hade kommit från inåknungen med sin ena fot en smula våt af vattnet i släden, som funnit väg in i hans storstöfvel. Matti hade genast,

när isen brast under hästen, hoppat upp på iskanten utan att väta en tråd på sig.

Han fick fatt hästen vid betslet och lugnade honom med vänliga ord och klappningar. Sedan förde han den ett stycke tillbaka i vaken och uppmanade den med uppmuntrande ord och ryckningar i betslet att komma upp. Hästen samlade sig till en stor ansträngning, reste sig nästan upprätt i vattnet bland isstyckena, allt under Mattis hetsande rop, och försökte med en kraftig sats att nå med framfötterna upp på iskanten. Han fick jämt och nätt den ena hofven upp på isen, som brast under den, och sjönk sedan så djupt tillbaka i den svarta vaken, att Matti måste släppa sitt tag i betslet för att icke följa med. Isstyckena skramlade och vattnet plaskade, hästen frustade ut med skälfvande, stora mulvingar det vatten han supit in och befann sig åter i sitt förra simmande läge. Med en liten otålig, energisk gnäggning protesterade han mot sin fångenskap och gjorde ett nytt försök på egen hand att rädda sig. Det lyckades i ifvern så bra, att han nu fick båda hofvarna upp på isen, och Matti sprang till med ett glädjerop för att hjälpa honom.

— »Se, det kan man då kalla en häst, som hjälper sig själf», sade han stolt.

Men hästen orkade icke länge hålla sig kvar i den ansträngande ställningen, hofvarna gledo allt

närmare iskanten igen, och Mattis rop och betselryckningar voro förgäfves. Det stackars djuret insåg sin förtviflade belägenhet fullt så väl som Karl och Matti. I den halfljusa natten kunde Karl mycket väl uppfatta hästens hjälplösa blick, som också upptäckte honom ett stycke ifrån och tycktes förbrå honom att han stod där utan att göra något till räddningen. Hästens stora, rörliga mulvingar talade ett starkare ängslans språk än någon människomimik, och Karl skyndade till för att föreslå Matti någon dumhet. Men antingen nu Matti hade mindre sinne för djurens språk än Karl, eller att han tyckte att hästkurer borde användas för hästar, alltnog han sökte fram sin piska, hojtade ett par hjärtlösa tag, tog hästen igen i betset och gaf honom en svidande och hård pisksläng. Det förtviflade djuret formligen stegrade sig i vaken, gjorde en sista, stor kraftansträngning och reste sig med mera än halfva sin svarta kropp upp på iskanten.

— »Se så, ja! Upp med dig, ditt förbannade kräk!», skrek Matti.

Det förbannade kräket högg framhofvarnas järnskor i isen och drog sig långsamt upp.

— »Se så, ja! Det går ju!» uppmuntrade Matti.

Då gaf isen till ett klagande ljud, bågnade långsamt under hästens hofvar och gaf vika för

trycket. I ett nu räddade Matti och Karl sig på den fasta iskanten, men hästen sjönk tillbaka i sin förstörade vak utan ett ljud och utan en frustning, likasom besluten att hellre öfverlämna sig åt det kalla vattnet, än att fördraga flera piskslängar och hårda tillmälen.

»Se, nu är han där igen», sade Matti. »Och där blir han väl också», tillade han utan en skiftning i tonfallet.

»Vi måste söka hjälp», sade Karl.

4.

Nu först såg Karl sig omkring. Det var icke långt till land, och han frågade Matti huru de hittat in i ett så smalt sund, där det säkert gick ström.

»Ja nå, — när hästen förde oss . . .», svarade han.

»Går då vägen här?»

»Kan jag veta det mera än ni?»

»Har du kört vilse då?»

»Vi måtte väl ha gjort det, efter jag ingen väg ser.»

»Du har sofvit — hva?»

»Det har ju herrn också gjort.»

Nu begynte hästen flämta starkt i vattnet,

och Matti tog fimmelstängerna för att se efter om de skulle räcka tvärs öfver vaken. Det gjorde de lyckligtvis, och om en stund hade han fastbundit dem vid bukgjorden, så att de buro upp hästen, utan att den behöfde anstränga sig med simmande.

»Om det skulle hjälpa att ropa på hjälp», sade Matti sedan och sände ut ett tämligen mildt skri i vinternatten.

»Nej, gå då hållre och sök hjälp du, så skall jag skrika», föreslog Karl.

»Här måtte väl bo folk någonstans i närheten», förmodade Matti. »Jag tyckte jag såg ljussken en stund innan vi åkte in, och en häst har alltid sina märken att gå efter, om den förvillar sig. Voj, voj, att jag alls gaf mig ut på den här färden!»

»Nå ja, — gå nu och sök reda på någon, så skall jag skrika.» — Och Karl upphäufde det mest infernaliska, vrålande läte han hade i strupen.

Det gaf ett hemskt eko på andra sidan sundet, hästen tystnade med sitt flämtande i vaken och såg sig om för att se efter hvad de hade för sig. Matti gaf sig i väg utåt sundet, för att taga en öfverblick af ställningen, och Karl tog sig för att klappa och lugna hästen, allt medan han då och då hof upp de förfärligaste skrån, som gjorde hästen än oroligare och väckte hans egen slum-

rande inbillning till lifs, så att han slutligen skrek med verklig inspiration såsom i lifsfara. Matti hade förminskats till en svart punkt ett godt stycke borta på isen, och Karl tyckte sig höra att han ropade något. Han ansträngde sina öron och uppfattade slutligen:

»Huru mycket kan klockan vara?»

Karl förargades åt Mattis, som han tyckte oväsentliga fråga, drog fram sitt ur och ropade till honom:

»Klockan är fem!»

I detsamma slog Matti in en bestämd riktning och försvann snart bakom en udde, lämnande Karl ensam med en drunknande häst midt i natten, Gud visste huru långt ifrån alla människoboningar. Han tog snart sitt parti, gjorde krumsprång på isen midt för den stackars hästen för att hålla sig varm och bäddade sig slutligen in bland fällarna i släden, när kylan i hans våta fot icke ville bli mindre af rörelsen. Hästen låg ganska stilla med ett flämtande och en half gnäggning då och då, så länge han såg Karl, men när denne krupt in i släden, började hästen bli orolig på allvar.

Först lät han höra ett stönande, hälften frustande, hälften gnäggning, som lät så ångestfullt, att Karl for upp i släden och trodde att hästen sjönk. När hästen hörde att han rörde sig i släden, vände den på hufvudet och sände Karl sin

mest förebrående blick jämte en grymtning så talande, att Karl måste fram och lugna honom. Han strök hästen öfver manen och öronen, skrapade honom i pannan och under luggen, samt talade hoppingifvande ord till honom i bekymmerslös ton. Hästen tyckte säkert att den bekymmerslösa tonen lät väl hånande, ty med en otålig rörelse kastade den på hufvudet och lät åter höra sin ångestfulla gnäggning, som skalf af köld likasom den själf. Den arbetade mest hela tiden i vaken för att hålla sig varm, och endast genom rörelsen höll den vaken öppen; — isen hade annars frusit fast omkring och öfver honom. Fimmelstängerna, som buro upp hästen, prasslade, när den blef otålig, och det blef den nu alltmera minut efter minut. Karl förstod honom alltför väl och slog an en deltagande, beklagande ton i hopp att den skulle värka bättre än hans bekymmerslösa nyss. Det blef ett litet stillestånd i hästens otålighet, den skakade bara sorgset på det vackra hufvudet, men skalf af köld så starkt, att isen klirrade kring honom.

Karl satt och smekte honom i goda tio minuter, under ganska plågsamma tankar. Hvems var felet till hästens nöd om icke hans? Han kunde icke advocera sig fri inför sitt samvete, och han måste erkänna att han var hästens mördare. Enligt Karls öfvertygelse kunde den

aldrig hålla ut en half timme till i vaken. Och det var en för sorglig dödskamp han skulle bli vittne till, utan att kunna hjälpa ett grand. Karl satte hela sitt stora skuldmedvetande och medlidande in i en smekning, som han gaf hästen, men den skakade bara på hufvudet, nästan vred denna gång, och gaf upp ett stönande skri, så förfärligt, att Karl ryggade långt tillbaka från vaken, i tron att den skulle anfalla honom. Men så blef hästen åter lugnare och såg bedjande på Karl.

Då lyste en lycklig tanke upp hans mörka sorg, han lämnade hästen för några ögonblick och lyckades få fram ett stycke bröd ur sin matsäck i släden. Samtidigt föll det honom in att han kunde anlita sin halftömnda konjaksflaska för att mildra den köld, som allt mera trängde honom genom benen. Hvarför icke med detsamma gifva hästen af den? Nästa ögonblick matade Karl den genomfrusna, stackars kamraten med bröd, doppadt i konjak. Han lät sig förplägningen väl smaka och skydde alls icke brödet för dess starka spritlukt. Det var Karl en sällsam lättnad att, inkrupen i sin päls med hästens hufvud på sin arm, dela med honom sin matsäck och sin medsmugglade konjak, hvilken tycktes bekomma honom väl. Han blef lugnare under behandlingen och slickade begärligt Karls händer, när han af vårdslöshet spillde ut konjak öfver dem.

Det kunde vara en timme, sedan de åkte in, och en half, sedan Matti lämnade släden. Ännu syntes han ej till, och Karl började förtvifla. Hvarför satt han här och underhöll den dödsdömdes lif? Var det då inte långt bättre att också han gaf sig i väg för att rädda sitt eget lif undan kölden? Kanske skulle han lyckas skaffa snabbare hjälp än Matti. En enda blick på den stackars kamraten kom Karl att ändra tankar fullkomligt. Det hade varit ett brott, som skulle plågat honom hela lifvet igenom, om han nu öfvergifvit hästen. Han kände sig färdig att frysa ihjäl här bredvid hästen, om det gällde.

Inom kort hade de tillsammans tömt konjaksflaskan, och Karl kunde heligt försäkra att hästen fick brorslotten. Under pausen, som följde efter förplägnaden, kom han att tänka på hvad de där hemma skulle sagt, om de sett honom här ute på Saimaisen, matande och smekande en döende häst i en vak. Så påminde han sig att Anna Ramse-
nius tyckte ofantligt mycket om hästar, och nu tänkte han på sin trofasthet i nöden med dubbel glädje.

Han vände sig ofta om och såg slutligen i skumrasket trenne mörka punkter komma om udden och styra mot dem. Tänk om det var vargar! Han hade ingenting annat än en knif till hästens och sitt försvar, och han iakttog de tre

punkterna med spänning. Han ville tro att det var Matti och två andra karlar, men i halfmörkret sågo punkterna så besynnerliga ut. Också hästen vädrade de annalkande, spetsade sina bakutstrukna öron och såg så pigg ut, att all Karls ängslan försvann, ty en häst i en vak spetsar icke öronen på det viset, om det är vargar han vädrar. Det kom nytt hopp öfver honom, hela hans frusna kropp spändes i en plötslig, ny ansträngning att komma upp ur vaken, och den var så stor att den ena fimmelstången lossade, och endast den andra blef kvar för att hålla honom uppe. Han lät höra ett gnäggaande, som icke längre hade kvar det hemska stönandet, och det väckte ett gladt eko långt borta i skogsbranterna.

— Hoj, hästen min! Lefver du ännu? hördes Mattis röst.

Hästen svarade själf med en ny, högljudd gnäggning.

Tio minuter därefter låg han upphalad på isen ett stycke från vaken, ur stånd att resa sig upp, men såg tillfreds ut i alla fall. De svepte fällen om honom och gáfvo sig fyra man starka att sätta lif i honom med gnidningar och muntra tillrop. Han tuggade under tiden ett par kakor bröd, som Matti haft med sig, och hämtade sig småningom efter det en och en half timme långa, kalla badet.

»Huru har ni kunnat hålla lifvet i honom så länge?» frågade man Karl.

»Jag har druckit brorskål med honom i vaken», sade han och visade den tömda flaskan.

»Ähä!» grinade Matti och gned sin häst, så svetten stod honom i pannan oaktadt kölden, — »ähä! — Är det kanske inte bra att lära hästar svälja brännvin? För det kan den här hästen förut. Han har, ser ni, varit med på flera marknader och bytt ägare mer än en gång, och då får man lof att styfva upp häststackarn med en sup, så han inte hänger öronen, ser ni! Men det var ju skada på den fina konjaken, nog hade ju vanligt brännvin varit bra nog . . .»

När de hållit på och gnidit hästen, tills de blifvit trötta, tog Matti fällarna af honom och öfvertalade honom i vackra ordalag att resa sig upp. Han gjorde ett par styfva försök och förblef liggande. Då togo karlarne i honom, hade honom att sitta först och sköto honom sedan upp på benen från den sittande ställningen. Och märkvärdigt nog, benen höllo, så styfva de än voro. Matti ledde honom omkring på isen under smekande tilltal och spände honom slutligen för släden. Försiktigt uppsökande den starka isen längs stränderna, kommo de fram till gården, där Matti funnit karlarna. Där sattes hästen in i stallet, och Matti gned honom, tills det blef ljus

dag, medan Karl sträckte ut sig i gårdens främman-kammare och upptog sina afbrutna drömmar.

* * *

De kommo hem ungefär samtidigt som de skulle gjort, ifall de tagit den längre omvägen längs landsvägen.

När de åkte in i tallskogen, tio minuters väg från gården, frågade Karl Matti om han tyckte det var värdt att de alls omtalade hela sitt äfventyr.

»Ja nå», sade Matti, »det är alldeles som herrn vill.»

»Kan du inte få ovett af din far för att du varit nära att dränka hästen?»

»Det kan jag nog», sade Matti.

»Och vore det kanske inte bättre om inte någon fick veta af alltihop?»

»Nå, det beror nu alldeles på herrn.»

»För kanske vi få ovett båda två också hemma hos oss.»

»Ja ja, nog är det väl som herrn säger.»

»Så berätta vi då inte om saken för någon.»

»Nej. Nog är det bäst så.»

Hemma blef Karl mottagen med öppna armar, men hade inga mustascher att imponera med vid inträdandet i de gamla, låga rummen. Inte heller funnos farbror Ramsenius och Anna där. Pappa

frågade helt allvarsamt efter hans terminsbetyg, men syskonen ville höra nytt från stora världen.

Deras natt på isen blef en hemlighet mellan Valkola-Matti och Karl. Ända till långt efter jul, ungefär vid den tiden, då Karl skulle hållit sin predikan. Han hörde i ett julsällskap ute i socknen en student skryta öfver en farlig resa, som han haft öfver isarna här i hemsocknen, fast de legat starka och säkra ända sedan början af december. Då brast hans tålmod, och han talade om Mattis och sitt äfventyr.

Naturligtvis ville ingen tro honom, men han bad dem fråga Valkola-Matti, när de sågo honom härnäst. Och då fick han tillfredsställelsen att få en beundrande och frågande blick från Anna Ramenius, hvilken varit studentens förklarade flamma under hela julen. Hon kunde kanske förstå att han tillbragt natten på Saimaisen med den drunknande hästen, men att han kunnat tiga med ett sådant äfventyr under hela tre veckor, det gick alldeles öfver hennes horisont. Alldeles som öfver de andra sockenbornas, hans egen fars och hans systrars icke undantagen.

Gov. Stöml. 1.

